

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANTROPOLOJİ ANABİLİM DALI

ALEVİLİKTE MUSAHIPLİK GELENEĞİNİN KÖY- KENT
BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Gülşah ERGİN

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi M. Fuat LEVENDOĞLU

VAN-2023

KABUL VE ONAY

Gülşah ERGİN tarafından hazırlanan “Alevilikte Musahiplik Geleneğinin Köy- Kent Bağlamında Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ANTROPOLOJİ Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.	
Jüri Üyeleri	İmza
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi M. Fuat LEVENDOĞLU Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Antropoloji Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	
Başkan: Doç. Dr. Ceren AKSOY SUGİYAMA Ankara Üniversitesi, Antropoloji Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	
Üye: Doç. Dr. Betül Dilara ŞEKER Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Psikoloji Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	
Üye: Dr. Öğr. Üyesi M. Fuat LEVENDOĞLU Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Antropoloji Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	
Yedek Üye: Prof. Dr. Meryem BULUT Ankara Üniversitesi, Antropoloji Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	
Yedek Üye: Dr. Öğr. Üyesi Cansev Meşe YAVUZ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Antropoloji Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	
Tez Savunma Tarihi:	12/06/2023
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. Prof. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir , aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 10/07/2023

Gülşah ERGİN

Yüksek Lisans Tezi

Gülşah ERGİN

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Haziran, 2023

ALEVİLİKTE MUSAHIPLİK GELENEĞİNİN KÖY- KENT BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Toplumsal yaşamdan bireysel yaşama evrilen kent insanı, bu bireyselleşmeyi din ve inanç alanında da yaşar. Aydınlanma Çağı sonrası yenedünya düzeninde modern insan, bireysel yaşam ve özgürlüklerin merkezindedir. Bireyin aidiyet ve kimlik anlayışı artık dini, toplumsal ya da kültürel görünümeler üzerinden değildir. Gündelik yaşamın dini içeriğinden ayrıldığı seküler anlayış, kentlerde yaşam alanı bulacaktır. Yaşanan ekonomik sorunlar ve teknolojik gelişmeler kültürel değişimleri tetiklemektedir. Bireyin inanç, gelenek anlayışı ve pratikleri değişime uğrar. Modern dünyada bireyin ihtiyaçları ve yaşam standartlarındaki değişim, kendini kültür ve inancın aktarımında da gösterir. Modern kentin içerisindeki bireyin sorun, ihtiyaç ve öncelikleri kırsalda yaşayan bireyden farklıdır. Bu farklılıkların musahiplik geleneğinin yaşatılmasında nasıl deneyimlendiği çalışmamızın odak noktasını oluşturmaktadır.

Bu çalışmada Çorum İli merkez Bahçelievler Mahallesi, Atçalı ve Gökçepınar Köylerinde musahiplik geleneği köy -kent bağlamında karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. Alevilik inancında önemli bir yere sahip olan musahiplik erkânının yaşatılması, uygulanış biçimleri, köy ve kent yaşamında bu pratiğin nasıl farklılaştığı yorumlanmaya çalışılmıştır. Karma araştırma yöntemiyle yapılan saha çalışmamızda yarı yapılandırılmış sorular kullanılarak merkez ve köylerde toplam 150 katılımcıya anket çalışması uygulanmıştır. Bu anketlere dayalı olarak; elde edilen veriler Stata 17.0 programı yardımıyla frekans analizi, karşılaştırılmalı tablolar ve t testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarından görülmüştür ki; köyde yaşayan nüfus geleneğin pratiklerini, kentte yaşayanlara göre daha yoğun devam ettirmektedir. Musahiplik kurumunu yaşatma, inancın devam ettirilmesi ve aktarılması noktasında kırsaldaki Alevilerin daha istekli oldukları anlaşılmaktadır. Geleneğe daha bağlı bir yaşam biçimi sürdürdükleri görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Alevilik, musahiplik, kentleşme, kültür, köy

Sayfa Sayısı: XII+77

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi M. Fuat LEVENDOĞLU

M. Sc. Thesis

Gülşah ERGİN

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

June, 2023

**THE EVALUATION OF THE TRADITION OF MUSAHIPLIK IN ALEVİSM
İN THE CONTEXT OF THE VİLLAGE AND CİTY**

ABSTRACT

Urban people, who have evolved from social life to individual life, experience this individualization in the religious and cultural sphere as well. In the new world order after the age of Enlightenment, modern man is at the center of individual life and freedoms. The individual's sense of belonging and identity is no longer based on religious, social, or cultural views. Secular understanding, in which daily life is separated from its religious content, will find a living space in urban life. Economic and technological developments trigger cultural changes. The individual's beliefs and understanding of traditions and practices change. The needs and living standards of the individual in the modern world are also seen in the transmission of culture and belief in parallel with this change. The problems, needs, and priorities of an individual in a modern city are different from those of living in the countryside. The role of these differences in keeping the tradition of musahip alive is the focus of our study. In this study, the tradition of musahipism has been comparatively examined in the context of the village and city in Çorum city center Bahçelievler District, Atçalı and Gökçepınar Villages. It has been tried to determine the different attitudes in the village and city life, the way of implementation, perspectives, and the survival of the musahipism tradition, which has an important place in the Alevism belief. In this thesis, we have used qualitative research methods, and a questionnaire with semi-structured questions was applied to the 150 participants in the center and village. Based on these surveys; the obtained data have been analyzed by frequency analysis, comparative tables, and t-tests the based on Stata 17.0 program. It is seen from the results of the analysis that the population living in the village exhibits more loyal attitudes than the urban individuals in order to keep this belief alive.

Keywords: Alevism, musahipism, urbanization, culture, village

Quantity of Pages: XII+77

Thesis Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi M. Fuat LEVENDOĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar DİZİNİ	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	x
ÖNSÖZ.....	xi
GİRİŞ.....	1
1. KOnU VE YÖnTEM	3
1.1. Araştırmanın Konusu.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Yöntemi	4
1.4 Araştırma Alanı Hakkında Genel Bilgiler	5
1.5. Evren ve Örneklem	7
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Alevilik (Aleviliğe Genel Bir Bakış)	8
2.2. Musahiplik (Tanımı).....	11
2.3. Musahipliğin Kökeni	12
2.4. İslam'ın Yayılmasında Musahipliğin Rolü.....	13
2.5. İslamiyet Öncesi ve Sonrası Musahiplik	14
2.6. Kentleşme ve Kültür Değişimi	18
3. BULGULAR VE ANALİZ	24
3.1. Araştırma Bulguları	24
3.2. Frekans Analizi	24
3.3. Karşılaştırma Tabloları	25
3.4. Bağımsız örneklem t Test İstatistikleri	36

4. ÇORUM İLİ ÖRNEĞİNDE MUSAHİPLİK GELENEĞİ	52
4.1. Geçmişten Günümüze Musahiplik Geleneği	52
4.1.1. Musahip Olma Nedenleri	52
4.1.2. Musahip Olma Koşulları	53
4.1.3. Musahiplik Ritüelleri.....	54
4.1.4. Musahiplikte Sorumluluk	59
4.2. Kentleşmenin İnanç Üzerine Etkisi	61
4.3. Kentleşmenin Musahiplik Geleneği Üzerine Etkisi.....	62
4.4. Musahipliğin Günümüzdeki İşlevi.....	63
4.5. Musahipliğin Geleceği Tartışması	65
5. SONUÇ	68
KAYNAKÇA	70
EKLER.....	73
ÖZGEÇMİŞ	
TEZ ORJİNALLİK RAPORU	

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3. 1. Demografik özelliklerin dağılımı.....	24
Tablo 3. 2. “Musahiplik geleneği gençlere öğretilmeli midir?” sorusunun “Yaş” değişkeniyle karşılaştırılması	26
Tablo 3. 3. “Musahiplik geleneğinin yaşatılmasında yaşlı nüfus etkili midir?” sorusunun “Yaş” değişkeniyle karşılaştırılması.....	27
Tablo 3. 4. “Yaşlı nüfus, genç nüfusa musahiplik geleneğini tanıtmakta mıdır?” sorusunun “Yaş” değişkeniyle karşılaştırılması.....	28
Tablo 3. 5. “Alevi gençleri musahiplik geleneğini yaşatmakta mıdır?” sorusunun “Yaş” değişkeniyle karşılaştırılması	29
Tablo 3. 6. “Alevi gençliği musahiplik geleneğini tanımamakta mıdır?” sorusunun “Yaş” değişkeniyle karşılaştırılması,	30
Tablo 3. 7. “Musahip olmak için evli olmak gerekli midir?” sorusunun “Medeni durum” değişkeniyle karşılaştırılması.....	31
Tablo 3. 8. “Sosyo ekonomik koşullar Musahipliğin uygulanmasında etken midir?” sorusunun “Gelir durumu” değişkeniyle karşılaştırılması	32
Tablo 3. 9. “Musahip olacak kişilerin sosyal ve kültürel çevresi dikkate alınmalı mıdır?” sorusunun “Gelir durumu” değişkeniyle karşılaştırılması	33
Tablo 3. 10. “Kentleşmeyle birlikte musahiplik geleneği zayıflamış mıdır?” sorusunun “Yaşadığınız yer” değişkeniyle karşılaştırılması.....	34
Tablo 3. 11.“Köylerde kentlere oranla musahiplik geleneği daha etkin yaşatılmakta mıdır?” sorusunun “Yaşadığınız yer” değişkeniyle karşılaştırılması.....	35
Tablo 3. 12. “Musahip olmak için evli olmak gerekir” sorusunun medeni durumuna göre karşılaştırılması	37
Tablo 3. 13. “Alevilerde herkesin mutlaka musahibi olmalıdır” Likert sorusunun yüzde dağılımı.....	38
Tablo 3. 14. “Musahip olmak için aynı ocaktan olmak şarttır” likert sorusunun yüzde dağılımı	38
Tablo 3. 15. “Musahiplikte yaş sınırı olmalıdır” likert sorusunun yüzde dağılımı....	39
Tablo 3. 16. “Musahip olmak için evli olmak gerekir” likert sorusunun yüzde dağılımı	39
Tablo 3. 17. “Kadınlar musahip tutabilir” likert sorusunun yüzde dağılımı.....	40

Tablo 3.18. “Kadınlar musahip seçiminde etkilidir” likert sorusunun yüzde dağılımı	40
Tablo 3. 19. “Musahiplerin çocukları birbirleriyle evlenemezler” likert sorusunun yüzde dağılımı	41
Tablo 3. 20. “Musahipler birbirlerine karşı ölene kadar sorumludurlar” likert sorusunun yüzde dağılımı	41
Tablo 3. 21. “Musahiplerin çocukları birbirlerine karşı sorumludurlar” likert sorusunun yüzde dağılımı	42
Tablo 3. 22. “Musahip olabilmek için cemler düzenlenmelidir” likert sorusunun yüzde dağılımı	42
Tablo 3. 23. “Musahibi olmayanlar cemlere alınmaz” likert sorusunun yüzde dağılımı	43
Tablo 3. 24. “Musahip olmanın gereklerini yerine getirmeyenler düşkün sayılırlar” likert sorusunun yüzde dağılımı	43
Tablo 3. 25. “Musahip kurbanı kesilmeden musahip olunabilir” likert sorusunun yüzde dağılımı	44
Tablo 3. 26. “Alevilikte musahiplik geleneği yaşatılmalıdır” likert sorusunun yüzde dağılımı	44
Tablo 3. 27. “Musahiplik geleneği gençlere öğretilmelidir” likert sorusunun yüzde dağılımı	45
Tablo 3. 28. “Musahiplik geleneğinin yaşatılmasında yaşlı nüfus etkilidir” likert sorusunun yüzde dağılımı	45
Tablo 3. 29. “Yaşlı nüfus, genç nüfusa musahiplik geleneğini tanıtmaktadır” likert sorusunun yüzde dağılımı	46
Tablo 3. 30. “Alevi gençleri musahiplik geleneğini yaşatmaktadır” likert sorusunun yüzde dağılımı	46
Tablo 3. 31. “Alevi gençliği musahiplik geleneğini tanımamaktadır” likert sorusunun yüzde dağılımı	47
Tablo 3. 32. “Çorum ilinde, bulunduğunuz köyde musahiplik geleneği devam etmektedir” likert sorusunun yüzde dağılımı	47
Tablo 3. 33. “Çorum il merkezinde, yaşadığınız mahalledeki Alevilerde musahiplik geleneği devam etmektedir” likert sorusunun yüzde dağılımı	48

Tablo 3. 34. “Eğitim seviyesi arttıkça musahiplik kurumu etkisini kaybetmektedir” likert sorusunun yüzde dağılımı	48
Tablo 3. 35. “Musahip olunurken musahip olacak kişilerin eğitim seviyesine bakılmalıdır” likert sorusunun yüzde dağılımı.....	49
Tablo 3. 44. “Sosyo ekonomik koşullar musahipliğin uygulanmasında etkindir” likert sorusunun yüzde dağılımı	49
Tablo 3. 37. “Musahip olacak kişilerin sosyal ve kültürel çevresi dikkate alınmalıdır” likert sorusunun yüzde dağılımı	50
Tablo 3. 38. “Kentleşmeyle birlikte musahiplik geleneği zayıflamıştır” likert sorusunun yüzde dağılımı	50
Tablo 3. 39. “Köylerde kentlere oranla musahiplik geleneği daha etkin yaşatılmaktadır” likert sorusunun yüzde dağılımı.....	51

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

Yy

Yüzyıl

M.Ö.

Milattan Önc

ÖNSÖZ

Alevilik inancının önemli toplumsal örgütlenme unsurlarından olan musahiplik erkânı, kan bağı ilişkisine dayanmayan kardeşlik bağıdır. Belirli bir olgunluğa erişen her Alevi bireyi musahip tutmak zorundadır. Musahip olacak kişiler özel bir ritüel eşliğinde bu erkâna girerek kardeşliği topluma beyan ederler.

Detaylarını sunacağımız bu çalışmamız, saha çalışması olup Çorum ilinin merkez Bahçelievler Mahallesi, Gökçepınar ve Atçalı köyleri ile sınırlandırılmıştır. Musahiplik geleneğinin geçirdiği değişim ve dönüşümler antropolojinin sınırları dâhilinde incelenecektir. Bu değişim ve dönüşümler köy- kent bağlamında ele alınarak karşılaştırılacaktır. Farklı bir bakış açısıyla musahiplik kurumunun incelemesi yapılacaktır. Bu bakış açısına dayalı olarak literatüre bir nebze de olsa katkı sunulması hedeflenmektedir.

Tez çalışma sürecimde bana rehberlik eden, akademik anlamda kaynak olan, desteğini benden esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi M. Fuat LEVENDOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim. Saha çalışmam esnasında güler yüzlü, hoşgörülü ve sabırlı tutumlarıyla çalışmama katkı sağlayan Hacı Bektaş-i Veli Cemevi Alevi dedelerinden Şahin Polat ve Nurettin Aksoy'a, ilgi ve yardımlarından ötürü şükranlarımı sunarım. Köy, mahalle, park, kafe, cem evlerini gezerken bana eşlik eden canım babam ve anneme ne kadar teşekkür etsem azdır. Süreç içerisinde bana her zaman destek olan, gece gündüz demeden desteğini esirgemeyen canım arkadaşım Nuriye BALLIKAYA' ya canı gönülden teşekkür ederim.

Gülşah ERGİN

GİRİŞ

18. yy. 'da insan aklını, bireyi, bireyciliği ve bilime olan inancı önceleyen aydınlanma felsefesi, tüm Avrupa'yı etkisi altına alır. Bu hareketin amacı, insanı köleleştirici olduğuna inanılan fikir ve inanışlardan arındırmaktır. Dolayısıyla insanı köleleştiren hurafe ve düşüncelerin kaynağının din ve dini düşünce sistemleri olduğuna inanılır. Bunun sonucunda geçmişe, geleneğe olan eleştirinin kaynağında din ve dini temsiller yerini alır. Geleniğin kurum ve düşünce sistemlerinin yerine bireyi, özgürlüğü ve akli merkeze alan bir düşünce sistemi olarak sonraki yüzyıllarda yeni bir düşünce dönemi başlar. Kökeni aydınlanma felsefesine dayanan değişim ve dönüşümler sosyal, ekonomik, teknolojik ve kültürel anlamda insan yaşamında belirgin bir hale gelir. Bu değişimlerin insan yaşamındaki görünümünden biri kent olgusudur.

Birlikte olma, aidiyet, ihtiyaçların giderilmesi, güvenlik gibi durumların sonucunda ortaya çıkan kentler, modern dünya düzeninde yeni bir işlev kazanır. 19. yy. sanayi devrimi sonrası kentler, yeni iş olanakları, artan nüfus, göç olgusu ve demografik değişimlerle birlikte ekonomik, sosyolojik ve kültürel anlamda değişime uğrar. Ekonomik kaygı ve stres, düzensiz göç dalgalarının yarattığı demografik değişim, aidiyet problemleri, politik etkileşim gibi sebeplerle karmaşık ve içinden çıkılmaz bir hal alır. Bu kaosu içerisinde birey, inanç sistemlerini ve pratiklerini yaşayamaz hale gelir. Modern kentin karmaşasında birey, kültür ve inancını yaşama ve aktarma noktasında problem yaşar.

Kırsaldaki bireyin akrabalık, komşuluk ilişkilerinin yerini iş yeri ilişkileri, yardımlaşmanın yerini borçlanma ya da kredi, sosyal normların yerini resmi normlar alır. Yaş, cinsiyet, aile gibi saygınlık kaynağı unsurların yerini ekonomik standartlar alırken, kırsaldaki alışkanlıklar, değişerek kentsel değerlerin hâkimiyeti altına girer (Kayan ve Mardinli, 2020:261). İnsan birikimi ve ürünü olan inanç, gelenek veya ritüeller bu değişimden nasibini almaktadır.

Dini ve kültürel değerlerin yaşatılması, musahiplik geleneği özelinde görülen değişim ve dönüşümler araştırmamızın çıkış noktasıdır. Alevi inancının en temel

kurumlarından biri olan musahiplik, dini ve sosyal kardeşliğin adıdır. “ Musahiplik aralarında kan bağı bulunmayan, Alevi inancına mensup bireylerin dini bir ritüelle, pir önünde ölünceye kadar kardeş kalacaklarına dair ettikleri bir yemindir. Bu sözleşmede musahip olacak aileler her koşulda maddi manevi, birbirleriyle ilgileneceklerine dair söz vererek Alevi inancına ve toplumuna bağlılık gösterirler” (Tuğsuz, 2021: 14-15).

Paylaşma, iş birliği, yardımlaşma ve dayanışma esasına dayanan musahiplik geleneği de modern dünya düzeninin etkilerinden nasibini alan kadim bir gelenektir. Araştırmamızda, Çorum İli özelinde yapılan saha çalışmasında musahiplik geleneğinin uygulanış biçimleri ve aktarımı noktasında köyden kente doğru görülen değişimler ele alınmıştır.

Mevcut çalışmamız beş bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde; çalışmamızın metodolojisiyle ilgili bilgiler yer almaktadır. Araştırmamızın konusu, amacı, yöntemi, evren ve örnekleme bu bölümde ele alınmıştır. Ayrıca araştırma alanı hakkındaki bilgilere yer verilmiştir.

İkinci bölümde; konuyla ilgili kavram ve teorik bilgilere yer verilmiştir. Alevilik ve musahiplik kavramları açıklanarak, musahipliğin İslamiyet’teki rolüne değinilmiştir. Kent ve kültür değişiminin gelenekler üzerindeki etkisinden söz edilmiştir.

Üçüncü bölümde; Alevilikte musahiplik geleneğinin köy ve kent bağlamında karşılaştırılması ve değerlendirilmesi üzerine, Çorum ilinin merkez Bahçelievler Mahallesi, Gökçepınar Köyü ve Atçalı köyünde anket uygulanmıştır. Bu anket Stata programıyla analiz edilmiştir. Sonuçlar grafikler, karşılaştırılmalı tablolar ve istatistiksel analizlerle incelenmiştir.

Dördüncü bölümde; Çorum ili özelinde musahiplik geleneğine, geçmişten günümüze yer verilmiştir. Kentleşmenin musahiplik geleneği üzerindeki etkileri incelenmiş, musahipliğin günümüz ve gelecekteki konumu ele alınmıştır.

Beşinci bölümde ise; analiz sonuçlarına ve bulgulara dayalı olarak Alevilik’te musahiplik geleneğinin köy- kent bağlamında karşılaştırılması değerlendirilmiştir.

1. KONU VE YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Konusu

Tezin konusu Çorum ilinde yaşayan Aleviler' in musahiplik geleneğinin köy-kent bağlamında karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmesidir. Musahiplik, Alevi anne babadan doğan aralarında akrabalık bağı bulunmayan bir çiftin, dede karşısında, musahiplik ritüelleri eşliğinde birbirlerine bağlı kalacaklarına dair ikrar vererek kurdukları bir yol kardeşliğidir. Çalışmamızda, bu coğrafyada yaşayan Alevi topluluğunun musahiplik geleneğini uygulama ve yaşayış noktasında görülen değişim ve dönüşüm anlatılmıştır. İnsanları birleştiren ve bir topluluğa aidiyet oluşturan musahiplik geleneğinin modern dünya düzeninde nasıl sürdürüldüğü, gündelik yaşamdaki yeri ele alınmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Alevi toplumunda yaşatılmaya çalışılan musahiplik geleneğinin değişim ve dönüşümünün ne yönde olduğunu saptamaya yöneliktir. Bu çalışmada musahipliğe özgü tüm öge ve olguların ele alınması amaçlanmıştır.

Alevilik, inanç ve kültür anlamında oldukça zengin bir ritüel yelpazesine sahiptir. Bu ritüellerden biri olan musahiplik geleneği de, Alevilik inancının en önemli kurumlarından birisi olması sebebiyle antropolojik açıdan ilgi çekicidir. Bu geleneğin Çorum ili özelinde yaşatılması, köy ve kentte uğradığı değişimi ortaya koymak araştırmamızın temel sorunsalıdır. Musahiplik kurumunda yaşanan değişimin arka planında yer alan etkenlerin, antropolojik açıdan incelenmesi hedeflenmiştir. Değişim ve dönüşümün köy ve kent eksenindeki farklılıkları karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Musahiplik geleneğinin köy ve kent insanındaki algısı ve uygulanış şekilleri incelenerek benzerlik ve farklılıkları değerlendirilmiştir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca araştırmada nitel araştırma yöntemi kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme soruları da kullanılmıştır. Mülakat sürecinde ihtiyaç olduğunda sürece uygun sorular eklenerek konu anlaşılmaya çalışılmıştır. Çorum'da doğup büyümem ve bu kültürün içinde yaşayan bir birey olmam, araştırma sahasının Çorum ili olarak belirlenmesinde etkili olmuştur. Saha çalışmasında elde edilecek bilgi ve verilere ulaşılması noktasında avantaj sağlayacağı düşünülmüştür. Çorum ili özelinde musahiplik geleneğinin çalışılmamış olması, bu bölgenin tercih edilmesinde önemli bir sebeptir.

Araştırma bir saha çalışması olup 2022 yılının Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında Çorum ilinin merkez Bahçelievler Mahallesi, Gökçepınar ve Atçalı köylerinde yapılmıştır. Gözlem ve katılımlı gözlem, kaynak kişilerle yapılan görüşmeler ve merkezde 100 kişi köylerde ise 50 kişi, toplamda 150 kişi üzerinde rassal olarak yapılan anketlerle veriler toplanmıştır. Veriler toplanırken yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik anlamda çeşitliliğe özen gösterilmiştir. Anket sorularını uygularken özellikle kanaat önderleriyle mülakat görüşmeleri de yapılmıştır. Katılımcılar, sorulan sorulara hoşgörü ve samimiyetle cevap vermişlerdir. Araştırmamızın konusunun musahiplik geleneğinin tanıtılması ve yaşatılmasına katkı sağlayacağı düşüncesi, katılımcılarda ilgiyle karşılanmıştır. Kanaat önderlerinin verdikleri cevaplar not edilmiştir. Anketin uygulandığı her bir katılımcıya çalışmanın amacının ne olduğu anlatılmıştır. Bireye zarar verecek söylem ve davranışlardan kaçınılmış, saygı ve tarafsızlık ilkesine bağlı ahlaki bir çizgi izlenerek saha çalışması yürütülmüştür.

Nitel çalışma konu ile ilgili derinlemesine bilgi sağlarken, nicel çalışma ise elde edilen verilerin genellenmesine katkı sağlamıştır. Bu yöntem ile çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğinin artacağı düşünülmüştür. Çalışmada Alevilik' te musahiplik kavramı ile ilgili bakış açılarının değerlendirilerek, musahip olgusunun günümüzdeki konumunun köy ve kent bağlamında karşılaştırılarak değerlendirilmesine odaklanılmıştır.

Araştırmanın evrenini Çorum ili, örneklemini ise Çorum ili Gökçepınar ve Atçalı Köyü ile kent merkezine bağlı Bahçelievler Mahallesinde yaşayan Aleviler oluşturmaktadır. Katılımcıların seçilmesinde rassal örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma için oluşturulan anket sorularının dışındaki açık uçlu görüşme soruları amaca uygun olarak düzenlenmiştir. Konu ile ilgili literatür taranarak ve alanda çalışan uzman yorumları da dikkate alınarak uygun bir bütünlükte ele alınmıştır.

Araştırmanın nicel kısmında katılımcılara “Alevilikte Musahiplik Geleneğinin Köy-Kent Bağlamında Değerlendirilmesi” üzerine 36 soruluk bir anket uygulanmıştır. Araştırma soruları çalışmanın amaçlarına uygun olarak ilgili alan yazını ve uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu çalışmada Alevilikte musahiplik geleneği köy-kent bağlamında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme için karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi ile elde edilen verilerle çalışmamız desteklenmiştir. Nicel verileri etkili ve doğru bir şekilde analiz etmek amacıyla Stata 17.0 programı kullanılmıştır. Nitel verileri analiz etmek için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

1.4 Araştırma Alanı Hakkında Genel Bilgiler

Orta Karadeniz’in iç kısımlarında yer alan Çorum ilinin, doğusunda Amasya, batısında Çankırı, kuzeyinde Sinop güneyinde Yozgat, güneybatısında Kırıkkale, kuzeydoğusunda Samsun illeri yer almaktadır. 12.820 km²lik bir yüzölçümüne sahiptir.

Karadeniz ikliminden İç Anadolu iklimine geçiş noktasında bulunan Çorum ilinin yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlıdır. Çorum’un kuzeyinde bulunan Osmancık, Kargı, Lâçin, Bayat, Oğuzlar, Dodurga, İskilip İlçeleri Karadeniz ikliminin özelliğinin görüldüğü ilçelerdir. Çorum Merkez ilçelerinden, Alaca, Sungurlu, Ortaköy, Boğazkale, Uğurludağ ve Mecitözü İlçeleri İç Anadolu bozkır (step) iklimi özelliklerini taşır (<https://corum.ktb.gov.tr/TR-58671/cografya.html>).

Çorum merkezinde ve köylerinde yoğun olarak Türkmen Alevileri yaşamaktadır. Çorum merkez köylerinde ikamet eden Alevi nüfus ile Sünni nüfus genellikle birbirlerinden ayrı yerleşkelerde bulunmaktadır. Merkezi mahallelerin büyük bir bölümünde Aleviler ile Sünniler getto tipi bir yerleşim sergiler. Çorum bu yönüyle diğer illerden biraz daha farklılık göstermektedir.

Çorum İlinin Alevi nüfusunun büyük bir kısmını Türkmen Alevileriyle, Kürt Alevileri oluşturmaktadır. Alevi köylerindeki nüfusun önemli bir kısmını, Adıyaman Besni'den göç ederek buraya yerleşen Türkmen asıllı Çakallı Avşarları oluşturmaktadır. Çorum merkezinde 81 Alevi kasabası ve köyü mevcuttur. (<https://www.etnikce.com/corum-merkezin-etnik-yapisi-ile-alevi-ve-sunni-koyleri>, 2020).

Anadolu'nun en önemli uygarlıklarının izlerini barındıran ve bu uygarlıkların kültür ve sanat geleneklerini devam ettiren Çorum, adeta bir açık hava müzesidir. Orta Karadeniz Bölgesinin iç kısımlarıyla, İç Anadolu'nun kuzeyinde yer almaktadır. Orta Anadolu ile olan bağlantı, iç kesimlerde yer alan doğal geçitler sayesinde daha kolay hale gelmiştir. Bu sebeple Orta Anadolu ile kültürel bir bağı olan Çorum Bölgesi, Eski Tunç Çağından (M.Ö. 3000) günümüze değin bu bütünlüğü devam ettirmiştir. Çorum'un en eski yerleşim birimi Kalkolitik Çağ'a aittir (M.Ö. 6000-3000). "Hatti Ülkesi" adı Anadolu'nun Eski Tunç Çağında bugün bilinen ismiydi. Anadolu'ya M.Ö. 2000'den itibaren gelen Hititler anavatanlarından söz ederken "Hatti Ülkesi" adını kullanmışlardır. Başkenti Hattuşa (Boğazköy) olan Hititlerin anavatanı, Anadolu'nun ilk merkezi devleti olmasının yanı sıra Dünyanın ilk medeniyeti olma özelliğine sahiptir. MÖ 1650-1200 yılları arasında hâkimiyetlerini sürdüren Hititler'in en önemli diğer şehirleri Şapinuva (Ortaköy) ve Alacahöyük Çorum sınırlarında yer alır. Bu özellikleriyle dünyanın gözdesi olan Çorum, UNESCO'nun Dünya Kültür Mirası listesine aldığı Türkiye'deki 10 önemli yerden biridir.

Çorum'daki ilk yerleşim tarihi MÖ 6000'li yıllara dayanır. Bu topraklarda sırasıyla "Hattiler, Asurlular, Hititler, Frigler, Medler, Persler, Galatlar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlılar" hüküm sürmüşlerdir.

Beş bin yıllık tarihi süresince pek çok medeniyetin merkezi olan ve farklı birçok kültüre ev sahipliği yapan, geçmişle geleceği tüm ahengiyle birbirine bağlayan Çorum, 1071 yılındaki Malazgirt Savaşı'yla Selçuklu himayesine girmiştir. Danişment Ahmet Gazi tarafından 1075 yılında Türk himayesine alınmıştır. O dönemin ardından Türk hâkimiyetinde kalan Çorum'un kaleleri, camileri, köprüleri, saat kuleleri ve sivil mimarilerinde, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Dönemi'nin esintilerini günümüzde halen görmekteyiz.

Bugün Çorum sanayisi gıda, yem, toprak sanayisi, oto radyatörü sanayisi, kâğıt sanayi, steril şırınga, oluklu mukavva, bilgisayar parçaları, makine, seramik, çelik döküm, mobilya ve çivi gibi pek çok alanda hızla gelişmektedir. Anahtar teslimi kurduğu kiremit-tuğla, yem, un-ırmik fabrikalarının ekipmanlarının tümünü imal ederek sektörde en önemli söz sahiplerinden biri olmuştur. Bulunduğu konum sebebiyle gelecekteki sanayi ve ticaret merkezi olmaya aday olan Çorum, kalkınmada öncelikli illerden biridir. Çorum bu avantajı iyi kullanarak sanayileşmede çok önemli hamleler yapmıştır. Yılda 500.000 ton un üretimi ve günlük 1,5 milyon yumurta üretimi, 2500 ton leblebi üretimi yapan Çorum, Türkiye'deki kiremit üretiminin %40'ını, yumurta üretiminin %5'ini, tuğla üretiminin %10'unu, pirinç üretiminin %18'ini tek başına göğüslemektedir (Çorum Valiliği, 2019).

1.5. Evren ve Örneklem

Bu araştırma Çorum İl'inin merkez Bahçelievler Mahallesi ile Atçalı ve Gökçeşar köylerinde yapılmıştır. Sahada uygulanan ankete merkezde 100, köylerde 50 kişi olmak üzere toplam 150 kişi katılmıştır. Merkezdeki katılımcılar parklar, bahçeler, kafeler, evlerden ve Hac-ı Bektaş-ı Veli Kültür Merkezi'nden rassal olarak seçilmiştir. Köylerde ise katılımcılar köy meydanlarından, bahçe ve evlerden, Atçalı köyünde gözlemci olarak katılım sağlanan Musahiplik Cemi erkânı arasından rassal olarak seçilmiştir. Katılımcılar arasındaki yaş, cinsiyet, sosyoekonomik çeşitliliğe özen gösterilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Alevilik (Aleviliğe Genel Bir Bakış)

Alevilik olgusu, süreç içerisinde dinsel, toplumsal, kültürel ve yaşamsal anlamda farklı şekillerde tanımlanmış, farklı yorumlamalara sahne olmuştur. Alevilik deyince akla Hz. Ali gelir. Hz. Ali'nin soyundan gelenler, Hz. Ali'nin yoluna ikrar verenler Alevi olarak tanımlanır.

Alevi terimi, Hz. Muhammet'ten sonra Hz. Ali'nin halife olması gerektiğini savunanlar için “Şia” ile anlamdaş olarak kullanılmıştır. Hz. Ali'nin yolundan gittiklerini ona olan bağlılıklarını göstermek için oluşan Şii topluluklarına, destekledikleri düşüncelere bağlı olarak “İmamiye-Caferiye, Zeydiyye, İsmailiyye, Nusayriye vb.” adlar da verilmiştir. Aleviliğin kökleri, Türklerin İslamiyet'le karşılaştıkları döneme kadar giden coğrafi, siyasi, kültürel, iktisadi ve içtimai koşulların oluşturduğu bir İslam ve kültür olgusudur.

Alevilik kavramı İslam tarihinde ilk kez halifelikle ilgili uyuşmazlıklar sırasında kullanılmaya başlanmıştır. Hz. Peygamberin ölümünden sonra üçüncü halife Hz. Osman'ın öldürülmesini de içine alan süreçte yeni halifenin Hz. Ali'nin olması gerektiğini söyleyenlere “el-Aleviyye ya da şiatü Ali yani Ali taraftarları” denilmiştir. Hz. Ali'yi destekleyenlerin oluşturmuş olduğu bu topluluk siyasi bir oluşumu ifade eder (Azar, 2013: 79-81).

“Ali'ye mensup Ali'ye ait” anlamlarına gelen Alevi, İslam Tarihi ve Tasavvuf Edebiyatı'nda “Hz. Ali'yi sevmek, saymak ve her hususta buna bağlı olmak” anlamlarında kullanılmıştır. Bu bakımdan Hz. Ali'yi seven, sayan ve ona bağlı olan herkese “Alevi” denir. Anadolu Aleviliği tek bir dinin katı kurallarına bağlı kalmış bir inanç değildir. Birçok dinin, inancın ve yaşama biçimleri ile kültürlerin bir araya gelişıyla oluşan geniş bir dünya görüşüdür (Coşkun, 2017: 89-104).

Heterodoks İslam şeklinde nitelendirilen Alevilikte, nesnel biçimde ele alındığında; Saben-Hermetizm, Mâni ve Mazdeklik, Zerdüştlük, Şamanizm, Budizm, Neoplatonizm, Kabbalizm, Heterodoks Hıristiyanlar, Nestorianizm- Monofizmi, Polikenizm, sessiz zikir yapma gibi, Hıristiyan gizemi ve Anadolu' da halen izleri

silinmemiş, antik toplumlarında dâhil çok çeşitli felsefî ve inanç sistemlerinden parça bulmak her zaman mümkündür. Fakat Alevilik tüm bunların ne bir parçası ne de bir devamıdır. Alevilik, Anadolu topraklarından emanet aldığı tüm bu düşünce, inanç ve felsefî öğeleri kökenine yabancılaştırıp, tüm bileşenleri İslami özle birleştirip yorumlamış bulunmaktadır (Kaygusuz, 2004: 3).

Aleviliğin kökeniyle ilgili çeşitli tanımlama ve tartışma çabalarının olduğunu görmekteyiz: Aleviler inançsal, siyasal ve etnik olarak farklılaşmaktadır. Etnik farklılaşmaya değinecek olursak; Anadolu’da Türk, Arap, Kürt, Türkmen Aleviler mevcuttur. Kürt Aleviler arasında Zazalar, Ege ve Akdeniz’in bir bölümünde Tahtacılar, İç Anadolu’da Abdallar, Karadeniz’de Çepniler gibi farklı Alevi toplulukları yer almaktadır. Anadolu Aleviliği tanımına bakıldığında daha çok Türklük unsuruna vurgu yapılmaktadır. Oysaki etnik anlamda bakıldığında Alevilikte farklı milletlerin olduğu görülmektedir. Arap ve Kürt Aleviliği bu duruma örnek oluşturmaktadır. Anadolu Aleviliğinin daha çok Türk kimliği öne çıkarılmaktadır. Oysaki bu büyük coğrafyada Arap, Kürt kimliklerinin de Alevilik inancının etrafında yer aldığını görmekteyiz. Kendilerine has özelliklerinin, farklılaşmaların, sınırlarının bulunmasıyla beraber aralarında ortak, simgelerin, temel inanç ve anlamlarının olduğu gözlemlenmektedir. Türk ve Kürt Alevilerinde ‘cemevin’den söz etmek mümkünken Arap Aleviliğinde bu geleneğin varlığından bahsedemeyiz. Bu gelenek yerine ziyaretler ve türbeler Arap Alevilerinde daha geniş yer bulmaktadır (Kineşçi, 2017: 243-264).

Anadolu Aleviliğinde inanç temelinde Alevi olunmaz, Alevi doğulur. Alevi olmak için mutlaka Alevi anne babadan doğmuş olmanın gerekliliğinin yanı sıra Alevi kültürünün, Alevi ortamının ve toplumsallığının içinde yoğrulup geldiği için Alevilik bir kültür, inanç ve yaşam tarzı olarak karşımızda yerini alır.

Arap Aleviliğinin özünü temsil eden “Nusayri, akidesi” ne bakıldığında Nusayrilik doğumla kazanılmaktadır. Sonradan Nusayri olunmaz. Alevilikte yer edinen Dede, Şih, İmamlar, Şeyhler, köklerini Hz. Muhammed ve Hz. Ali’ye dayandıran bilgileri, sırları saklayarak cemaate aktaran otoritelerdir. Dedeler, Alevi toplumunun toplumsal kuralları ve inançsal devamlılığını yürüten lider durumundadırlar. Dedeler, cemaatin bir nevi yargıcı konumundadırlar. Cemlerde

tüm ritüelleri dedeler yürütür, dualar dedeler tarafından okunur. İslami bilgiler açısından dedeler çok donanımlıdır. Dedenin otoritesinde olup onun ruhani, kültürel, anlam taşıyıcılığını kabul eden kişilere “talip” denilmektedir.

Alevilik, karşılaşılan baskı, zorlama ve zulümlere karşı tarihsel süreç içerisinde sürekli bir şekilde kendisini gizleyerek devam ettirmiş, Sünni olanın ağırlığını hep dikkate alarak yaşamıştır. “Eline, beline, diline sahip ol” sözü Aleviliğin özünü ifade eden bir şiyardır. Alevi inancının merkezinde yer alan bu söz, bazı tasavvuf felsefecileri tarafından edep anlamında değerlendirilmektedir. Aleviler, Aleviliğin insan sevgisine dayalı, ekolojik dengeye saygılı bir yapı olduğunu ifade ederler. Alevilik, sözlü kültür aktarımlarıyla varlığını devam ettirmiştir. Alevilerin en önemli dinsel ritüelleri Cem törenleridir. Cem, anlam olarak bir araya gelmeyi toplanmayı ifade etmektedir. Cemlerde kadınlar ve erkekler bir arada bulunmaktadır. Alevilikte kadın erkek ayrımı yoktur. Hepsi bir candır. Cem törenleri birbirini tekrar eden ritüeller şeklindedir. Törene katılanlar içtendir. Cem törenleri Alevilerin kendi gelenek, değer, bilgilerini, duygularını taze tutma özelliğine sahiptir. Farklı adlarda Cemler düzenlenmektedir. Her bir cem töreninin teması ayrıdır. Bunlardan bazıları, Musahiplik Cemi, Görgü Cemi, Nevruz Cemi, Abdal Musa Cemi, Dardan İndirme Erkânı vb.dir. Adlandırma ve uygulamalar bölgeden bölgeye farklılık gösterebilmektedir. Cem törenlerine katılan kişilerin birbirleriyle sorunu olmamalıdır. Küs olanlar ceme alınmamaktadır (Kineşçi, 2017: 243-264).

2.2. Musahiplik (Tanımı)

Dinim içinde imandır musahip

Gönül tahtında sultandır musahip

Koruk değil ana (ona) çubu denilmez

Tarik evinde tersandır (korkan) musahip

Yolumuz incedir varabilene

Sefil gönlünde mihmandır (konuk) musahip

Yola eğri giden menzile varmaz

Süluk (yola girme) içinde erkândır musahip

Musahip yol varandır ey Hatayi

Muhibb-i hanedanımdır musahip (Şah İsmail Hatayi (1487-1524)
(Kaygusuz, 2004: 1).

Musahiplik Aleviliğin en önem kurumlarından. Alevilere göre; her Alevi ailenin mutlaka bir musahibi olmalıdır. Alevilerde bir tür toplumsal dayanışma biçimi olan musahiplik adeta ortak bir ağızla yol kardeşliği olarak tarif edilmektedir. Her Alevi'nin bir musahibi olmalıdır ancak bu o kadar da kolay olmayan, ağır yükümlülükleri olan bir yoldur.

Musahiplik, “Alevi inancına sahip, aralarında akrabalık bağı olmayan ikrar sahibi evli çiftlerin eşleri ile birlikte ölünceye kadar kardeş kalacaklarına, birbirlerini koruyup kollayacaklarına, erkânın ve Dede'nin karşısında and içmeleriyle gerçekleşen gerçek olmayan bir akrabalık türüdür” (Dönmez, Balcı, Çelik, 2019: 256).

Türk Dil Kurumu sözlüklerinde tanımı verilen musahib sözcüğünün anlamları aşağıda belirtilen şekillerde yapılmıştır.

1. Musahib (a.s) Arapça sıfattır. Birbiriyle muhasebe eden, konuşan arkadaş.

2. Büyük bir zatın yanında bulunarak, onu sözü ile sohbeti ile eğlendiren.
3. Padişahların özel işlerinde bulunanlardan her biri.

Türk Dil Kurumunun musahipliğin anlamıyla ilgili yaptığı tanımlardan hiç birisi İslam dininde yer alan musahipliğin tanımıyla örtüşmemektedir. Arapça bir önad olan musahip, sahipten gelir. Koruyup yardım etme, sahip olma manasındadır. Sahib önadının başına Mu hecesi getirilerek oluşturulan Muâhâd kelimesi Safeviler dönemine kadar bu haliyle söylenmiştir. Bu dönemden sonra musahip olarak kullanılmıştır (Kaya, 1989: 9-10).

Musahiplik “ birbirini her bakımdan koruyup kollamak, birbirine yardımcı olup sahip çıkmak, maddi manevi her yönden birbirini desteklemektir. İslam dini açısından da manası budur. İslam da Muâhâd yani anlaşmayla, yemin ederek kardeşlik kurma anlamlarında kullanılsa da bu ifade Anadolu’daki Türkler arasında yer bulmamıştır. Anadolu’daki Türkler Muâhâd yerine birbirine yardımcı olma, sahip çıkma, maddi ve manevi açıdan yardımlaşma, paylaşma, dayanışma anlamına gelen Musahip sözcüğünü kullanmışlardır” (Kaya, 1989: 9-10).

2.3. Musahipliğin Kökeni

Musahiplik kurumunun tarihsel kökeni hakkında Orta Asya veya Zerdüşt kökenlere dayandırılan farklı yaklaşımlar mevcuttur. Orta Asya ve Şamanizm kökenli olduğu belirtilen görüşe göre musahiplik; “eski Türk-Moğol inancında ‘anda’ ya da ‘anlık’ adı verilen ve aralarında akrabalık bağı bulunmayan kişileri birbirine bağlayan, bir dostluk sözleşmesini işaret eden bir gelenekle ilgilidir. Zerdüşt kökenine sahip olduğunu belirten bir diğer görüşe göre ise musahipliğin Zerdüşt inancından Ahiliğe, oradan da Anadolu Aleviliğine geçtiği öne sürülmektedir” (Yüksel, 2016: 68).

Kaşgarlı Mahmut Divan-ü Lügat-it-Türk’ünde musahibe yakın bir olgudan bahseder. Ticaret ve zanaatla uğraşan kimselerin ‘biste’ adı verilen ortaklarının bulunduğunu belirtir. Biste Doğu Türkçesinde “ortak, kardeş” anlamında kullanılmaktaydı. Bistenin “kardeş/ortak” kavramının musahiplikle ilişkilendirilmesi, geleneğin örtüştüğünü göstermesi açısından önemli görülmele beraber özellikle Ahilerde görülen kuşak/şed bağlama her zanaatkârın bir ortağının olması gibi

konularla daha da yakın olduğu söylenebilir. Kökleri çok eskilere dayanan, iki insanın bu dünyada yoldaş/kardeş olmaları, tarihsel süreç içerisinde kültürel etkileşimler, göçlerle değişen coğrafyalarda, farklı formlara bürünerek biçim değiştirmiştir. Aynı zamanda “yeni kabul edilen inançlar bu değişimlerde aktif rol oynamıştır” (Azar, 2013:79).

Geleneksel Alevilikte musahipliğin kökeni, Hz. Muhammed ile Hz. Ali’nin birbirlerini kardeş ilan etmesiyle neticelenen hicret olayına dayandırılmaktadır. Bu olay kaynaklarda, üç değişik anlatım şekliyle karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki; Miraç, ikincisi; Medine Muahedesi, üçüncüsü ise; Gadir-i Hum Olayıdır (Dönmez vd. 2019: 258). Bazı anlatımlarda, Hz. Muhammed’in Miraç dönüşünde henüz yeryüzüne inmeden, Kırklar Cem’ine katıldığına ve musahipliğin burada başladığına inanılır. Buna göre Hz. Muhammed Miraç dönüşünde arkadaşlarından her iki kişinin birbirini kardeş kabul etmesini ister. Bu olayla musahiplik başlar.

Diğer görüş; Hz. Muhammed ve Hz. Ali’nin kardeşliğini, Hz. Muhammed’in Medine ile Mekkeliler arasında kurduğu kardeşlik anlaşmasına dayandırır. Üçüncü olay ise, Hz. Muhammed’in veda haccı dönüşünde Gadir-i Hum denilen mevkide konuşma yapmasıyla, Hz. Ali ile musahip olduğunu belirtmektedir (Bulut, 2013:106-109). Birbirinden farklı kaynaklara dayanan bu aktarımların kesinliği bilinmemektedir. Fakat bu aktarımların ortak yönü Hz. Muhammed ve Hz. Ali’nin musahip olduğu ve bu geleneğin bu şekilde başladığıdır. “Alevilikte Muhammed ile Ali’nin adı Allah’la beraber anılmaktadır. Bu nedenle Alevilikte yer alan besmele olarak da sayılan Hak/Allah-Muhammed –Ali üçlemesi Aleviliğin özü ve özeti niteliğini taşımaktadır” (Dönmez vd. , 2019: 258).

2.4.İslam’ın Yayılmasında Musahipliğin Rolü

İslam dinindeki musahiplik anlayışıyla Anadolu Aleviliğindeki musahiplik anlayışının hiçbir şekilde birbiriyle örtüşmediğini belirten araştırmacıların sayıları haylice fazladır.

İnsan hayatının hiçbir kıymetinin olmadığı, güçlü olanın çıkarlarına göre sosyal hayatın şekillendiği, insanların pazarlarda satılıp alındığı, kız çocuklarının

kıymetinin olmadığı diri diri gömüldüğü cahiliye döneminden sıyrılıp yeni bir hayat inşa eden İslam'ın tüm bu sorunlara karşı ürettiği çözüm musahiplik yani kardeşleştirme olmuştur (Cihangir, 2014: 760-761).

İslam'ın yayılmaya başladığı dönemlerde düşmanlar Hilf denilen yeminle birbirleriyle yardımlaşıyorlardı. Müminlerin bu dayanışma karşısında Enfal suresinin 73. Ayetinde emir olunan musahipliği kendi aralarında uygulamaları gerekiyordu. Karanlıkları ve kötülükleri yeryüzünden kovmanın tek yolu musahip olunarak elbirliğiyle savaşıyordu. Düşmanların dayanışmasını etkisiz hale getirmenin en etkili yolu buydu. Mekke döneminde Müslümanların ikiyeşerli olarak meydana getirdikleri maddi manevi dayanışma önemli bir beraberlik oluşturmuştur. Bu birlik ve beraberlik İslam dinine katılımı çoğaltmıştır. Dayanışma ve yardımlaşma bilinci İslam dinine olan sempatiyi arttırmış, düşmanlar arasında bile bu güzel bilinç, hayranlık, bir taraftan da korku yaratmıştır. Her türlü işkence, baskı ve zulme karşı bozulmayan bu birlik sayesinde, ilk çıkışında İslam dinini savunanlara güç katmıştır.

Musahipliğin, İslam'ın yayılmasındaki en etkin rolü Medine dönemindedir. Bu dönemde Muhacirler musahiplik sayesinde mal mülk, iş güç sahibi oldular. Medineliler musahip oldukları kişilere yaptıkları maddi yardımlarla her göçmen Müslümanın bir yuva ve iş sahibi olmalarına neden oldular. Bunun sonucunda tüketici bir topluluktan üretici bir topluluğa dönüştüler. Ensar ve muhacirler arasındaki bu maddi dayanışma neticesinde sağlam bir İslam ekonomisi oluştu. Oluşan bu güçlü ekonomiyle İslam dinini koruyup kollayacak bir ordu kurdular. Mekke'de ikiyeşer ikiyeşer yaptıkları Musahibleşme ile iyice güçlenen Müslümanlar Arap yarımadasını İslam diniyle buluşturdular. Bu birlik beraberlik, yardımlaşma sayesinde İslam dini İran, Suriye, Mısır ve Mezopotamya'ya kadar yayıldı. (Kaya, 1989: 55-57).

2.5. İslamiyet Öncesi ve Sonrası Musahiplik

İslamiyet'ten önceki Arap toplumunun ahlaki çöküntü içerisinde olduğu görülmektedir. Güçsüzler güçlülerin zulmü altında ezilip sömürölmüşlerdir. Ahlaki bir yapıdan söz etmenin neredeyse imkânsız olduğu bu dönemde, eşlerinden ayrılan kadınlar önüne çıkan her erkekle birlikte olmuşlardır. Bu birlikteliklerden dünyaya

gelen çocukların babasını kadınlar belirlerdi. Kadın çocuğunun babası olarak kimi seçerse çocuğun babası olarak kabul edilirdi. O zamanın kimi yoksul Arapları öyle ki eşlerini adeta tepside misafirlere sunacak kadar ahlaksız bir seviyedeydiler. Kimi Araplar yeni doğan kız çocuklarını diri diri gömmüşlerdir. Bu dönemin ahlak sistemi daha çok kadınları mağdur etmiştir. Çöken ahlakın yeniden inşa edilmesi için yapılan düzenlemelerle kimi kabileler akraba olmuşlardır. Bu şekilde de birbirlerine zarar vermenin kısmen önüne geçmişlerdir (Arslan, 2012:13-14).

Arapların kurmaya çalıştıkları bu akrabalık kurumunun haricinde bir de “Hilf” adını alan bir kardeşlik bağı kurma geleneği mevcuttur. Hilf geleneği kız alıp vererek oluşturulan akrabalıktan daha önemli görülmekteydi. Hilf, özel bir merasimde yemin edilerek oluşturulan bir tür kardeşlik, dostluk, kabileler arasındaki bir tür ahit manası taşımaktadır. Kaya (1989) , Araplardaki Hilf merasimini şöyle anlatmaktadır: “Yemin ederek dostluk kurmak isteyen Araplar, Kâbe’de toplanırlar. Putların başında bulunan baş kâhin tarafından içinde güzel kokulu sıvı bir madde bulunan toprak çanak tutulurdu. Yemin edecek olan kişiler, baş kâhinin emrine uyarak; ellerini, kokulu sıvı dolu toprak çanağa daldırırlardı. Sıvıya bulanmış olan ellerini önce Kâbe’nin duvarlarına daha sonra da birbirlerine sürerlerdi. Bundan sonra baş kâhinin ve putların önünde secde ederek, birbirlerini seveceklerine, yardım edeceklerine, birbirlerinin akrabalarını kendi akrabaları gibi kabul edeceklerine ve birbirlerine ihanet etmeyeceklerine dair yemin ederlerdi. Yemin bitiminden sonra o kişiler artık, birbirlerinin yeminli akrabaları sayılırdı”. Yapılan bu yemin neticesinde Arap kabileleri birbirleriyle akrabalık kurmuş sayılırlardı. Arap kabileleri daha çok birbirlerine yardım, destek olmak amacıyla oluşturulan Hilf sayesinde kendilerini güvende hissetseler de yeminleştikleri kişilerin kimi zaman ihanetlerine de uğramışlardır.

Hilf İslamiyet öncesi Araplarda kişiler arası, birey ve kabile, iki kabile arasında görülmektedir. “Halif” Hilf yapan kişilere denilmektedir. Sanal olarak oluşturmuş oldukları bu akrabalık sayesinde güvende olmaya çalışırlardı.

Cahiliye devrinde pek çok Halifleri görmek olasıdır. Hılfu’l Fudül’ un en önemli hilf olduğu görülmektedir. Erdemliler, haklar sözleşmesi anlamına gelen Hılfu’l Fudül sözleşmesinde edinilen yemini Kaya (1989) , şöyle ifade etmektedir:

“Gerek Mekke’nin yerlilerinden gerekse dışarıdan Mekke’ye gelerek yerleşen herkes bundan böyle zulme hedef olmayacaktır. Zulmün önlenmesi tecavüz edenin kovulması ve zalimden mazlumun hakkının alınması için her birimiz kendi namımıza ve temsil ettiğimiz kabileler namına söz verimiz, yemin ederiz”. Bu hılfın amacı hem Mekke’ye gelerek haksız kazanç elde elden tüccarlara engel olmak hem de Mekke’de yaşayan yerli halk arasındaki haksız kazanç, sıkıntı ve problemlere çözüm bulmaktır.

İslamiyet öncesinde görülen Hilf ile musahiplik her ne kadar birbirine benziyor gibi görünse de birbiriyle hiçbir biçimde örtüşmemektedir. Hilf kabileler arasındaki savaşı engellemek, tecavüzden korunmak, güveni sağlamak gibi amaçlar çerçevesinde kurulmuştur. Musahipliğin ortaya çıkışıyla hiçbir ilgisi yoktur. Eline beline diline sahip çıkan, başkasına kötülük düşünmeyen, kötülük etmeyen bir Müslüman hilf’e ihtiyaç duymamıştır. Hilf’te ortaya çıkacak olumsuzluklara karşı birliktelik kurma, bir araya gelme amaçlanırken, musahiplik tamamen yardımlaşma dayanışmaya dayalı bir amaç gütmektedir. Hilf birden fazla kişi arasında yapılabilmekteyken, musahiplik sadece iki kişi arasında gerçekleşmektedir. Hz. Muhammed de içerik ve amaçlara baktığında Müslümanlıkta hilf’in olmadığını söylemiştir (Arslan, 2012:13-14).

İslamiyet’in süreç içerisinde giderek yayılması Mekke’deki varlıklı kimseleri ve Ebu Sufyan’ı rahatsız etmiştir. Hz. Muhammed’in herkesin eşit olduğunu, kimsenin bir diğerinden üstün olmadığını buyurması zengin kesimin hoşuna gitmemiştir. Mekke’deki Mürşitler düzenlerini bozan Hz. Muhammed’i öldürme kararı almışlardır. Bu karar Allah tarafından Peygamber’e iletilmiştir. Bunun üzerine Mekke’den Medine’ye Hz. Muhammed aynı gece göç etmiştir. Bu olaya tarihte Hicret denilmektedir. Mekke’de zulme ve baskıya uğrayan Mekkeli Müslümanlar İslamiyet’e duydukları inançla küçük gruplar halinde Medine’ye göç etmişlerdir. Mekke’deki yoksul Müslümanların göç etmesiyle Medine yoksul Müslümanlarla dolmuştur. Hicretin en başından itibaren göç eden Müslümanlara yardımcı olacaklarını söyleyen ve söz veren Medineli Müslümanlar muhacirlere söz verdikleri gibi maddi ve manevi tüm yardımlarda bulunmuşlardır.

Fakat bu durum İslam dininin anlayışına uygun değildi. Çalışmadan, emek verilmeden elde edilen kazanç da, yardım da İslam’da yasaktı. Karşılarında

ekonomik anlamda çok güçlü olan Mekke zenginleri bulunuyordu. Bu koşullar İslam'ın yayılmasını zor bir hale getirmekteydi. En ufak bir harekette Mekke zenginlerinin müdahaleleri karşlarına çıkıyordu. Düşmanlarını etkisiz hale getirmek için onlardan daha kuvvetli bir güce ihtiyaçları vardı. Öncelikle askeri bir birliğin oluşturulması gerekiyordu. Sonrasında bu birliğin temel ihtiyaçlarının giderilmesi gerekirdi. Bütün bunlar için maddi imkân gerekirdi. Tüm bunları hemen oluşturabilecekleri bir olanakları yoktu. Bu güç birliği Ensar ve Muhacir arasındaki bir yeminle gerçekleştirilmiştir. Hz. Peygamberin karşısına ikili guruplar halinde çıkan Müslümanlar musahip olmak istediklerini söylemişlerdir. Hz. Peygamber musahipliğin faydalarını, kurallarını onlara anlatarak ikrar almıştır. Musahiplik bir tür dayanışmayı gerektiriyordu (Arslan, 2012:12-19).

Musahiplik ilk olarak Muhacirler arasında, ikinci olarak da Medine'de Muhacir ve Ensar arasında olmuştur. Her ikisinde de baskı ve zulme karşı birlikte durmak, yardımlaşma ve dayanışma amacıyla kardeşlik bağı kurulmuştur. Kısa sürede yayılan musahiplik kimi dönemlerde duraklamaya neden olsa da varlığını devam ettirmiştir. Hz. Peygamberden sonra dört halife arasında Hz. Peygambere olan sadakatiyle bilinen Hz. Ali tarafından musahiplik devam ettirilmiştir. Hz. Ali'den sonra ise musahiplik “Şia-i Ehl-i Beyt” e özel kalmıştır. Zamanla İslam için tehlike oluşturan, İslamiyet'i asıl felsefesinden uzaklaştırmaya çalışan unsurları yok etmek için Musahiplik tekrar canlanmıştır. Ebâ Müslim'i Horasani zamanında ahilik ismini alan bu kardeşlik bağı, zararlı unsurların önüne geçerek İslam'ı önemli bir tehlikeden kurtarmıştır (Arslan, 2012: 12-19).

Birbirleriyle ortak özellikleri bulunanların Hicret döneminde musahip oldukları görülmektedir. Kuralları olan musahiplik o dönemde Hz. Peygamberin liderliğinde bir topluluğun önünde gerçekleştirilmiştir. Musahip olmak isteyenlerin belirli bir olgunlukta, akıl baliğ olmak, kimsenin etkisinde, baskısında olmadan, kendi özgür iradeleri ile musahip olmaları gerekmektedir. Ben değil biz duygusunun hâkim olduğu bu anlayışla, paylaşımcı bir oluşum meydana gelmiştir. Musahipliğe karar veren kişilerin ailelerinin mutlaka olurlarını almaları gerekmektedir. Oluru alınmayan aileler arasında oluşabilecek olumsuzlukların bu şekilde önüne geçilmektedir. Bu anlamda ailelerin rızası önemlidir.

Tüm bu kuralları kabul edip yerine getiren adaylar Hz. Peygamber'e isteklerini bildirirlerdi. Hz. Peygamber kararlı olduklarına kanaat getirirse, diğer Müslümanlara bu durum duyurulurdu. Mescid-i Nebevi adı verilen abdest adaylar tarafından alınarak Hz. Muhammed'in karşısına getirilirdi. Hz. Muhammed Kuran-ı Kerimden ayetlerle musahipliğin önemini anlatır, kuralları hakkında bilgi verirdi. Tüm bu kuralları öğrenen adayların ellerini ellerinin arasına alan Hz. Peygamber adayları karşılıklı olarak yeminleştirir, Sebe Suresinin 46. Ayeti okunularak musahip ilan edilirdi.

İslamiyet'in yayılmasında önemli etkileri olan musahiplik, Emevîler ve Abbasiler döneminde halktan gizlenmiş, Müslümanlar parçalara ayrılmıştır. İstekleri yalnızca saltanatlarını sağlamlaştırmak olan Emevîler ve Abbasiler döneminde İslamiyet'in ruhundan uzaklaşmasıyla kaynaşma olmamıştır. Bu dönemde duraklayan musahiplik sonraları Hz. Muhammed'in Ehl-i Beyti, Haşimoğulları ve Şii'ler arasında sürmüştür. Emevîler' den musahiplik kurumunu gizlemek amacıyla "Ahilik" ismi adı altında yemin etmişlerdir. Şii Türkler arasında yeni bir ad kazanan Ahilik Horasan'da ortaya çıkıp yayılmıştır. Anadolu'ya kadar yayılan Ahilik Anadolu'da esnaf kardeşliğinin oluşumuna sebep olmuştur (Arslan, 2012:12-19). Musahiplik kurumu halen Şiiler ve Anadolu Alevileri arasında devam etmektedir.

2.6. Kentleşme ve Kültür Değişimi

İçinde bulunduğumuz yüzyıl kültürel değer ve olgu anlayışının sürekli değişimine tanıklık etmektedir. Yenidünya düzeni birey toplum ekseninde inanç, ahlak, aile, din, kimlik, kültür ve insanı temel alan pek çok alanda değişime ve dönüşüme uğramaktadır.

Toplumsal bir varlık olan insanlar, tek başlarına mücadele edemedikleri güçlüklerle karşı karşıya kalmışlardır. Çözemedikleri sorunlarını, kendi aralarında gerçekleştirdikleri ilişkilerle çözme isteği, bir arada olma ve yaşama gereğini ortaya koymaktadır. Problem çözme, ihtiyaç giderme için oluşturulan bu işbirliği yeni ihtiyaçların oluşması ve insanların tüm bu ihtiyaçları karşılamaya yetişememesi onları sosyal ilişkileri daha da geliştirmeye itmektir (Açıkgöz, 2014:11-14) .

Bir arada olma, yaşama mecburiyeti yerleşim olgusunun esasıdır. Kentler, bu toplumsal oluşumun bir sonucudur. Kent kavramı incelendiğinde; Orta Asya'daki Türklerin şehir sözcüğünün karşılığı olarak kullandıkları görülmektedir. “Kend” kelimesinin Türklerin diline Soğdca'dan geçtiği bilinmekle beraber oldukça yaygın olarak kullanılmıştır. “Taşkend”, “Yarkend”, “Semizkend” (Semerkant) adlarını alan pek çok büyük kent bu adlarla isimlendirilmişlerdir. “City” ile “Urban” kelimeleri İngilizce 'de, “citta” İtalyanca'da , “cite” Fransızca'da, “stad” Almanca'da , “ciudad” İspanyolca'da, “polis” Yunanca'da kent ile benzer anlamdadır. Her disiplinin kendi bakış açısına uygun bir kent tanımı vardır. Nüfusun yapısı, nüfusun büyüklüğü, idari statü, örgütlenme şekli, uzmanlaşma ve iş bölümü, heterojenlik, üretim yapısı, fiziksel doku gibi ölçütler kullanılarak tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Geniş bir kent tanımı yapılırken, kentin siyasi, hukuki, ictimai ve iktisadi yapısı belirtilmelidir.

Kentler, insanların yaşamlarını devam ettirdiği, yeryüzünden faydalanan yerleşim yerleridir. Kentler, çevresindeki bölgelerin ekonomik, toplumsal ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde gelişmektedir. Her kent bir yandan kendine özgü bir özellik barındırırken diğer yandan işlev ve şekil yönünden diğerleriyle benzeşmektedir.

Geçmişteki kentlerin bir kısmı siyasal endişeler, bir kısmı bir kalenin yakınında, dini bir kurum sonucunda kurulsa da şehirlerin asıl konumunu ulaşım ağları belirlemiştir. Kentler, aynı yerde yoğunlaşmış yapılar, insanlar anlamına gelmemektedir. Bu beraberliğin oluşturduğu değer yargıları, kültür gibi ortak öğeler kentlerin hissedilir özellikleridir.

Kentli bireyler ekonomik, eğitimsel, dinsel, kültürel, siyasal anlamda sosyal örgütlerin etkinlikleri vasıtasıyla kendilerini geliştirir, kişiliğini oluşturur, toplumda bir statü kazanır. Kent sadece insana iş ve yerleşim olanağı sunan bir yer olmamakla birlikte, küresel anlamda insanları ve onların etkinliklerini şekillendiren, siyasal, ekonomik ve kültürel hayatın denetleyicisi durumundaki noktalardır (Açıkgöz, 2014: 11-14).

Yerleşik hayatın başlangıcıyla beraber kentlerin, kentleşmenin temellerinin atıldığını söylemek mümkündür. Kadim tarihin en uzun ömürlü medeniyetleri hep kentlerde oluşmuştur. Ait oldukları toplumun önemli özelliklerini taşıyan kentleri, sadece tek başlarına topluluklar ortaya çıkarmamıştır. Değişen ekonomik, siyasi ve sosyal hayatın sürekli olarak kentlerdeki yaşamı etkilemesi, kentlerde devamlı yenilenme ve planlamayı gerektirmektedir. Üstelik bu değişimleri sadece uluslar değil küreselleşmede hızlandırmaktadır.

Kentleşme tek başına değerlendirilecek bir olgu ve süreç değildir. Toplumun kültürel, politik, ekonomik yapılarıyla iç içe olan bir süreç olduğu görülmektedir. Kentler, toplumsal ve tarihsel şartlar yönünden bir yerleşim yeri olma özelliğinin yanı sıra yapısında farklılıkları da barındıran bir dinamiği işaret etmektedir. (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 252-267).

Kent sayılarının artmasıyla kentleşme ortaya çıkmıştır. En dar anlamıyla kentlerde yaşayan nüfusun ve kent sayısının artması olarak tanımlanan kentleşme hakkında pek çok tanımlamanın yapıldığı görülmektedir. Kentleşme yalnızca nüfusla ilgili bir olgu olmayıp sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik bir süreçinde karşılığıdır. İnsanların o kentin yaşam şeklini benimsemesi de kentleşme anlamını taşımaktadır. Kentleşme bir toplumun kültürel, siyasal, sosyal, ekonomik dönüşümüdür. Kırsalda yaşam sürdüren insanların kentsel bir topluma evrilmesi, kent yaşamını sürdüren insanlarda görülen toplumsal pratiğin, kentsel mekânın dönüşümü, değişimi anlamına gelmektedir.

Kentleşmenin sanayi toplumlarının bir ürünü olduğu görülmektedir. Sanayileşmede kentleri doğurmuştur. Sanayileşmeyle bireyler yetenekleri ve başarıları doğrultusunda üst statülere erişme hakkına sahip oldular. Ekonomi serbest pazarın etkisiyle rekabetçi ve üretken bir hal aldı. Teknolojik gelişmeler üretimin küresel pazara yönelik olmasını sağladı. Üretimde hizmet ve mal bilincine sahip uzman sayısı arttı. Kentte yaşayan tüm insanlar için eğitim organize edildi. Kitle iletişimi etkin bir hal aldı. Bütün bunlar kentleri meydana getirdi. Sanayi toplumunda görülen bu kentleri oluşturma sürecine kentleşme denilmektedir.

Kentleşmenin sebepleri şu şekildedir:

1. Kırsalın iticiliği
2. Kentlerin olanakları ve çekiciliği
3. Teknolojik nedenler (Ulaşım, iletişim, haberleşme, sanayi tesisleri vb.)
4. Siyasal sebepler: Siyasal otoritenin kentleşmeyi kimi zaman teşvik edip, kimi zaman istekli olmaması
5. Yerleşme, gezme, ticaret serbestliğini sınırlandıran yasaların kaldırılması
6. Toprak mülkiyeti, uluslararası anlaşmalar, tarım ve sanayi politikaları
7. Sosyo-psikolojik nedenler: Kentlerdeki kültürel ve toplumsal olanakların çeşitliliğinin fazla olması. Kentli olma gururu, kentlerin özgür ortamı, kırsaldan kente göçle, toplumsal anlamda bir aşağılık duygusunu ortadan kaldırma isteği gibi sebepler olarak sıralanabilmektedir (Açıkgöz, 2014: 11-14).

Değişen dünya düzeni, yeryüzündeki farklı inanç ve kültüre sahip topluluklar üzerinde gerek geleneksel gerekse kültür ve inanç açısından erozyona uğramasında etkin bir rol oynamaktadır. Hız ve tüketimin sınırları aşan boyutu, iletişimin dünyadaki etkisi, büyük kentlere göç, insanların aidiyet unsurlarını en önemlisi kültürlerin üzerindeki değişim etkisini hızlandırmaktadır. Kültür bir yaşam biçimidir. Toplumlara özgü bir özelliktir. Ortak bir amaç uğruna paylaşılan bir yer, her bireyi var eden bir etkidir. Sürekli değişim göstermektedir. Araştırmacılar tarafından ele alınan bir olgu, sosyal yaşamın oluşumunda etkili bir aktördür. Kültür toplumdan ayrı düşünülemez (Ertürk ve Sivritepe, 2017:246).

Kültürü üreten ve dizayn eden insanlardır. Pek çok değişime bağlı başkalaşımların, tarihi değişikliklerin, aşamaların sonucu olan kültür, kolektif bir olaydır. Toplumlarda, guruplarda gözlemlenen gelenekler, alışkanlıklar birlikte hareketlilik özelliği taşımaktadır. Bir bakıma öğrenilen, öğretilen yaşam kalıplarına dönüşen duyuş, düşünüş ve davranış şekilleridir. Kültür toplumun gelenek ve alışkanlıklarıyla vücut bulmaktadır.

Kültür sürekli değişime uğrayan bir dinamiktir. Yeni kuşakların ihtiyaçları, yeni tecrübeler, gelişen ihtiyaçlar kültürü değiştirmektedir. Değişme kavramı bir durumdan başka bir duruma, yeniye geçişi anlatan bir kavramdır. Bireysel ve toplumsal faktörler değişimi sürekli destekler. Değişimin hissedilmesi birdenbire olmaz. Değişim için zaman gerekir. Kaynaklarda toplumsal değişim ile kültürel değişimin aynı manada kullanıldığı görülmektedir. Toplumsal değişimden anlaşılan, toplumun hissedilen, görülen kültür unsurlarındaki değişimlerdir (Şahin, 2019: 460-461).

Toplumsal değişim evrenseldir. Kültürel değişimin sonucunda değişim sağlamayan bir toplum yoktur. Toplumlar asla statik bir duruşa sahip olmamışlardır. Kültürel değişimler her toplumda farklılık gösterebilmektedir. Kimisinde değişim düşük yoğunlukta, kimisinde daha yüksek seviyede kimi toplumda da hızlı olabilmektedir. Her toplumun dinamizmi kendine özgüdür.

İnsanlar karşılıklı etkileşimler neticesinde, süreç içerisinde yeni anlamlar, değerler, kurumlar, kurallar, normlar ve yönetim şekilleri meydana getirmektedir. Fakat tüm bu değişimlere kültürel değişim diyebilmek için toplumsal yapının köklü bir değişikliğe uğramış olması gerekmektedir. Kültürel değişim ya da toplumsal değişim bazı yazarlar tarafından şöyle tanımlanmıştır: Boskoff’a göre “belli toplumsal sistem, yapı ve fonksiyonlarında meydana gelen önemli değişimlerdir”. Steiner ve Berelson göre “toplumun temel düzenindeki kaymalar”, Ginsberg’e göre “toplumsal yapıdaki değişme, yani toplumun büyüklüğünde, parçaları arasındaki kompozisyon ya da örgütlenme şeklinde meydana gelen değişim” olarak isimlendirilmiştir (Ertürk ve Sivritepe, 2017: 7-9).

Kültürel değişim faktörlerine baktığımızda coğrafi çevrenin etkili bir faktör olduğu görülmektedir. Bir yerin ıssısı, iklimi, bitkileri, su dağılımı, mevsim farklılıkları gibi etkenler kültürün oluşumunda önemli bir husustur. Demografi ise kültürel değişimin ikinci faktörüdür. Toplumda değişim gösteren nüfus azalması veya artması kültürel değişim yönünden önemlidir. Örnek olarak bir ülkedeki doğum oranları gösterilebilmektedir. Doğum oranı arttıkça genç nüfus yükselecektir. Bu da yeni bir jenerasyona dönüşecektir. Önemli olan diğer bir faktörde şehirleşme ve göç ile kültürel değişimin iç içe geçmesidir. Göçlerle beraber var olan toplumun kültürel

değerleri başka bir toplumu etkileyecektir. Yeme-içme, konuşma, din, gelenek, ideoloji ise manevi değişimlerdir.

Kültürel değişimin diğer bir faktörü de teknolojidir. Teknoloji insanları yabancılaştırma gücüne sahiptir. Lukacsh'ın “şeyleşme” diye nitelendirdiği, nesnelerde mutluluğu arama olarak belirtilmektedir. Kültürel değişimdeki bir diğer faktörde sosyal hareketler ve karizmatik kişiliklerdir. Dünyadaki en etkili liderler, karizmatik şahsiyetlere örnek gösterilebilmektedir. Bu karizmatik kişilikler dünya siyasetine yön vermek gibi etkili bir yere sahiptir. Peygamberler, Newton, Julias Caesor bazı örnek şahsiyetlerdir. Toplumsal hareketler de kültürel değişimin önemli faktörlerindendir (Ertürk ve Sivritepe, 2017: 7-9).

3. BULGULAR VE ANALİZ

3.1.Araştırma Bulguları

Araştırmanın bulguları kapsamında; frekans analizi, karşılaştırmalı tablolar, değişkenlere ilişkin t testlerine yer verilmiştir.

3.2. Frekans Analizi

Bu başlık altında ankete katılan kişilerin demografik bilgilerine ilişkin verdikleri cevapların analizi için frekans analizi yapılmıştır. Bu bağlamda ankete katılan kişilerin demografik bilgileri Tablo 3. 1' de görülmektedir.

Tablo 3. 1. Demografik özelliklerin dağılımı

Değişkenler		N	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	71	47,33%
	Erkek	79	52,67%
Yaş	20 yaş altı	10	6,67%
	21-30 yaş	16	10,67%
	31-40 yaş	32	21,33%
	41-50 yaş	32	21,33%
	51-60 yaş	33	22%
	61 yaş ve üzeri	27	18%
Medeni Durum	Evli	104	69,33%
	Bekâr	31	20,67%
	Dul	6	4%
	Boşanmış	9	6%
	Diğer	0	0
Öğrenim Durumu	Okur-yazar değil	3	2%
	Okur-yazar	4	2,67%
	İlkokul	50	33,33%
	Ortaokul	15	10%
	Lise	41	27,33%
	Üniversite (mezun/öğrenci)	37	24,67%
Mesleğiniz	Çiftçi	14	9,33%
	İşçi	13	8,67%
	Esnaf	7	4,67%
	Serbest meslek	30	20,00%
	Memur	7	4,67%
	Emekli	22	14,67%
	İşsiz	3	2,00%

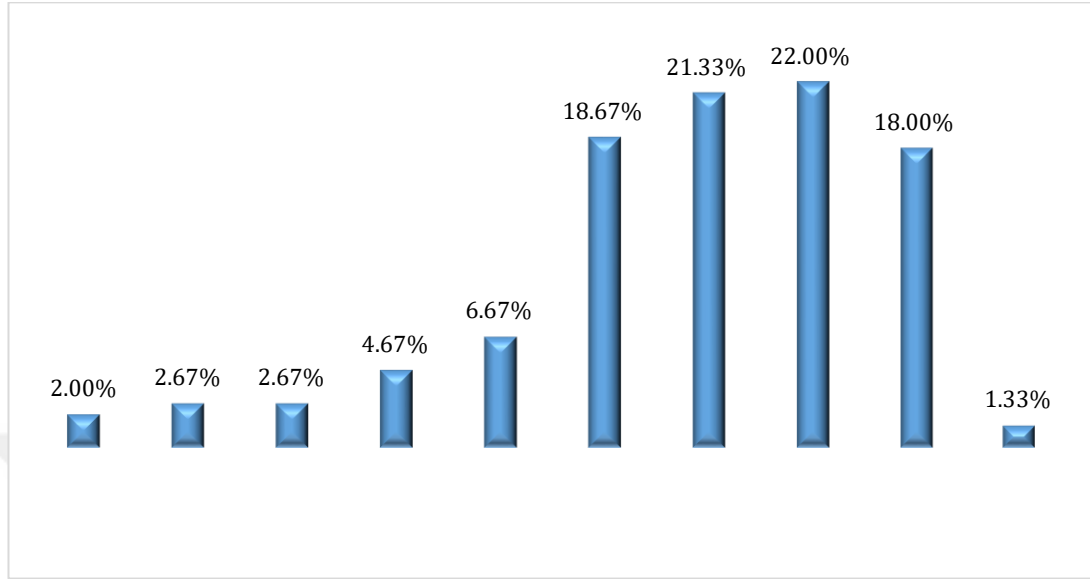
	Ev hanımı	40	26,67%
	Öğrenci	14	9,33%
Yaşadığınız yer	Kent	101	67,33%
	Köy	49	32,67%
Aylık Geliriniz	0-2.500tl	55	36,67%
	3.000-3.700tl	19	12,67%
	4.000-4.700tl	10	6,67%
	5.000-5.600tl	28	18,67%
	6.000-7.500tl	11	7,33%
	8.000-9.000tl	5	3,33%
	10.000-17.200tl	21	14,00%
	33.000+ TL	1	0,67%

Tablo 3. 1' e göre ankete cevap verenlerin %47,33' ü kadın ve %52,67' si de erkektir. Ankete katılan kişilerin yaş aralığı dağılımına bakıldığında 31-40 yaş ve 41-50 yaş aralığı %21,33, 51-60 yaş aralığı %22 ve 61 yaş ve üstündeki yaş aralığı %18' dir. Öğrenim durumuna bakıldığında %33,33' ü ilkokul, %27,33'ü lise ve dengi, %24,67' si de üniversite cevabını vermişlerdir. Yaşadığınız yer sorusuna %32,67 köy ve %67,33 kent denilmiştir.

3.3. Karşılaştırma Tabloları

Bu başlık altında ankette yer alan demografik değişkenlerin likert ölçekli sorularla karşılaştırması incelenmiştir.

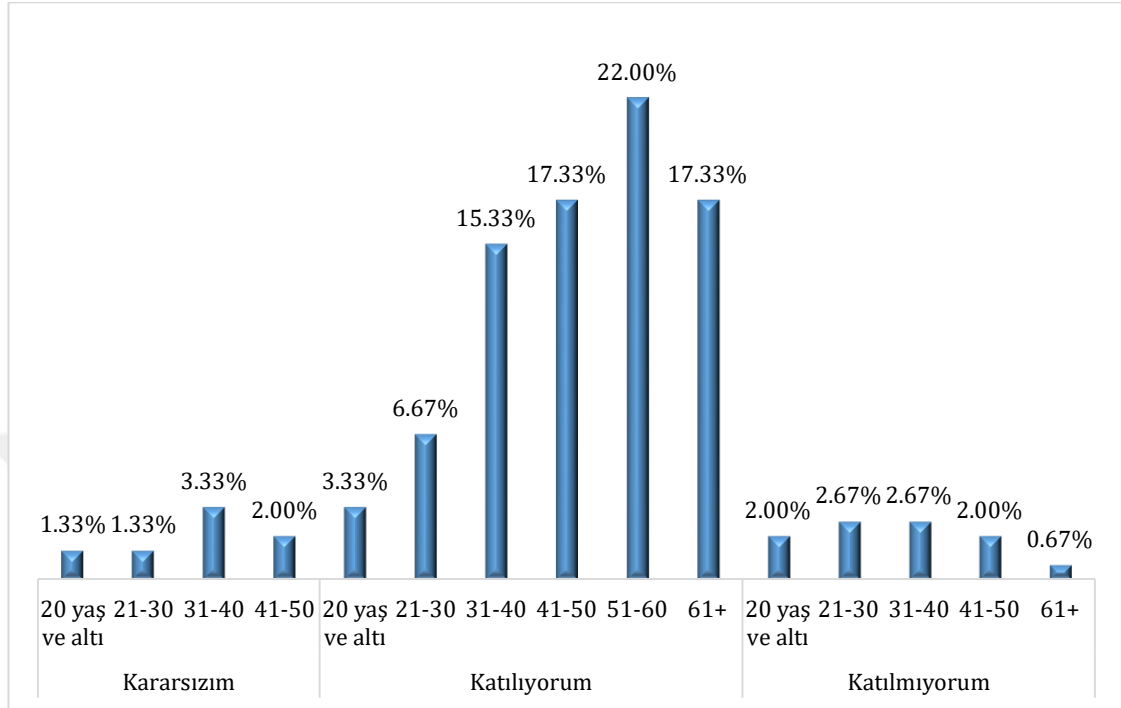
Tablo 3. 2. “Musahiplik geleneği gençlere öğretilmeli midir?” sorusunun “Yaş” değişkeniyle karşılaştırılması

Tablo 3. 2’de, ankete katılanlara sorulan “Musahiplik geleneği gençlere öğretilmeli midir?” sorusuna 51-60 yaş aralığındakilerin %22’ si, 41-50 yaş aralığındakilerin %21,33’ü, 31-40 yaş aralığındakilerin %18,67’si ve 61 yaş ve üstü yaş aralığındakilerin %18’i katılıyorum cevabını verdikleri görülmüştür. Katılmıyorum cevabını verenler %1,33 ile 21-30 yaş aralığındaki katılımcılardır.

Grafikten anlaşılacağı üzere musahiplik geleneğinin yeni nesillere aktarılmasının gerekli olup olmadığı sorusu yaş faktörü göz önüne alınarak karşılaştırma yapılmıştır. Bu karşılaştırmanın sonucunda 20-30 yaş altı katılımcıların geleneğin öğretilmesi noktasında kararsız olduğunu , 30-60 yaş ve üstü katılımcılar ise geleneğin devam ettirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Buradan hareketle genç nüfus ile orta ve yaşlı nüfusun, inanç ve kültürün yaşatılması noktasında farklı eğilim ve bakış açılarına sahip olduklarını söylemek mümkündür.

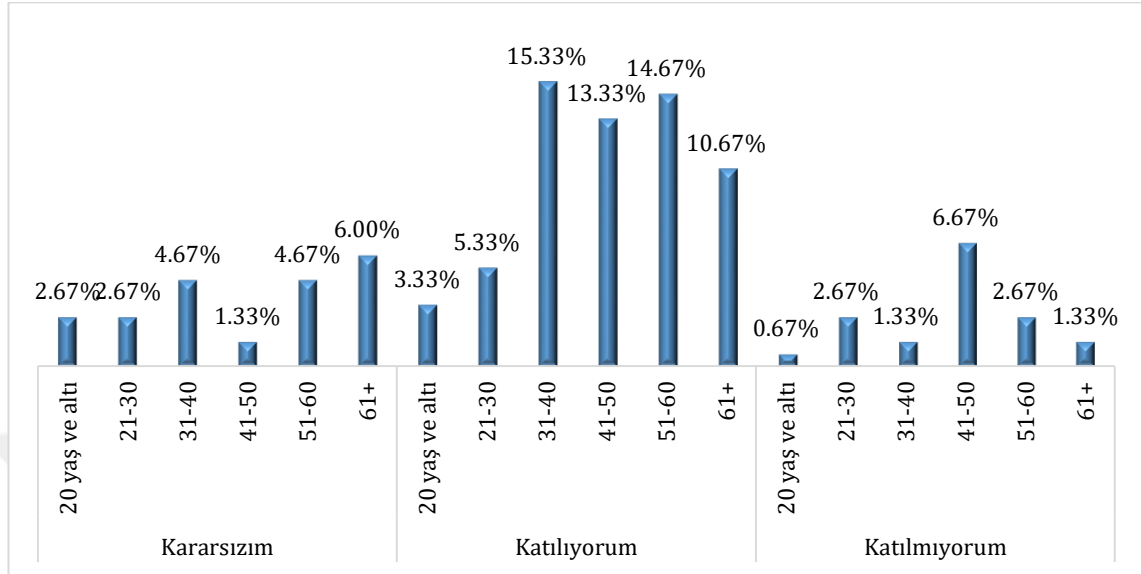
Tablo 3. 3. “Musahiplik geleneğinin yaşatılmasında yaşlı nüfus etkili midir?” sorusunun “Yaş” değişkeniyle karşılaştırılması

Tablo 3.3’te, ankete katılanlara sorulan “Musahiplik geleneğinin yaşatılmasında yaşlı nüfus etkili midir?” sorusuna 51-60 yaş aralığındakilerin %22’si, 41-50 yaş ve 61 yaş ve üstü aralığındakilerin %17,33’ü, 31-40 yaş aralığındakilerin %15,33’ü katılıyorum cevabını verdikleri görülmüştür. Katılmıyorum cevabını veren %2,67 ile 21-30 yaş ve 31-40 yaş aralığındaki katılımcılardır.

Geleneğin yaşatılmasında yaşlı nüfusun etkisinin olup olmadığı sorusuna verilen cevaplar, yaş faktörüne göre düzenlenmiştir. Grafiğe göre, geleneğin içinde doğup büyüyen, inanç pratiğine sahip yaşlı nüfusun bu kurumun yaşatılmasında etkili olduğuna inanıldığı görülmektedir.

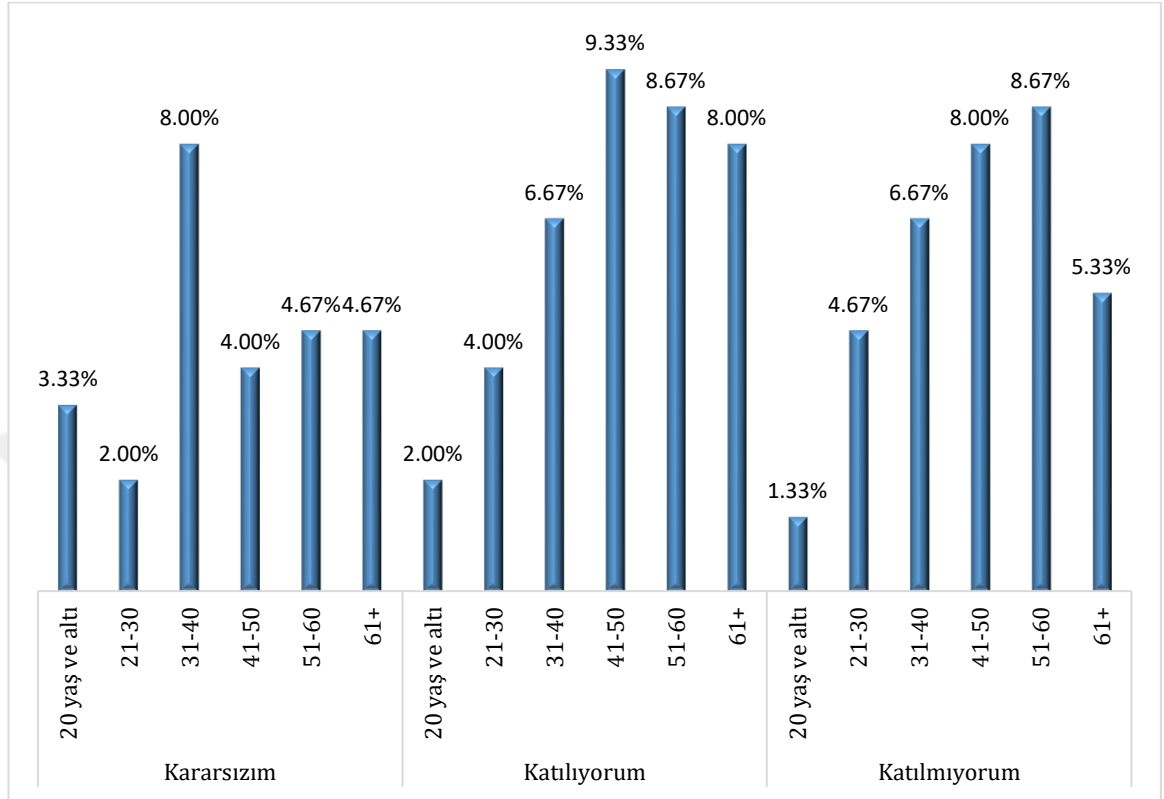
Tablo 3. 4. “Yaşlı nüfus, genç nüfusa musahiplik geleneğini tanıtmakta mıdır?” sorusunun “Yaş” değişkeniyle karşılaştırılması

Tablo 3. 4’ te, ankete katılanlara sorulan “Yaşlı nüfus, genç nüfusa musahiplik geleneğini tanıtmakta mıdır?” sorusuna 31-40 yaş aralığındakilerin %15,33’ü, 41-50 yaş aralığındakilerin %13,33’ü, 51-60 yaş aralığındakilerin %14,67’si ve 61 yaş ve üstü aralığındakilerin %10,67’si “katılıyorum” cevabını verdikleri görülmüştür. “Katılmıyorum” cevabını veren %6,67 ile 41-50 yaş aralığındaki katılımcılardır.

Katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda, yaşlı nüfusun yeni nesile musahiplik geleneğini tanıtma ve öğretme misyonunu üstlendiği görülmektedir.

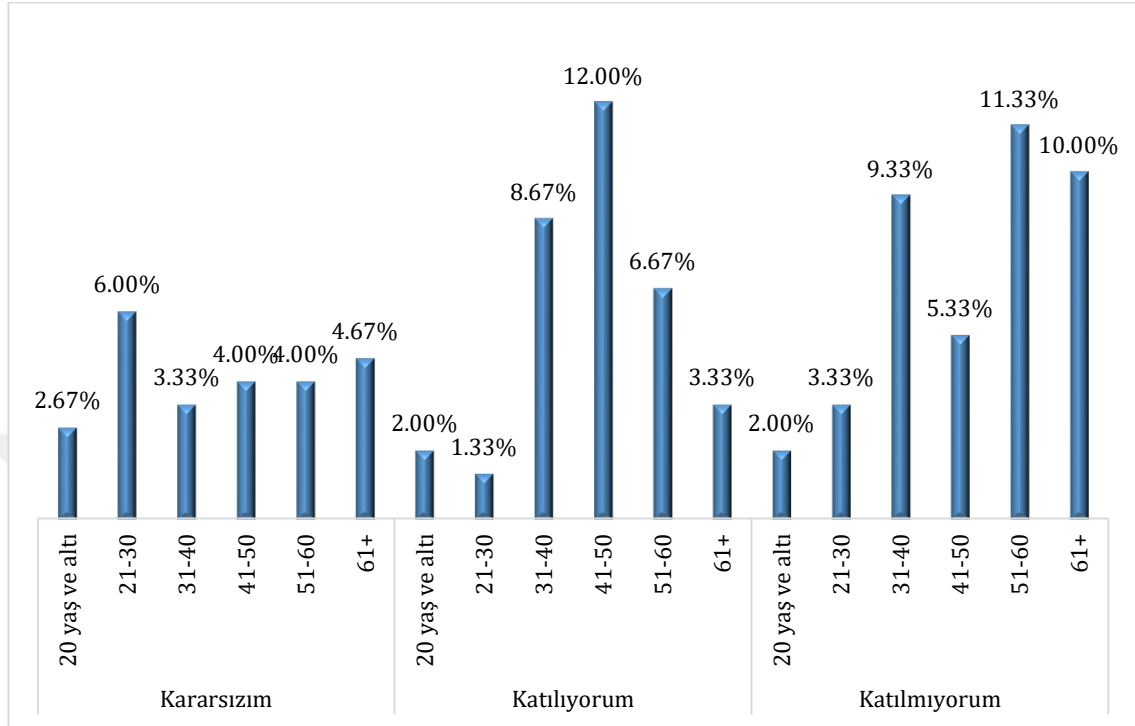
Tablo 3. 5. “Alevi gençleri musahiplik geleneğini yaşatmakta mıdır?” sorusunun “Yaş” değişkeniyle karşılaştırılması

Tablo 3. 5’ te, ankete katılanlara sorulan “Alevi gençleri musahiplik geleneğini yaşatmakta mıdır?” sorusuna 41-50 yaş aralığındakilerin %9,33’ü, 51-60 yaş aralığındakilerin %8,67’si ve 61 yaş ve üstü aralığındakilerin %8’i katılıyorum cevabını verdikleri görülmüştür. Katılmıyorum cevabını veren %8,67 ile 51-60 yaş aralığındakiler ve %8 ile 41-50 yaş aralığındaki katılımcılardır. Kararsızım diyenlerin %8’i 31-40 yaş aralığındaki katılımcılar olduğu görülmüştür.

Anket sorusuna verilen cevaplarda Alevi gençlerinin musahiplik geleneğini yaşattığına katılanlar ve katılmayanlar arasında belirgin bir fark görülmemektedir.

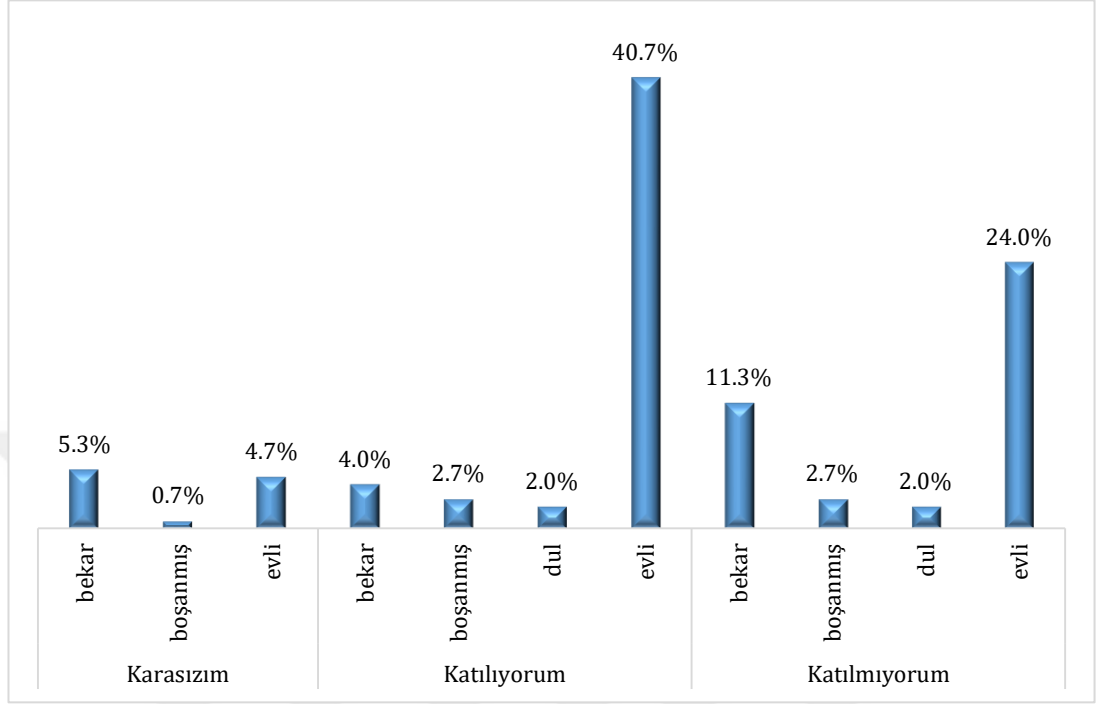
Tablo 3. 6. “Alevi gençliği musahiplik geleneğini tanımamakta mıdır?” sorusunun “Yaş” değişkeniyle karşılaştırılması,

Tablo 3. 6’ da ankete katılanlara sorulan “Alevi gençliği musahiplik geleneğini tanımamakta mıdır?” sorusuna 41-50 yaş aralığındakilerin %12’si, katılıyorum cevabını verdikleri görülmüştür. Katılmıyorum cevabını veren %11,33’ ü 51-60 yaş aralığındaki ve %10 ile 61 yaş ve üstü yaş aralığındaki katılımcılardır. Kararsızım diyenlerin %6’ sı 21-30 yaş aralığındaki katılımcılar olduğu görülmüştür.

Grafiğe göre Alevi gençlerinin musahiplik geleneğini tanıdığını düşünenlerin oranı daha fazla olmakla birlikte gençlerin bu geleneği bilmediğini düşünenlerin sayısı da azımsanmayacak ölçüdedir.

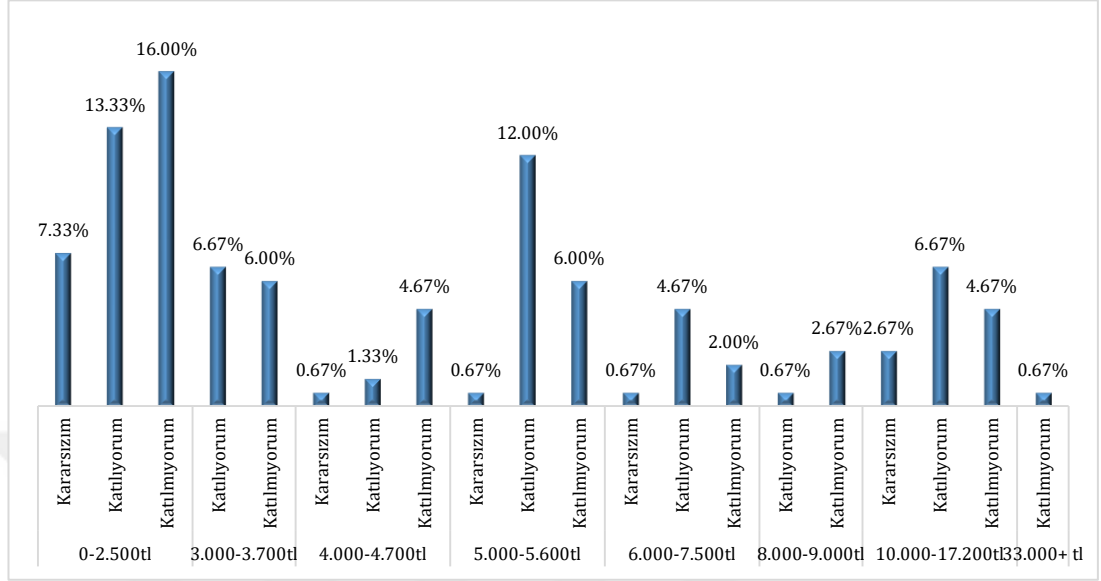
Tablo 3. 7. “Musahip olmak için evli olmak gerekli midir?” sorusunun “Medeni durum” değişkeniyle karşılaştırılması

Tablo 3. 7’ de, ankete katılanlara sorulan “Musahip olmak için evli olmak gerekli midir?” sorusuna evli cevabı verenlerin %40,7’ si katılıyorum cevabını vermişlerdir. Evli katılımcıların %24’ü ise katılmıyorum cevabını verdiği görülmüştür.

Tabloya göre musahip olmak için evli olmak gerekliliği katılımcılar tarafından onaylanmaktadır. Katılımcıların cevapları musahip olma kurallarıyla örtüşmektedir.

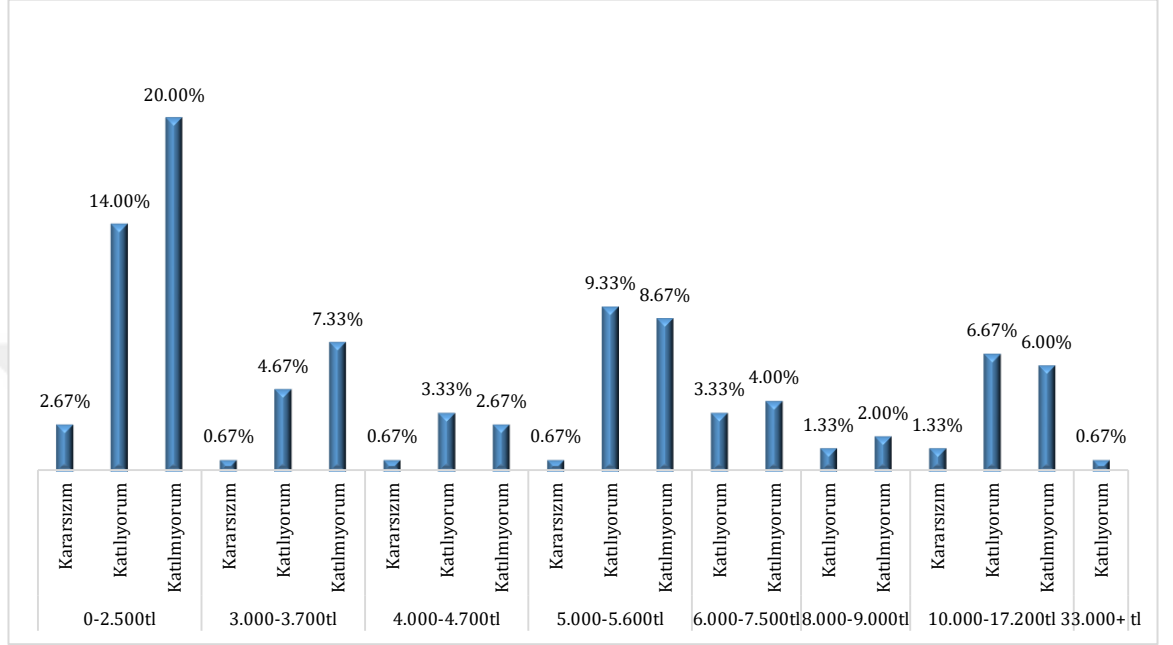
Tablo 3. 8. “Sosyo ekonomik koşullar Musahipliğin uygulanmasında etken midir?” sorusunun “Gelir durumu” değişkeniyle karşılaştırılması

Tablo 3. 8’ de, ankete katılanlara sorulan “Sosyo ekonomik koşullar musahipliğin uygulanmasında etken midir?” sorusuna katılmıyorum diyenlerin %16’sı ve katılıyorum diyenlerin %13,33’ ü 0-2500 TL arası gelire sahiptir. Gelir durumu 5000-5600 TL arasında olanların %12’si katılıyorum ve %6’sı katılmıyorum cevabını vermişlerdir.

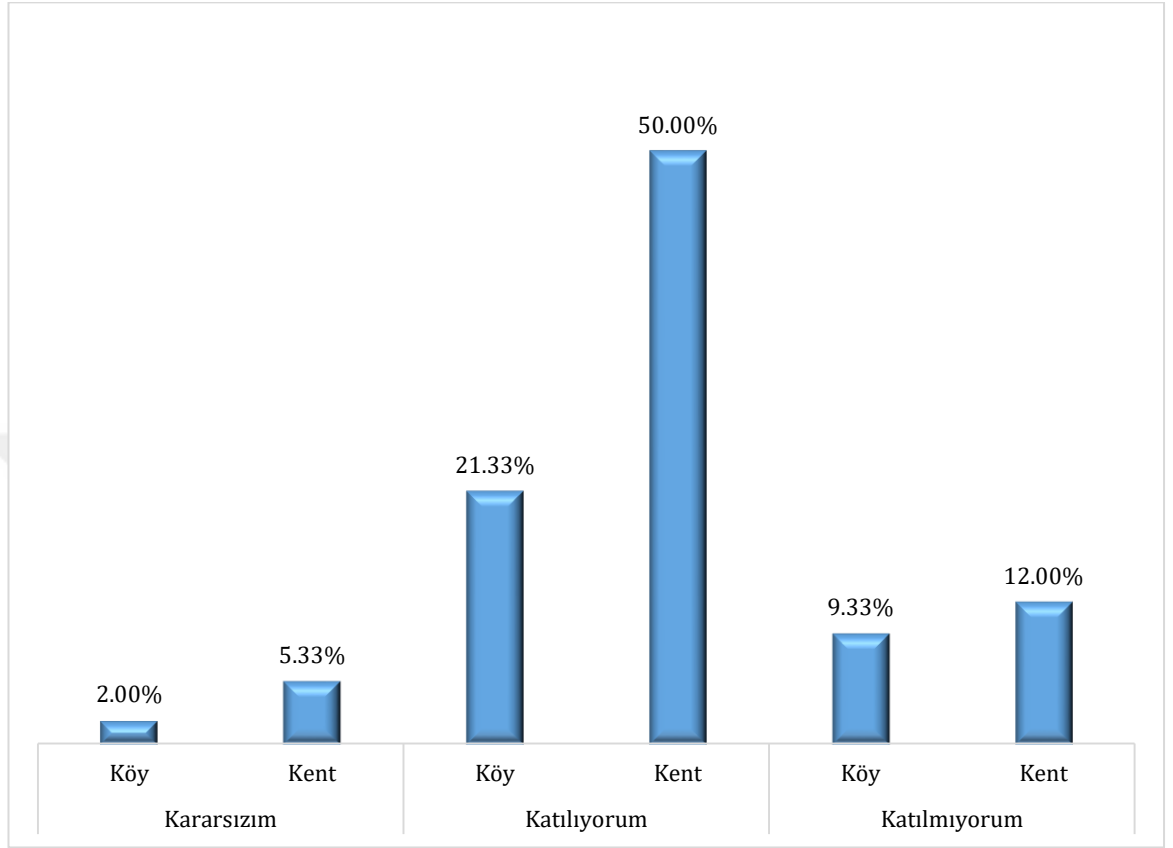
Alt gelir seviyesinde olan katılımcıların çoğunluğu, sosyo ekonomik koşulların musahipliğin uygulanmasında etkili olmadığını düşünmektedir. Orta sınıftan katılımcılar da ekonominin etkili olduğunu düşünmektedir. Gelenekte musahip olacak çiftlerin sosyo ekonomik durumuna bakılmamaktadır.

Tablo 3. 9. “Musahip olacak kişilerin sosyal ve kültürel çevresi dikkate alınmalı mıdır?” sorusunun “Gelir durumu” değişkeniyle karşılaştırılması

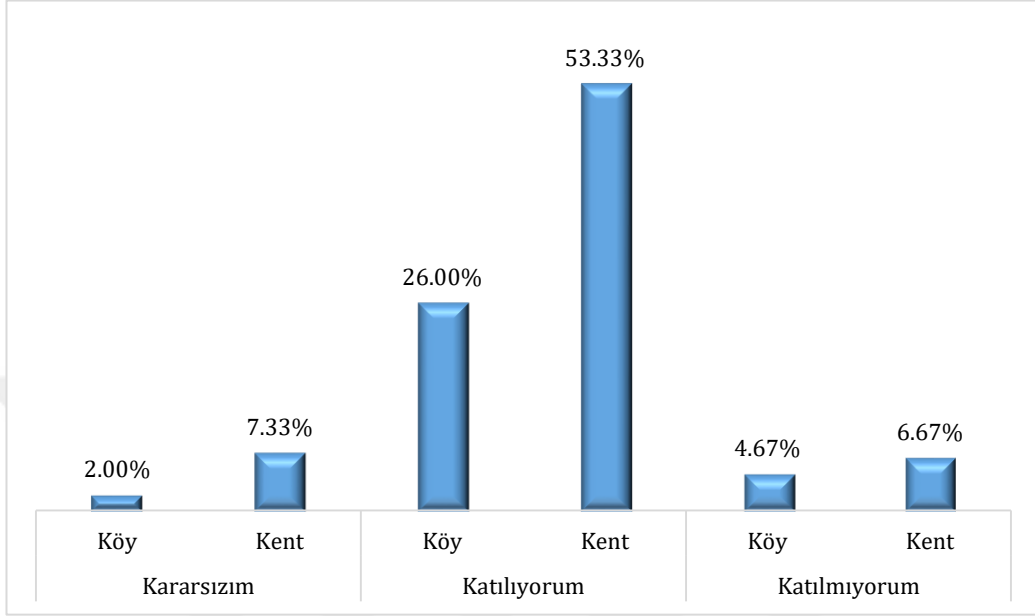
Tablo 3. 9’da ankete katılanlara sorulan “Musahip olacak kişilerin sosyal ve kültürel çevresi dikkate alınmalı mıdır?” sorusuna geliri 0-2500 TL olanların %20’si katılmıyorum, %14’ ü katılıyorum cevabını vermişlerdir. Geliri 5000-5600tl arasında olanların %9,33’ü katılıyorum %8,67’ si ise katılmıyorum cevabını vermişlerdir. Alt gelir seviyesindeki katılımcılar, musahip olacak kişilerde sosyal ve kültürel çevrenin önemli olmadığı düşüncesine sahiptir.

Tablo 3. 10. “Kentleşmeyle birlikte musahiplik geleneği zayıflamış mıdır?” sorusunun “Yaşadığınız yer” değişkeniyle karşılaştırılması

Tablo 3.10’ da ankete katılanlara sorulan “Kentleşmeyle birlikte musahiplik geleneği zayıflamış mıdır?” sorusuna katılıyorum diyenlerin %50’si kentte yaşamaktadır. Grafiğe göre kentleşmeyle birlikte musahiplik geleneğinin zayıfladığı düşünülmektedir.

Tablo 3. 11.“Köylerde kentlere oranla musahiplik geleneği daha etkin yaşatılmakta mıdır?” sorusunun “Yaşadığınız yer” değişkeniyle karşılaştırılması

Tablo 3.11’ de, ankete katılanlara sorulan “Köylerde kentlere oranla musahiplik geleneği daha etkin yaşatılmakta mıdır?” sorusuna katılıyorum diyenlerin %53,33’ü kentte yaşamaktadır.

Tabloya göre, kentte yaşayan katılımcılar musahiplik geleneğinin köylerde daha etkin yaşatıldığını düşünmektedir.

3.4. Bağımsız örneklem t Test İstatistikleri

Bu başlık altında; Alevilerde musahiplik bilgisine dair soruların ankete katılan kişilerin demografik bilgileri ile arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesine yönelik kurulan hipotezler ve t testlerine yer verilmiştir.

H1: Musahiplik geleneğinin gençlere öğretilmesinin gerekliliği görüşü kadın ve erkeklere göre farklılık göstermektedir. $P=0.10 > 0.05$ olduğundan hipotez reddedilmemiştir. Musahiplik geleneğinin gençlere öğretilmesi görüşünde kadın ve erkeklere göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

H2: Yaşlı nüfus, genç nüfusa musahiplik geleneğini tanıtmaktadır görüşü kadın ve erkeklere göre farklılık göstermektedir. $P=0.17 > 0.05$ olduğundan hipotez reddedilmemiştir. Yani, yaşlı nüfus, genç nüfusa musahiplik geleneğini tanıtmaktadır görüşü kadın ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemiştir.

H3: Alevi gençleri musahiplik geleneğini yaşatmaktadır görüşü kadın ve erkeklere göre farklılık göstermektedir. $P=0.18 > 0.05$ olduğundan hipotez reddedilmemiştir. Yani, alevi gençleri musahiplik geleneğini yaşatmaktadır görüşü kadın ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemiştir.

H4: Alevi gençliği musahiplik geleneğini tanımamaktadır görüşü kadın ve erkeklere göre farklılık göstermektedir. $P=0.73 > 0.05$ olduğundan hipotez reddedilmemiştir. Yani, alevi gençliği musahiplik geleneğini tanımamaktadır görüşü kadın ve erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemiştir.

H5: Çorum il merkezinde, yaşadığınız mahalledeki Alevilerde musahiplik geleneği devam etmektedir görüşü kadın ve erkeklere göre farklılık göstermektedir. $P=0.93 > 0.05$ olduğundan hipotez reddedilmemiştir. Yani, Çorum il merkezinde, yaşadığınız mahalledeki Alevilerde musahiplik geleneği devam etmektedir görüşü kadın ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemiştir.

H6: Eğitim seviyesi arttıkça musahiplik kurumu etkisini kaybetmektedir görüşü kadın ve erkeklere göre farklılık göstermektedir. $P=0.28 > 0.05$ olduğundan

hipotez reddedilmemiştir. Yani, eğitim seviyesi arttıkça musahiplik kurumu etkisini kaybetmektedir görüşü kadın ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemiştir.

H7: Kentleşmeyle birlikte musahiplik geleneği zayıflamıştır görüşü kadın ve erkeklere göre farklılık göstermektedir. $P=0.51 > 0.05$ olduğundan hipotez reddedilmemiştir. Yani, kentleşmeyle birlikte musahiplik geleneği zayıflamıştır görüşü kadın ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

H8: Köylerde kentlere oranla musahiplik geleneği daha etkin yaşatılmaktadır görüşü kadın ve erkeklere göre farklılık göstermektedir. $P=0.64 > 0.05$ olduğundan hipotez reddedilmemiştir. Yani, köylerde kentlere oranla musahiplik geleneği daha etkin yaşatılmaktadır görüşü kadın ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemiştir.

H9: Musahip olmak için evli olmak gerekir görüşü medeni durumuna göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3. 12. “Musahip olmak için evli olmak gerekir” sorusunun medeni durumuna göre karşılaştırılması

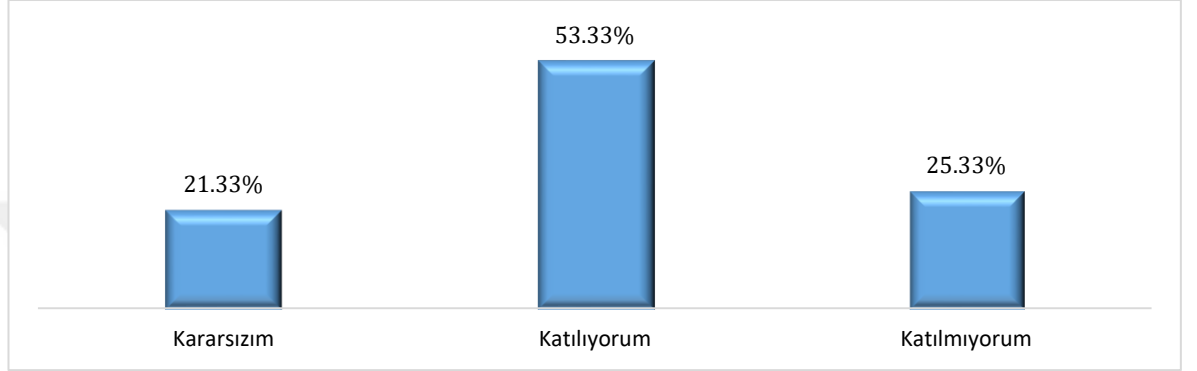
Cinsiyet		Ortalama	St. Sapma	O. Fark	t	P
Erkek	04	1.480769	.6228773	-.4322742	-3.7836**	0.0002
Kadın	6	1.913043	.6936566			
*** 0.01 düzeyinde istatistiki olarak anlamlıdır.						
**: Bağımsız iki örneklem test istatistiği						

$P=0.0002 < 0.05$ olduğundan Hipotez kabul edilmiştir. Yani, musahip olmak için evli olmak gerekir görüşünde evli olanlar bekârlara göre farklılık göstermiştir. Evli olanlar bekârlar ile kıyaslandığında evli olanlar musahiplik için evli olmak gerektiğini belirtmiştir.

4.7. Likert ölçekli sorulara verilen cevapların grafiği

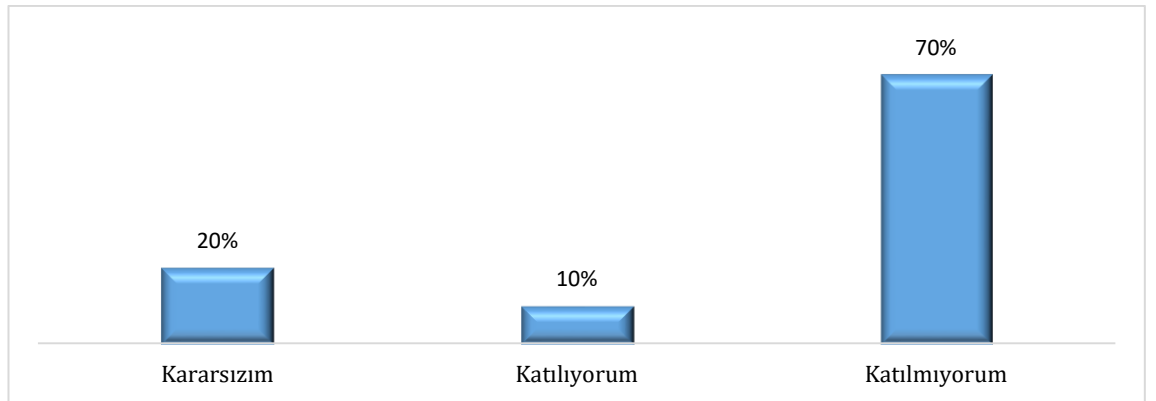
“Alevilerde herkesin mutlaka musahibi olmalıdır” Likert sorusuna verilen cevapların oranları aşağıdaki gibidir;

Tablo 3. 13. “Alevilerde herkesin mutlaka musahibi olmalıdır” Likert sorusunun yüzde dağılımı

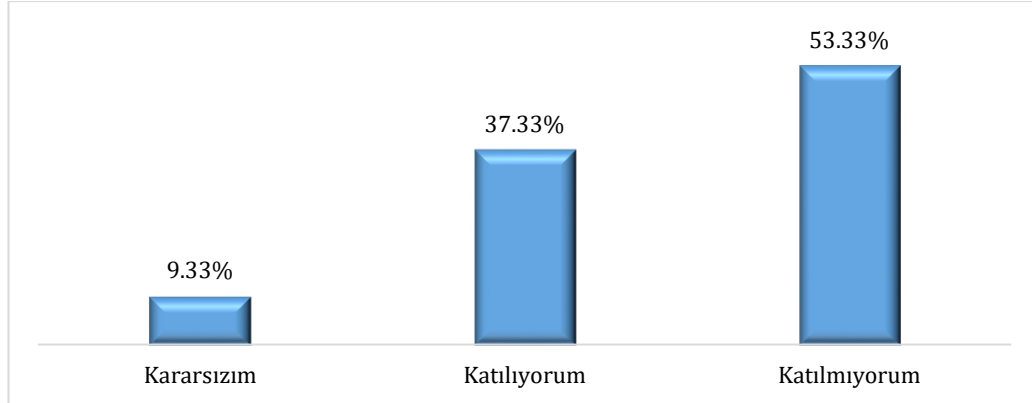
Tablo 3.21 de “Alevilerde herkesin mutlaka musahibi olmalıdır” likert sorusuna %53,33 ile katılıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre, katılımcıların büyük bir çoğunluğu Alevi her bireyin musahibi olması gerektiğini düşünmektedir. Bu sonuç inancın kurallarıyla da örtüşmektedir.

Tablo 3. 14. “Musahip olmak için aynı ocaktan olmak şarttır” likert sorusunun yüzde dağılımı

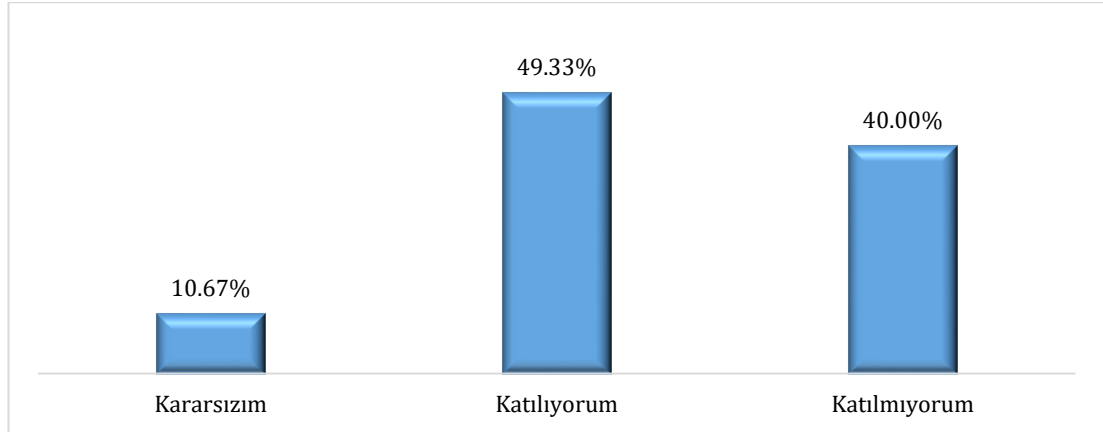
Tablo 3.22’de “Musahip olmak için aynı ocaktan olmak şarttır” likert sorusuna %70 ile katılmıyorum cevabı verilmiştir. Tabloya göre, musahip olabilmek için aynı ocaktan olma şartı aranmamaktadır.

Tablo 3. 15. “Musahiplikte yaş sınırı olmalıdır” likert sorusunun yüzde dağılımı

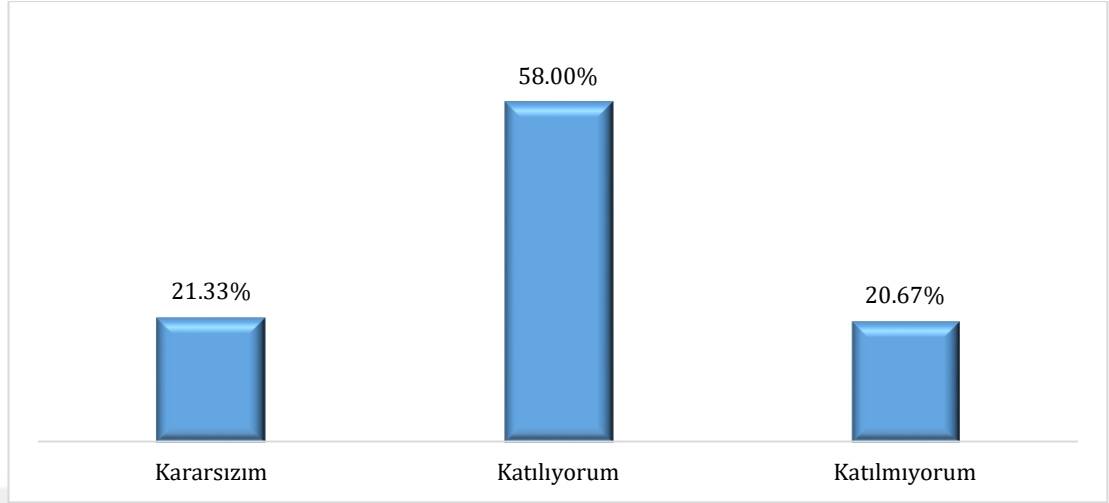
Tablo 3.23’te “Musahiplikte yaş sınırı olmalıdır” likert sorusuna %53,33 ile katılmıyorum cevabı verilmiştir. Tabloya göre musahiplik kurumunun genel kabulünün dışında yaş sınırının olmaması gerektiği düşünenlerin oranı fazladır. Gelenekte musahip olma yaşıyla ilgili farklı görüşler olsa da ağırlıklı olarak belli bir yaş olgunluğu tercih edilmektedir.

Tablo 3. 16. “Musahip olmak için evli olmak gerekir” likert sorusunun yüzde dağılımı

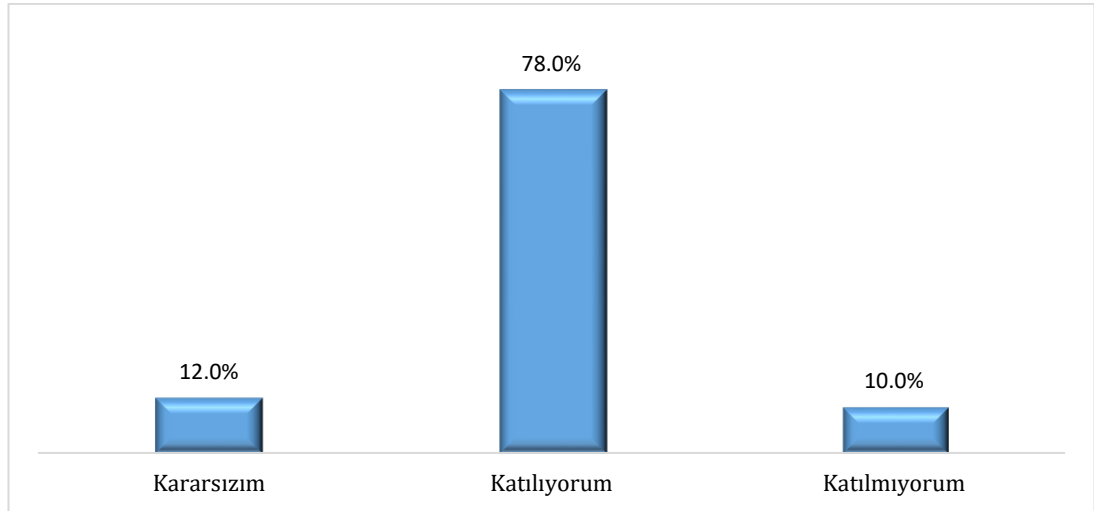
Tablo 3.24’te “Musahip olmak için evli olmak gerekir” likert sorusuna %49,33 ile katılıyorum, %40 ile katılmıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre, musahip olmak için evli olmak gerektiğini düşünenler ağırlıktadır.

Tablo 3. 17. “Kadınlar musahip tutabilir” likert sorusunun yüzde dağılımı

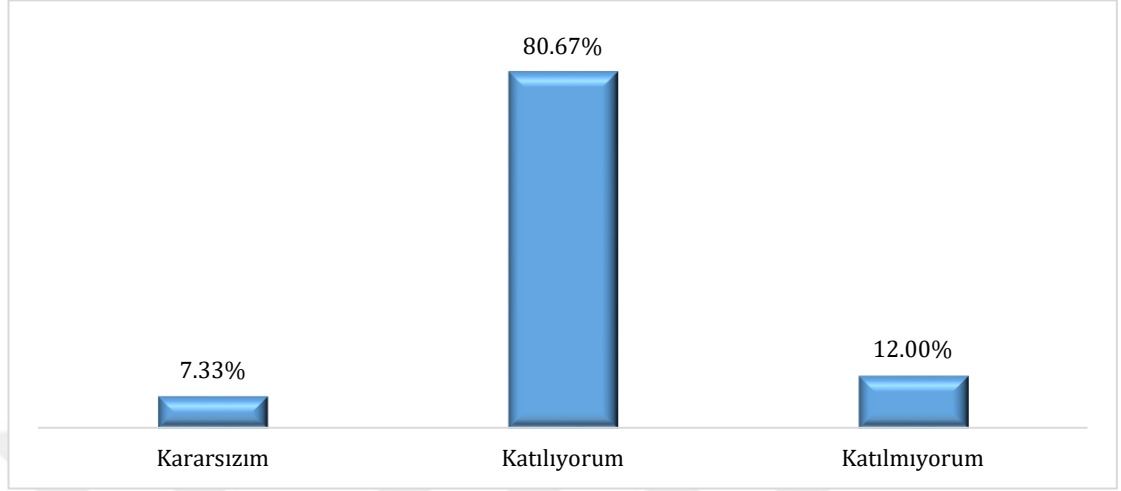
Tablo 3.25’te “Kadınlar musahip tutabilir” likert sorusuna %58 ile katılıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre, kadınların da musahip tutabilecekleri görüşü öne çıkmaktadır.

Tablo 3.18.“Kadınlar musahip seçiminde etkilidir” likert sorusunun yüzde dağılımı

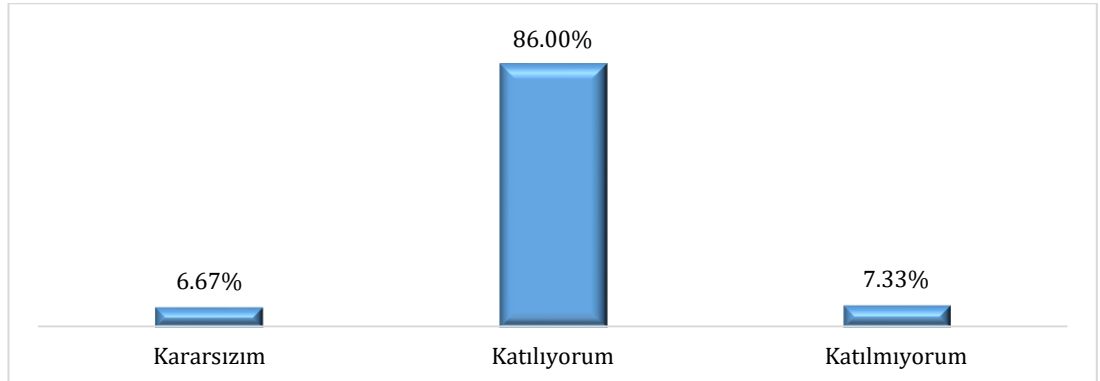
Tablo 3.26’da “Kadınlar Musahip seçiminde etkilidir” likert sorusuna %78 ile katılıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre, musahip seçiminde kadınların görüşünün etkili olduğunu düşünenler oldukça fazladır. Alevi kültür ve inancında kadının rolüyle doğru orantılı bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3. 19. “Musahiplerin çocukları birbirleriyle evlenemezler” likert sorusunun yüzde dağılımı

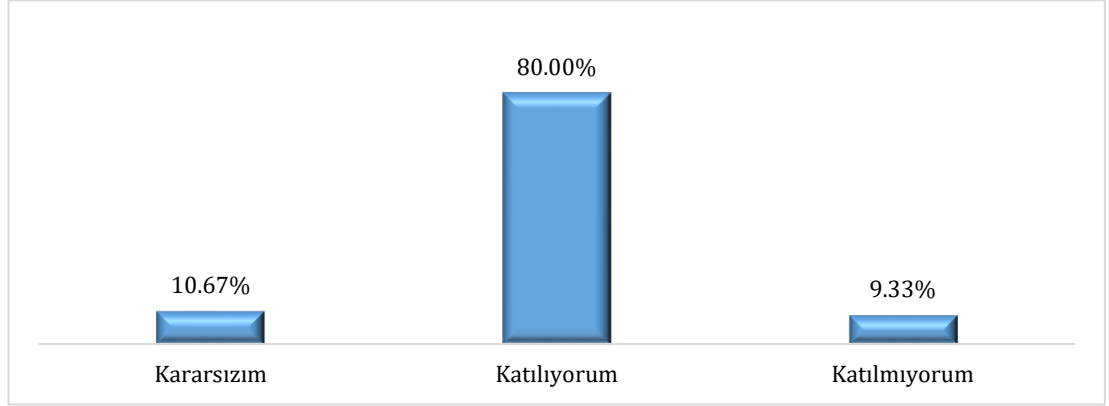
Tablo 3.27’de “Musahiplerin çocukları birbirleriyle evlenemezler” likert sorusuna %80,67 ile katılıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre, katılımcıların büyük bir oranı, musahiplerin çocuklarının birbirleriyle evlenemeyecekleri görüşündedirler.

Tablo 3. 20. “Musahipler birbirlerine karşı ölene kadar sorumludurlar” likert sorusunun yüzde dağılımı

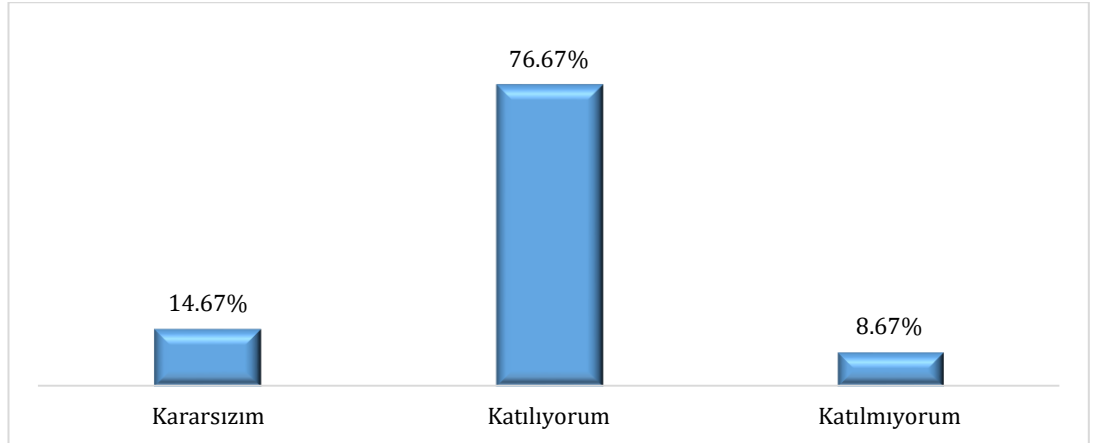
Tablo 3.28’de “Musahipler birbirlerine karşı ölene kadar sorumludurlar” likert sorusuna %86 ile katılıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre, katılımcıların tamamına yakını musahiplerin birbirine karşı ölene kadar sorumlu olduklarını düşünmektedir. Bu görüş geleneğin de özünde yer alan gönül bağı ilişkisiyle doğru orantılıdır.

Tablo 3. 21. “Musahiplerin çocukları birbirlerine karşı sorumludurlar” likert sorusunun yüzde dağılımı

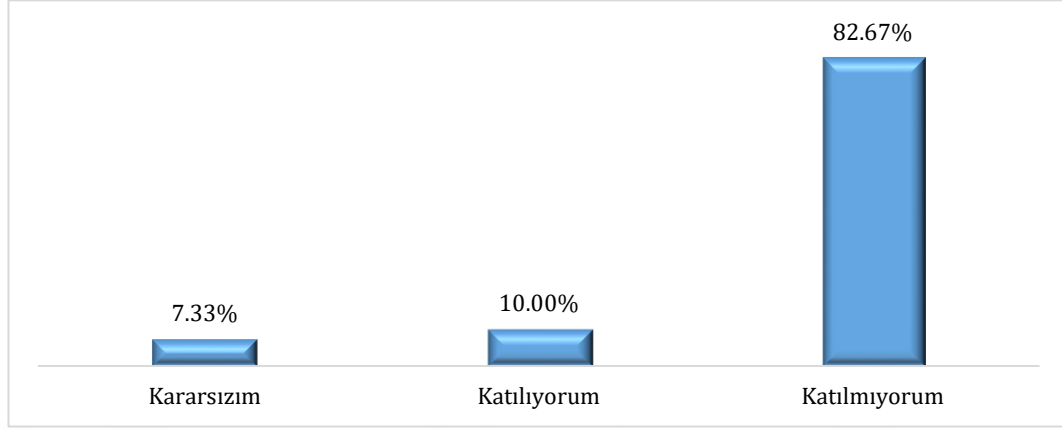
Tablo 3.29’da “Musahiplerin çocukları birbirlerine karşı sorumludurlar” likert sorusuna %80 ile katılıyorum cevabı verilmiştir. Musahip kişilerin çocukları da musahipler gibi birbirlerine karşı sorumludurlar. Katılımcıların verdikleri cevap bu görüşü desteklemektedir.

Tablo 3. 22. “Musahip olabilmek için cemler düzenlenmelidir” likert sorusunun yüzde dağılımı

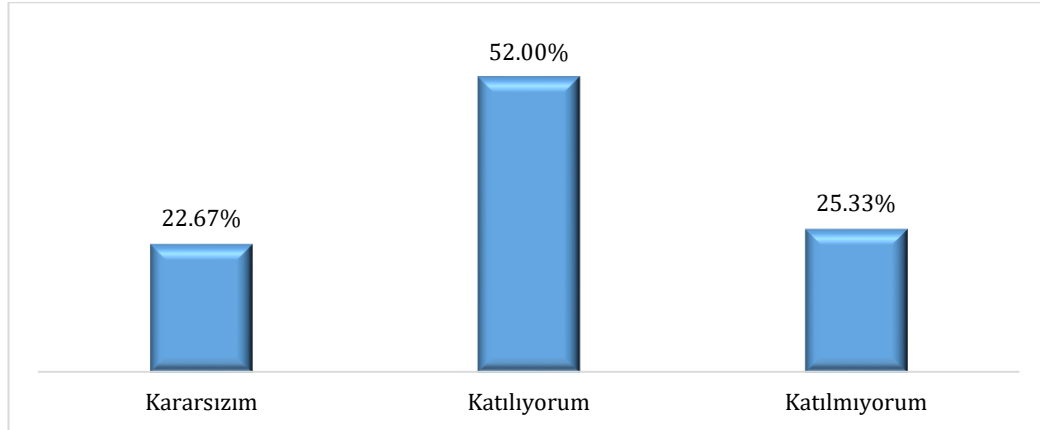
Tablo 3.30’da “Musahip olabilmek için cemler düzenlenmelidir” likert sorusuna %76,67 ile katılıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre, katılımcıların büyük bir bölümü musahip olabilmek için cem düzenlenmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu görüş genel kuralla örtüşmektedir.

Tablo 3. 23. “Musahibi olmayanlar cemlere alınmaz” likert sorusunun yüzde dağılımı

Tablo 3.31’de “Musahibi olmayanlar cemlere alınmaz” likert sorusuna %82,67 ile katılmıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre, genel kabulün aksine katılımcıların çoğu musahibi olmayanların ceme alınmaması gerektiğine katılmamaktadır.

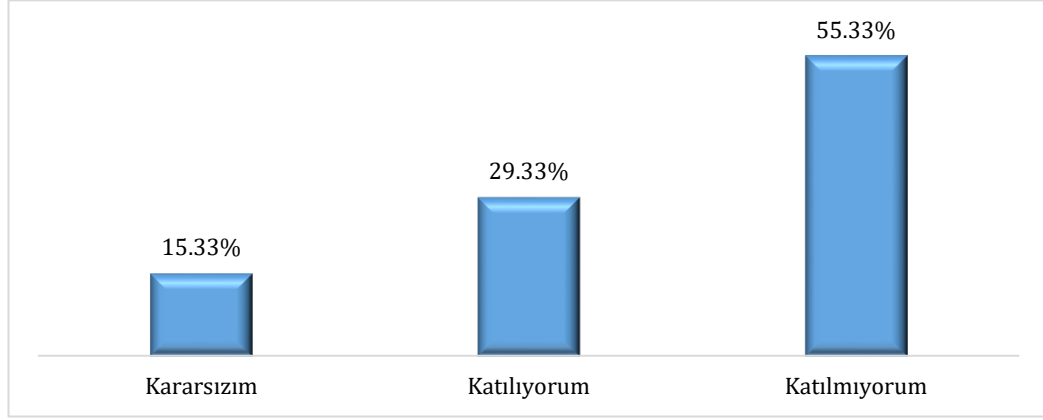
Tablo 3. 24. “Musahip olmanın gereklerini yerine getirmeyenler düşkün sayılırlar” likert sorusunun yüzde dağılımı

Tablo 3.32’de “Musahip olmanın gereklerini yerine getirmeyenler düşkün sayılırlar” likert sorusuna %52 ile katılıyorum cevabı verilmiştir.

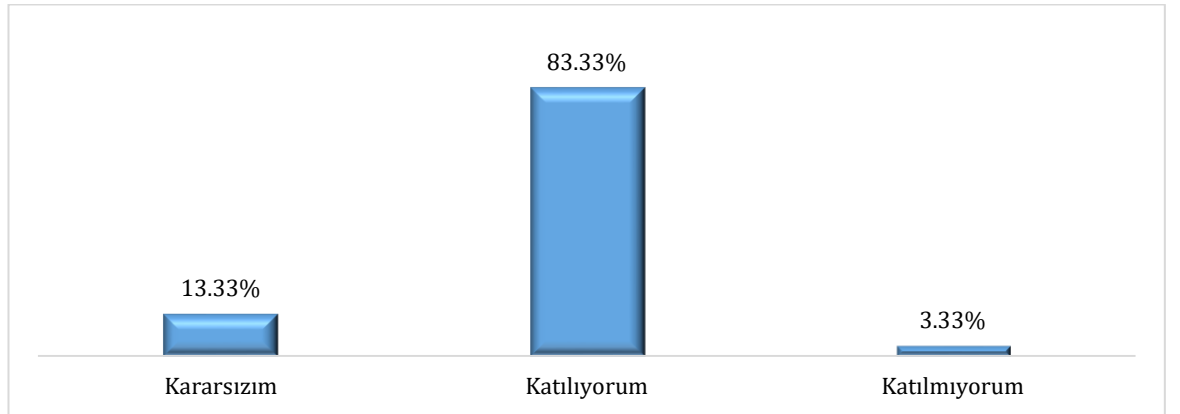
Grafiğe göre, musahipliğin kurallarına uymamayı düşkün saymak düşüncesi yoğunluktadır. Bununla birlikte birbirine yakın ölçüde kararsız olanlar ve katılmayanlar da mevcuttur. Gelenekte de bu böyledir.

Tablo 3. 25. “Musahip kurbanı kesilmeden musahip olunabilir” likert sorusunun yüzde dağılımı

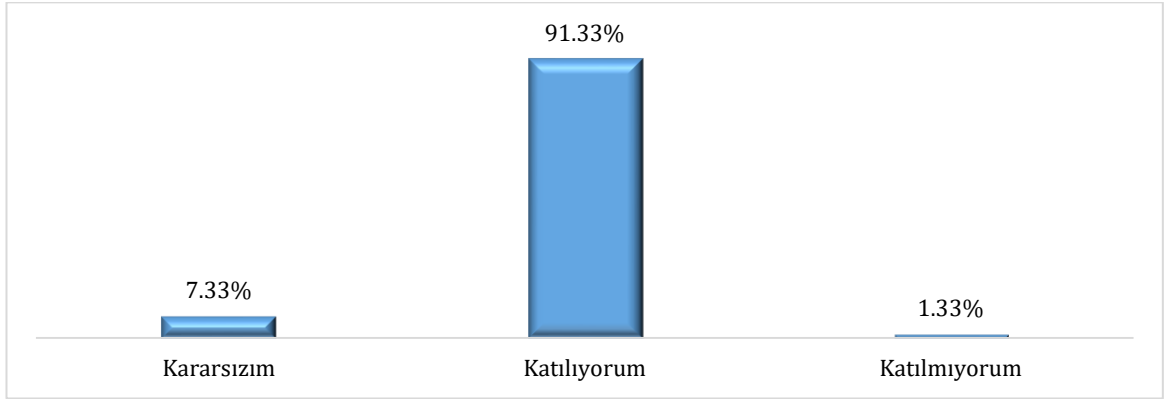
Tablo 3.33’de “Musahip kurbanı kesilmeden musahip olunabilir” likert sorusuna %55,33 ile katılmıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre, katılımcılar musahip kurbanı kesilmeden musahip olunamayacağı düşüncesini desteklemektedirler. Musahiplik kurumunda da genel kural musahip olacak kişilerin mutlaka kurban kesmeleri gerektiği düşüncesi yönündedir.

Tablo 3. 26. “Alevilikte musahiplik geleneği yaşatılmalıdır” likert sorusunun yüzde dağılımı

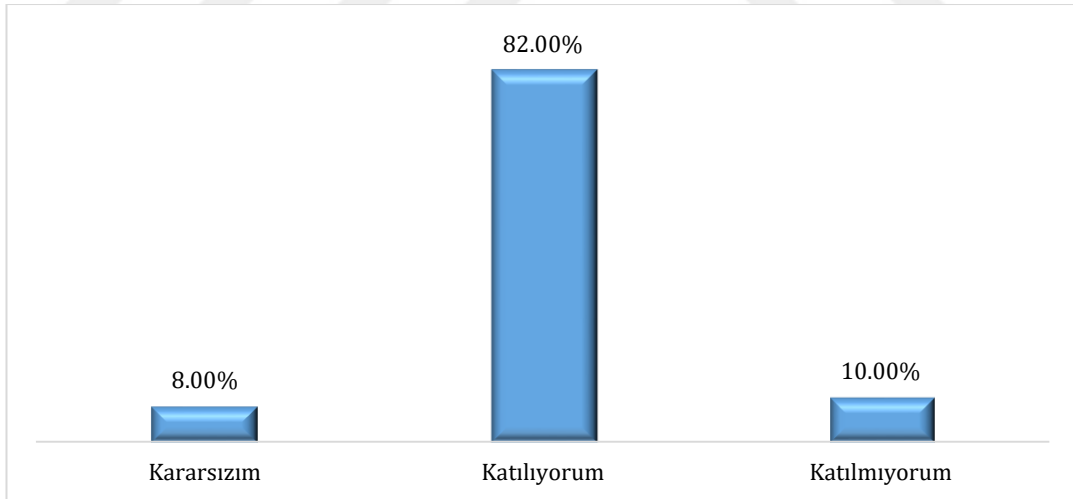
Tablo 3.34’te “Alevilikte musahiplik geleneği yaşatılmalıdır” likert sorusuna %83,33 ile katılıyorum cevabı verilmiştir. Katılımcıların tamamına yakını musahiplik geleneğinin yaşatılması düşüncesini onaylamaktadır.

Tablo 3. 27. “Musahiplik geleneği gençlere öğretilmelidir” likert sorusunun yüzde dağılımı

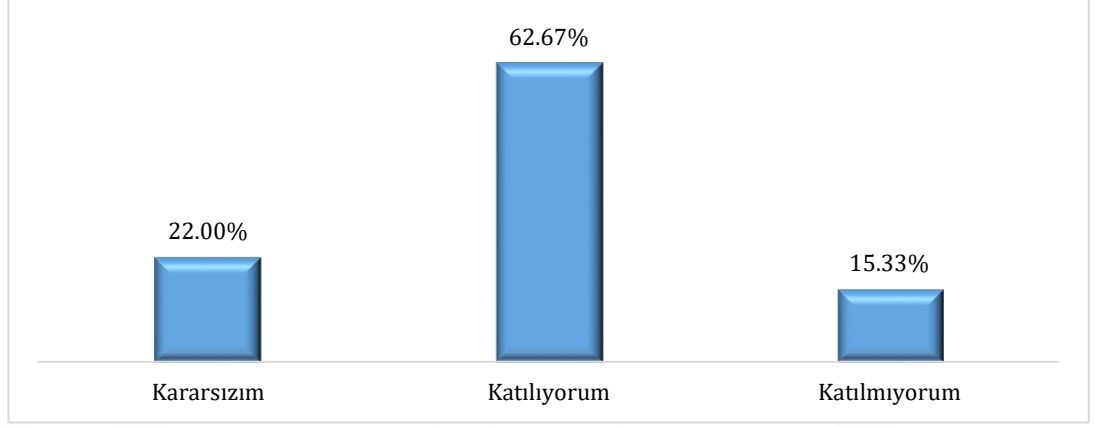
Tablo 3.35’te “Musahiplik geleneği gençlere öğretilmelidir” likert sorusuna %91,33 ile katılıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre, katılımcıların tamamına yakını musahipliğin gençlere öğretilmesi düşüncesini desteklemektedir.

Tablo 3. 28. “Musahiplik geleneğinin yaşatılmasında yaşlı nüfus etkilidir” likert sorusunun yüzde dağılımı

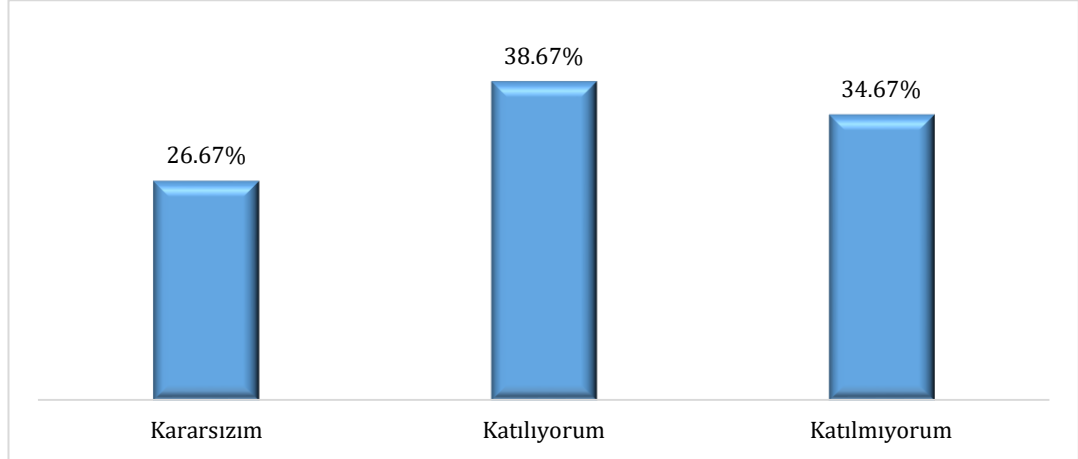
Tablo 3.36’da “Musahiplik geleneğinin yaşatılmasında yaşlı nüfus etkilidir” likert sorusuna %82 ile katılıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe bakıldığında, musahiplik geleneğinin yaşatılmasında yaşlı nüfusun etkili olduğu düşüncesi katılımcıların tamamına yakını tarafından desteklenmektedir.

Tablo 3. 29. “Yaşlı nüfus, genç nüfusa musahiplik geleneğini tanıtmaktadır” likert sorusunun yüzde dağılımı

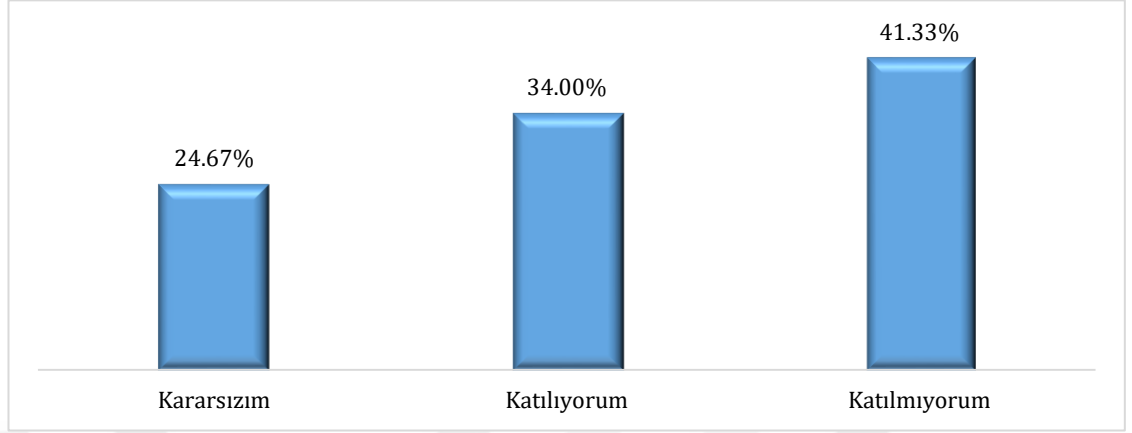
Tablo 3.37’de “Yaşlı nüfus, genç nüfusa musahiplik geleneğini tanıtmaktadır” likert sorusuna %62,67 ile katılıyorum cevabı verilmiştir. Grafiği incelediğimizde, ankete katılanların önemli bir bölümü yaşlı nüfusun, genç nüfusa musahiplik geleneğini tanıttığı fikrini onaylamaktadır.

Tablo 3. 30. “Alevi gençleri musahiplik geleneğini yaşatmaktadır” likert sorusunun yüzde dağılımı

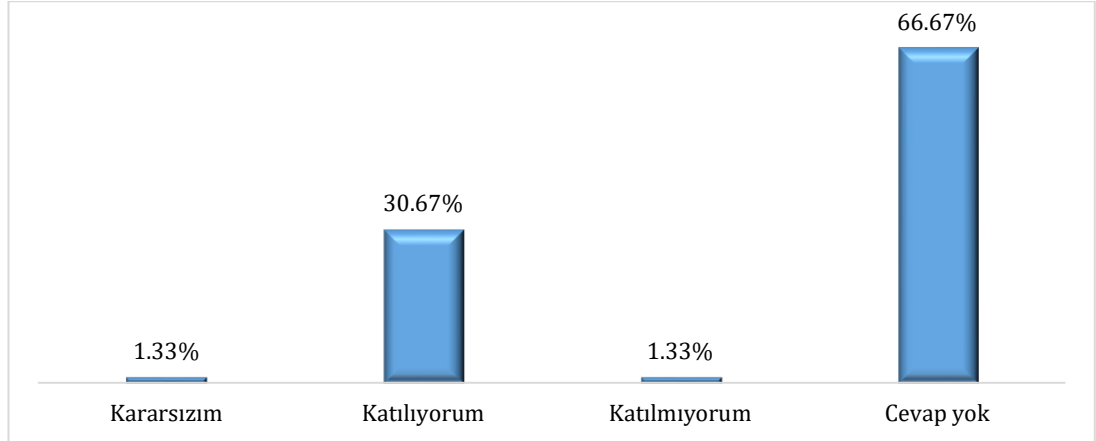
Tablo 3.38’de “Alevi gençleri musahiplik geleneğini yaşatmaktadır” likert sorusuna %38,67 ile katılıyorum ve %34,67 ile katılmıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre, Alevi gençlerinin musahiplik geleneğini yaşattığı düşüncesine katılanlar ve katılmayanlar arasında belirgin bir fark görülmemektedir.

Tablo 3. 31. “Alevi gençliği musahiplik geleneğini tanımamaktadır” likert sorusunun yüzde dağılımı

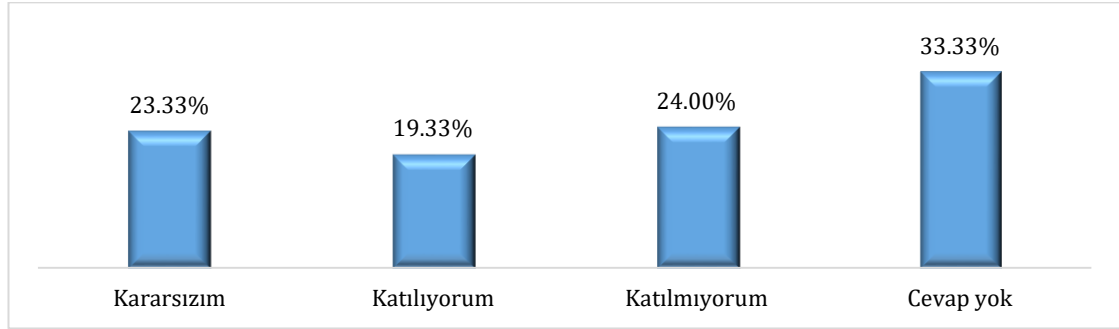
Tablo 3.39’da “Alevi gençliği musahiplik geleneğini tanımamaktadır” likert sorusuna %41,33 ile katılmıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre Alevi gençlerinin musahiplik geleneğini tanıdığını düşünenlerin oranı daha fazla olmakla birlikte gençlerin bu geleneği bilmediğini düşünenlerin sayısı da azımsanmayacak ölçüdedir.

Tablo 3. 32. “Çorum ilinde, bulunduğunuz köyde musahiplik geleneği devam etmektedir” likert sorusunun yüzde dağılımı

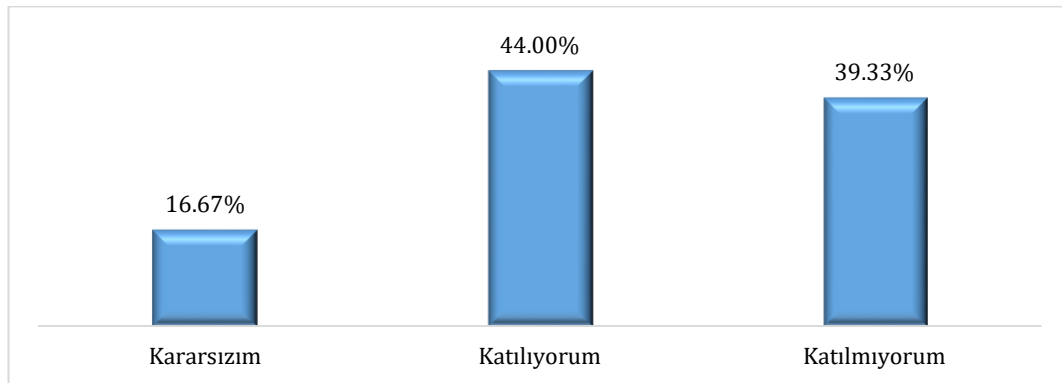
Tablo 3.40’ta “Çorum ilinde, bulunduğunuz köyde musahiplik geleneği devam etmektedir” likert sorusuna %30,67 ile katılıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre, katılımcıların yaşadığı köyde musahiplik geleneğinin devam ettiği yönündeki düşünceyi önemli bir oranda cevapsız bıraktığı görülmektedir. Katılımcıların bir kısmı geleneğin yaşatıldığı fikrini desteklemektedirler.

Tablo 3. 33. “Çorum il merkezinde, yaşadığınız mahalledeki Alevilerde musahiplik geleneği devam etmektedir” likert sorusunun yüzde dağılımı

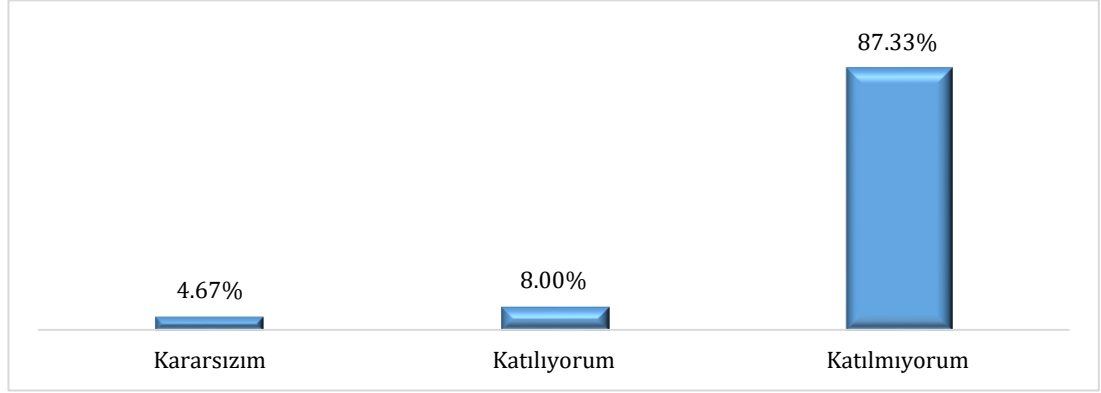
Tablo 3.41’de “Çorum il merkezinde, yaşadığınız mahalledeki Alevilerde musahiplik geleneği devam etmektedir” likert sorusuna %24 ile katılmıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre, Çorum il merkezinde yaşayan Aleviler kendi mahallelerinde musahiplik geleneğinin devam ettiği düşüncesini onaylamaktadır. Bu düşünceye katılmayanların oranı da azımsanmayacak ölçüdedir.

Tablo 3. 34. “Eğitim seviyesi arttıkça musahiplik kurumu etkisini kaybetmektedir” likert sorusunun yüzde dağılımı

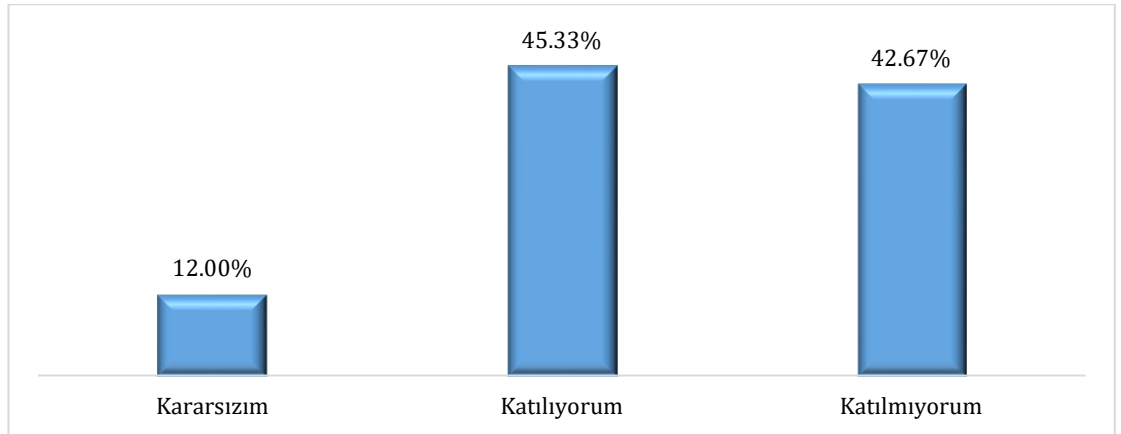
Tablo 3.42’de “Eğitim seviyesi arttıkça musahiplik kurumu etkisini kaybetmektedir” likert sorusuna %44 ile katılıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe bakıldığında, katılımcıların eğitim seviyesi arttıkça musahiplik geleneğinin etkisini kaybettiğine dair düşünceye katılanlar ve katılmayanlar arasında önemli bir fark görülmemektedir. Bu düşüncüyü destekleyenlerin oranının daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 3. 35. “Musahip olunurken musahip olacak kişilerin eğitim seviyesine bakılmalıdır” likert sorusunun yüzde dağılımı

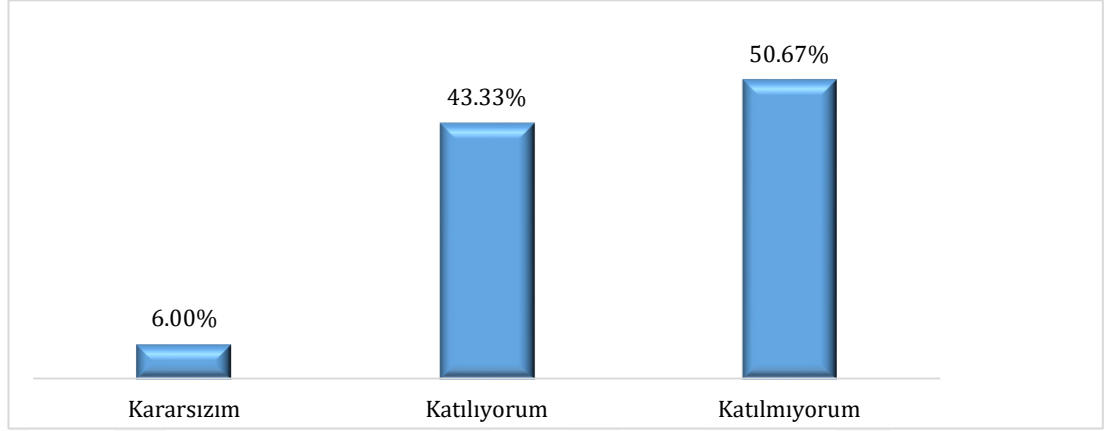
Tablo 3.43’te “Musahip olunurken musahip olacak kişilerin eğitim seviyesine bakılmalıdır” likert sorusuna %87,33 ile katılmıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre, katılımcıların tamamına yakın bir bölümü musahip olunurken, musahip olacak kişilerin eğitim seviyesine bakılmalıdır fikrine katılmamaktadır.

Tablo 3. 36. “Sosyo ekonomik koşullar musahipliğin uygulanmasında etkindir” likert sorusunun yüzde dağılımı

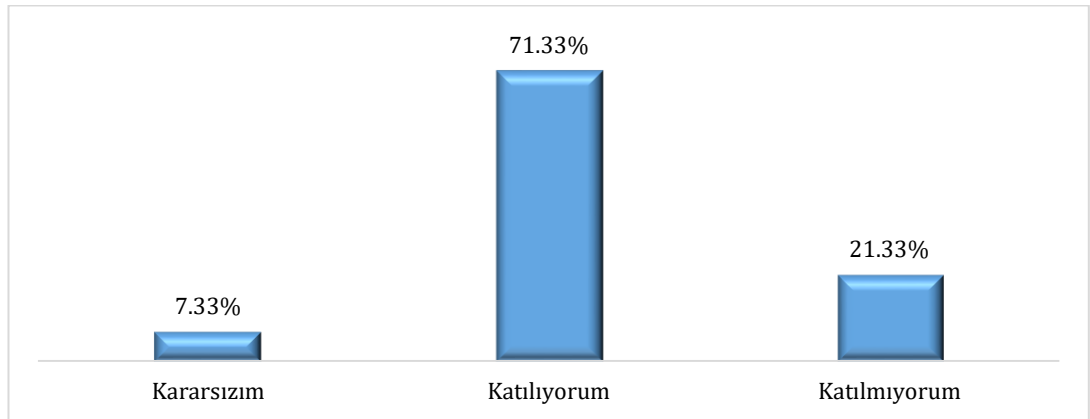
Tablo 3.44’te “Sosyo ekonomik koşullar musahipliğin uygulanmasında etkindir” likert sorusuna %45,33 ile katılıyorum ve %42,67 ile katılmıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe bakıldığında, sosyo ekonomik koşulların musahipliğin uygulanmasında etkili olduğuna dair olan düşünceye katılanlar ve katılmayanlar arasında belirgin bir fark görülmemektedir. Etkili olduğunu düşünen katılımcılar ağırlıktadır.

Tablo 3. 37. “Musahip olacak kişilerin sosyal ve kültürel çevresi dikkate alınmalıdır” likert sorusunun yüzde dağılımı

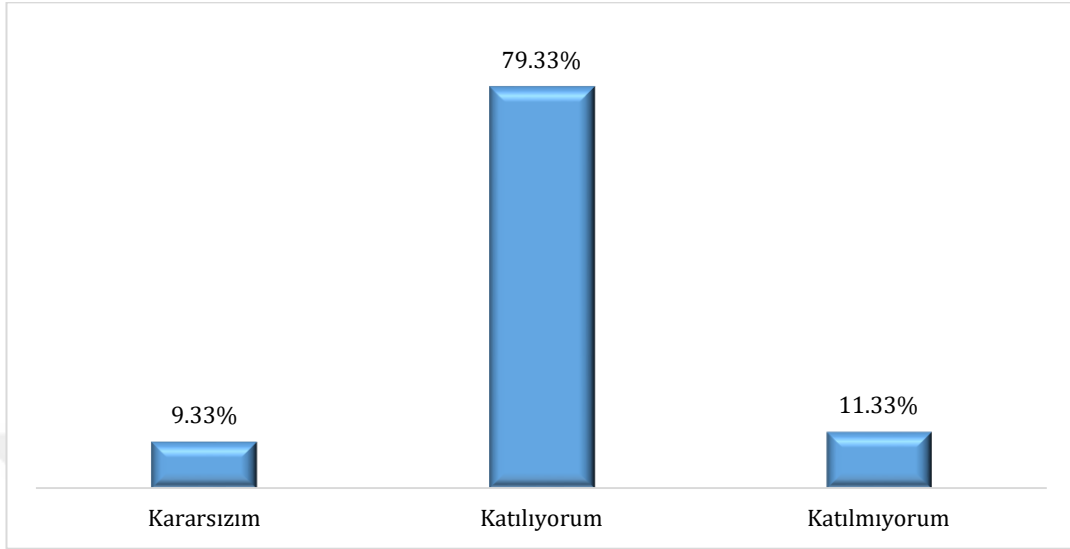
Tablo 3.45’te “Musahip olacak kişilerin sosyal ve kültürel çevresi dikkate alınmalıdır” likert sorusuna %43,33 ile katılıyorum ve %50,67 ile katılmıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre, katılımcıların önemli bir bölümü, musahip olacak kişilerin sosyal ve kültürel çevresinin dikkate alınması gerektiği düşüncesine katılmamaktadır. Katılanların oranı da azımsanmayacak ölçüdedir.

Tablo 3. 38. “Kentleşmeyle birlikte musahiplik geleneği zayıflamıştır” likert sorusunun yüzde dağılımı

Tablo 3.46’da “Kentleşmeyle birlikte musahiplik geleneği zayıflamıştır” likert sorusuna %71,33 ile katılıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe baktığımızda, katılımcıların büyük bir bölümü kentleşmenin musahiplik geleneğini zayıflattığı düşüncesi eğilimindedir.

Tablo 3. 39. “Köylerde kentlere oranla musahiplik geleneği daha etkin yaşatılmaktadır” likert sorusunun yüzde dağılımı

Tablo 3.47’de “Köylerde kentlere oranla musahiplik geleneği daha etkin yaşatılmaktadır” likert sorusuna %79,33 ile katılıyorum cevabı verilmiştir. Grafiğe göre, katılımcılar musahiplik geleneğinin köylerde daha etkin yaşatıldığı düşüncesini desteklemektedir.

4. ÇORUM İLİ ÖRNEĞİNDE MUSAHIPLİK GELENEĞİ

4.1. Geçmişten Günümüze Musahiplik Geleneği

4.1.1. Musahip Olma Nedenleri

Alevilerin kutsal saydığı, temel kaynak olan Buyruk'ta Aleviliğin inançları kayıt altına alınmıştır. Buyruk'ta musahibi olmayanlarla alakalı olarak şu şekilde söylenilmektedir. “Her adam kendi akranı, kendi emsali ve münasibi ile musahip olmazsa tuttuğu ikrar yanlıştır. Uğraşları boşunadır. Ve hayırları kabul değildir. Ve ahrette azapta olup Hazreti Hakk'ın rahmetinden ve Hazreti Resul'ün şefaatinde yoksun kalır. Dört kapının, kırk makamın, on yedi erkân merdudu olur” (Ayaz, 2013: 106).

Alevi toplumunun en önemli kurumu olan musahipliğin çok sert kurallarının ve yaptırımlarının olduğu görülmektedir. İslam tarihinde musahiplik, ilk olarak Muhacirler, ikinci olarak da Medine'de Muhacir ve Ensar arasında olmuştur. Her ikisinde de baskı ve zulme karşı birlikte durmak, yardımlaşma ve dayanışma amacıyla kurulan bu kardeşlik bağı, süreç içerisinde hızlı yayılmıştır. Kimi dönemlerde duraklama yaşasa da günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir (Arslan, 2012: 16-17).

Alevi bir bireyin içinde bulunduğu toplumun asıl mensubu olabilmesi, toplumsal bir konum edinebilmesi için “musahipli” olması yani bir yol arkadaşı (musahip) nin olması şarttır. Musahipli olma Alevilikte farz sayılmaktadır. Musahibi olmayan bir Alevi'nin erkâna dâhil olması da o toplumun asıl mensubu olabilmesi de imkânsızdır. Bu yönden her Alevi'nin mutlaka bir musahibi olması gerekmektedir. (Çiçek, 2007: 18-19).

Alevilik' te bir dayanışma biçimi olan musahiplik yaptırım gücüyle de kurumsallaşmış bir yapıdır. Musahipliğin hem inançsal anlamda hem de toplumsal manada birçok yararının olduğu görülmektedir. Kalabalık kitlelerin arasındaki kavga ve uyuşmazlıkları engelleyerek, insanları hoşgörü, dayanışma ve barış ortamında yaşamaya teşvik eden musahipliğin geçmişte olduğu gibi bugünde faydalarının

olduğu görülmektedir. Sosyal açıdan da yardımlaşma, paylaşma ve dayanışmanın temeli musahipliktir (Dedekargınoğlu, 2016: 92).

4.1.2. Musahip Olma Koşulları

Alevilerin en önemli kurumlarından olan musahipliğin gerçekleşebilmesi için, yine Buyruk'ta bazı koşullar yer almaktadır. Bu koşullar şöyledir:

İkrar Verme: Alevi ebeveyne sahip bir kişinin Alevi toplumunun gerçek bir ferdi, üyesi olabilmesi için ikrarının alınmasının önemli olduğu bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında musahiplik için ikrar vermenin şart olduğu görülmektedir.

Belirli Bir Yaş Olgunluğuna Erişmiş Olmak: Buyruk'a göre musahip olmak isteyen taliplerin yaşlarının yirmiye ulaşmış olması gerekmektedir.

Aynı dili konuşmaları, aynı mekânı paylaşmaları ve yaşamaları kısacası aynı toplumun birer parçaları olmaları istenilmektedir. Bu şekilde musahip olacak kişiler iyi ve kötü zamanlarında birbirlerinin yanlarında olacaklar, ihtiyaçlarını karşılayabileceklerdir.

Gelenekte konum ve yaş olarak musahip olacak adayların denk olması gerekmektedir. Musahiplerin huyları, karakterleri ve mizaçları da birbirine uygun olmalıdır (Bulut, 2013: 111-112).

Musahip olacak kişilerin maddi durumlarının aynı olmaması gerekmektedir. Birisi zenginse diğeri ona göre fakir olmalıdır. İki fakirinde musahip olmaları genel anlamda duruma ve kurallara ters düşmektedir. Buna rağmen iki taraf ısrar eder anlaşırsa karşıda gelinmez.

Adayların eline, beline, diline hâkim olmaları bu maddelerden hiç kimseye kötülük yapmamış olmaları gerekmektedir.

Adaylarda evli olma şartı aranmaktadır. Bekâr iki adayın ise taliplik ikrarı olmalıdır. Fakat genellikle evli olmaları istenmektedir.

Adaylar yüz kızartıcı suçlar işlememiş, ceza almamış olmalıdır. Suç işlemiş kimselerin musahiplik talepleri kabul görmemektedir.

Adayların birbirinden farklı konumlarda olması gerekmektedir. Adaylardan birinin diğerinden kültürel anlamda daha bilgili, sanat yönünden daha usta, maddi anlamda daha iyi olması gibi değişkenler aranmaktadır. Temelinde toplumsal dayanışma ve ekonomik anlamda yardımlaşma olan musahiplikte bu tür şartların öne sürülmesi normal görülmektedir. Zengin olan fakire destek olacaktır. Sanatkâr olan diğerini yetiştirecektir. Güçlü olan, güçsüzü koruyup kollayacaktır. Bu şekilde sosyal denge sağlanıp, huzurlu, sağlıklı bir toplum oluşacaktır (Kaya, 1989: 67-68).

Ailelerin bu musahipliğe onay vermeleri gerekir. Aileler arasında düşmanlık, dargınlık, küslük olmamalıdır. Anne, baba ve eşlerin onaylarının alınması gerekir. Musahipler arasında akrabalık, hısımlık, kan bağı olmamalıdır. İki kuşak geriye kadar evlilik bağı bulunmamalıdır (Bulut, 2013: 113).

4.1.3. Musahiplik Ritüelleri

Alevi inancında ibadetlerin temelini cem ritüeli oluşturmaktadır. Cemler muhteviyatına göre değişik isimler almaktadır. Bunlar “Musahip Kurbanı Cemi, İkrar Kurbanı Cemi, Görgü Kurbanı Cemi, Abdal Musa Kurbanı Cemi, Dar Kurbanı Cemi, Nevruz Kurbanı Cemi, Muharrem (Aşure) Kurbanı Cemi, Kızıldeli Kurbanı Cemi, Gençler Kurbanı Cemi, Kızlar Kurbanı Cemi, Dikir Kurbanı Cemi, Düşkün Kurbanı Cemi” vb. gibi isimlerle gerçekleşmektedir. Her cemde ritüellerin uygulanmasında hizmet sıralanması bulunmaktadır. Bir cemin tamamlanması on iki hizmetin yapılmasını gerektirir. Bu hizmetlerin sayısı farklı bölgelere göre değişiklik göstermekle beraber yirmi dörde kadar çıkabilmektedir. Cemin yapılma sebebine göre ritüellerde görülen pratiklerde de farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu da kavramsal ve ritüelik bir zenginlik oluşturmaktadır.

Alevi inancında Alevi bir baba ve anneden doğan her fert evlendikten sonra erkânda yerini alabilmek için aralarında kan bağı bulunmayan bir diğer çiftle musahip olmalıdırlar. Alevilerin geleneksel inanç sistemlerinin içerisinde yer alan “sırta vakıf olmak, ceme girmek ancak bu ritüelin gerçekleşmesine bağlıdır. Bir bakıma bu ritüelle inanç zümresine dâhil olabilmektedir (Ersal, 2011: 1089).

Musahip olmada uygulanan ilk ritüel, “dolu değişme” ritüelidir. Bu ritüel “dualanma, “sözlülük”, nişanlanma” gibi farklı adlar almaktadır (Akın, 2018:309).

Musahiplik erkânına vakıf olmak isteyenlerin öncelikle anne ve babalarının rızalarını almaları gerekmektedir. Daha sonra musahip olacağı kişi veya çift ile musahiplik yoluna girmek için dualanmak üzere pirin (dedenin) karşısına çıkarlar. Bu dualanma ritüeli cemde olabileceği gibi evde olabilmektedir. Bu dualanma musahip olmadan önce bir tür sözlülük ya da nişanlılık gibidir. Bu süreç içerisinde birbirlerini daha iyi tanıyıp bu yola girdiklerinde musahipliğin ağırlığını kaldırabilecek olgunluğun kendilerinde var olup olmadığını tartmaya çalışırlar.

Musahiplik kişinin hayatında sadece bir kere gerçekleşebilir. Ölüm, ayrılık, düşkünlük gibi durumlar da dahi yenilenemez. Kişiler musahipliğin gereklerini yerine getiremeyeceklerini düşünürlerse bu yola girmekten vazgeçerler, girdikten sonra artık dönüş yoktur. Musahiplik bir kere yapılır ve ölünceye kadar vazgeçilmez devam edilir.

Musahiplik erkânına girecek olan kişiler dedenin huzuruna çıkarak dara dururlar ve dar duasını alırlar (Dedekargınoğlu, 2016: 99,100). Dede ilk olarak musahipliğin onlara getireceği sorumlulukları tekrar eder: “Sakın bu yola gelmeyin, çünkü bu yol, zordur; gelme, gelme, gelirsen dönme; gelenin malı gider, dönenin canı gider; öl ama ikrar verme, öl ikrarından dönme” der (Bulut,2013:110). Bu işin sorumluluklarını hatırlatarak, tüm bunları onaylayıp onaylamadıklarını sorar; çünkü onayladıktan sonra yaşamları boyunca bir kere yapılacak olan bu kardeşlik yeminin ömür boyu süreceği, araya dargınlığın, küskünlüğün asla girmemesi gerektiği bilinmektedir. Kişiler kabul ettiklerini beyan ederlerse dede bir gülbank okur ve taraflar bu yükümlülükleri taşıyabileceklerine kanaat getirmek için en az bir yıl beklerler. Bu süreç kişilerin birbirlerini anlama, tartma sürecidir. Bu süreç içerisinde anlaşılamazlarsa, yürütemeyeceklerine, üstesinden gelemeyeceklerine inanırlarsa musahip olmaktan vazgeçerler. Bu şekilde de ettikleri yemin bozulmaz ve istedikleri zaman başka bir kişiyle musahip olabilirler. Musahip olduktan sonra ettikleri yemini bozanlar hayatları boyunca düşkün sayılırlar. Adaylar birbirlerini anlayıp, deneyimleyip karar verirler. Bundan sonra musahiplik cemi yapılır (Akın, 2018:110).

Musahiplik cemi öncesinde musahip olacak canların boy abdesti almaları gerekir. Abdest alırken sırasıyla ellerin, sonra ağzın, burnun ve yüzün yıkanması

gerekir (Bulut, 2013:111). Boy abdesti esnasında ellerin yıkanmasının sebebi, Hakk'ın yasak koyduğu şeylere el uzatılmışsa geçmişte ya da yeni bu kirlenmeden ellerin arınması gerekir. Ağıza alınan su, kötü sözler söylenilmişse ağzın bu kirlenmeden arınması içindir. Buruna çekilen su kötü kokulardan arınmak içindir. Yüzün yıkanmasının anlamı ise utanılacak işler yapılmışsa bunlardan arınmak içindir (Azar, 2013: 81).

Kuşanma ritüelinde yol gösteren kişi, musahip olacak kişileri ritüelin yürütüldüğü alana getirerek dört kapıyı selamlayıp, dededen rızalık ister. Dede, rızalık verirken bu dört kapının ve cemaatin rızasının önemli olduğunu vurgular.

Kuzu tutma ritüelinde musahip olacak kişiler, yedi yıl süresince bir kuzuya bakmakla yükümlüdürler. Bu süre zarfında kurbanlık koyunun başına herhangi bir şey gelmemelidir. Çünkü bu kuzu musahip adaylarının birbirlerine bağlılıklarının bir sembolüdür. Bu kurban bir nevi sınav niteliği taşımaktadır. Bu kurbanın başına bir şey gelirse iki tarafta da başarısız sayılacağı için birbirlerinin davranışlarına dikkat etmeleri gerekmektedir. Yine mürebbi (terbiye eden) ritüelinde de mürebbi yedi yıl süreyle musahip adaylarına musahiplik erkânının kuralları hakkında bilgiler vererek musahiplik kurumunun oluşmasında önemli bir rol oynar. Olumsuz herhangi bir davranışla karşılaştığında mürebbi sorumlu tutulacaktır.

Musahiplik Kurbanı Ceminin dışarı hizmetlerinden olan peyik hizmeti, civardaki köy halkına cemin yerinin ve zamanının haftalar öncesinden periyodik aralıklarla bildirilmesi de ritüelik özellik taşımaktadır.

Musahip Kurbanı Cem'inin diğer önemli ritüellerinden biri de dışarı hizmet gerektiren "rızalık alma"dır. Musahip Kurbanı Cem'inin bir gün öncesinde veya sabahında anne, baba, akraba, eş dost, komşuların rızasını almayı içerir (Akın, 2018:310). Musahip olacak kişiler Alevi toplum yapısında musahip olabilmek için rızalık ritüelinin yerine getirilmesi gerektiğini bildikleri için yanlış tutum ve davranışlara girmezler. Bu ritüelde musahip adaylarının karşılıklı olarak birbirlerinden razı olup olmadıkları sorulur ve rızalık alınır. Daha sonra dede musahip adaylarına "Bundan sonra biriniz diğerinizin yaptığından sorumlu olacaksınız. Bir gün doğumundan diğer gün doğumuna kadar birbirinizi görmeden

gün geçirmeyecek, temmuz sığağında bir mendil yıkanıp kuruyana kadar küs kalmayacaksınız” der.

Allah muhafaza, bu mendil kuruyuncaya kadar küs kalırsanız derdinize derman yoktur bilirsiniz” biçimindeki öğütlerle ikili ilişkilerin çizgileri belirlenir (Akın, 2018: 309-311,320).

“Aşk Ola” ritüeli artık sınavın başladığını ve dedenin sorgulamaya başlayacağını ifade eder. Dedenin “aşk ola” demesiyle talipler hemen yere secde ederek teslimiyet belirterek sorguya hazır olduklarını ifade etmiş olurlar. Dede “dilli başlı olsun” dedikten sonra talipler “başkaldırır”. Sorguya başlanır. Cemde bulunan canlarla talip arasında borç, alacak gibi hususlar varsa barış sağlanır. Musahip olacaklar cemde her konuda razılığı aldıktan sonra diğer ritüele geçilir (Ersal, 2011:1097).

“Akşam Sofrası Kurbanı ritüelinde musahibi olmayan kişiler Musahiplik Kurbanı Cemine girememektedir. Bu yüzden musahip kurbanı lokması yiyemeyecekleri için onlara ayrı bir lokma hazırlanır (Akın, 2018:311).

Tarikat abdesti arınma ritüellerinden biridir. Diğer bir arınma ritüeli Erkân – Tarik Suyu ritüelidir. Erkân ağacının kutsallığı ile su bir araya getirilerek, dede ağacın ucunu ıslatır, bir avuç suyu ortama saçtıktan sonra rehberden başlanılarak musahip olacaklar yüzlerine sürerler (Ersal, 2011:1102; Akın,2018: 312).

Musahiplik Kurbanı ritüelini anlamlı kılan sadece bu hizmetin cem de gerçekleşiyor olmasıdır. Bu kurban İsmail Kurbanı olarak da bilinir (Akın, 2018:312). Hz. İbrahim’in sadakati, Hz. İsmail’in teslim olmasını temsil etmektedir. Diğer bir kurban çeşidi de musahiplikte yer alan Cebrail Kurbanıdır. İki ayaklı tavuk veya horoz Cebrail olarak sembolize edilir. Cebrail Miraç olayında Hz. Muhammed’e yol gösterdiği için bu ritüelde Cebrail adına da bir kurban takdim edilir (Ersal, 2011: 1093; Akın, 2018: 312). Musahiplerin bu kurban aracılığıyla birbirlerinin her hareketine rehber olma halleri de kutsanmış olur.

Musahip Kurbanı Hakkı’nda asıl olan ozan ve sofuların deyiş ve “kurban düvaz imamı” okurken kurbanın meleme, hapsırma gibi bir işaret göstermesidir.

Kurbanın bu esnada böyle harekette bulunması, oluşturulacak yeni musahiplik kurumunu meşru hale getirecektir.

“Musahip Kurbanının tığlanması ritüelinde ise tören boyunca kurbanın incitilmeden, hasar görmeden, bıçak sürtülmeden derisinin yüzölüp çıkarılmasıdır (Akın, 2018: 312). Bu ritüelle kurban, musahip adaylarının ölümünü temsil eder. Musahiplik uğruna can vermiş olur.

“Erkâna Yatma ritüelinde musahip adayları, belli kurallar çerçevesinde yere yatarlar. Üzerleri hiç açık yer kalmayacak şekilde hakikat kefeni adıyla adlandırılan beyaz bir çarşafı örtülür. Yatış pozisyona bir anlamda ölüme göndermedir. Manevi bir hac yolculuğu olarak ta düşünülür (Ersal, 2011: 1098; Akın, 2018: 313). Burada “Erkan Ağacı” olarak adlandırılan kutsal değnek törenin bir parçasıdır. Kutsal görülen “erkân çubuğunun” kınından çıkarılması kurban kesmeyi gerektirir. Erkâna yatma ritüelinde musahip adayları yeniden doğmuş gibi olurlar. Erkâna yatma ritüelinin devamı sayılabilecek, erkân çalma ritüelinde dede kutsal ağacı musahip olacakların başlarına, bellerine ve ayaklarına dokundurur. Kutsal kabul edilen ağacın dokundurulması musahip adaylarının başlarının, bellerinin, ayaklarının bu yola bağlı kalacağını tanımlamaktadır.

“Yürek yedirme ritüelinde dede kurbanın yüreğini dört eş parçaya bölerek canlara pay eder. Her can bir parça olarak gezdirilir (Akın, 2018: 313, 314). Bazı yöreler de yürek yeme ritüelinin yanın da bal ve süt gezdirilmesi de eşlik eder. Hz. Muhammed’in miraç dönüşü süt ikramını kabul etmesiyle bir bağlantı kurulmuştur. Ayrıca süt saflığı ve temizliği de temsil etmektedir. Musahipler bu şekilde hacı olarak temizlenmişlerdir. Bal ise tatlı dilin devam ettirilmesini amaç edinir (Ersal, 2011; Akın, 2018: 314).

“Eşik yoklama ritüeli, musahip olacak çiftlerin rehberin önderliğinde dedenin huzuruna gelmeden önce cem evinin kapısına dizüstü yürüyüp giderek kapının dört köşesine ve ortasına niyaz etmesidir” (Ersal, 2011:1091; Akın, 2018:315)

“Seccade serme ritüeli” nde dedenin huzuruna serilen örtü, kilim, post, çarşaf gibi seccadelerin dört köşesine niyaz gerçekleştirilir. Bu ritüel “dört kapılı olma”

ritüeli olarak anılır. Bu ritüelde dede seccadesine çıkmak pir önüne çıkmaktır, dede postu peygamber postudur, seccade üzerine çıkmak Nuh'un gemisine binmektir, şeklinde düşünülmektedir (Ersal, 2011: 1097; Akın, 2018: 315).

“Bend Bağlama Ritüeli”, Hz. Ali'nin sağlığında, batın sırrına vakıf olan kişilere kemerbest bağlandığı düşüncesinden yola çıkılarak musahip olanlara uygulanır (Ersal, 2011: 1092; Akın, 2018: 315).

“Seccade silkeleme ritüeli” ise musahip olmanın son ritüelidir. Rehber ve musahip olanlar üstüne çıktıkları seccadeyi üç kez silkelerler. Car /Süpürge ritüelinde ise musahip olacak kişilerin meydandan kalktığında “carcı”, “süpürgeci” nin gelmesi ile üç kez süpürge çalması ile gerçekleşir (Ersal, 2011: 1092-1106; Akın, 2018:315). Bu ritüeller günahlardan arınmayı temsil eder. Sembolik olarak yerlere dökülmüş olan günahlar süpürülmüş olur (Akın, 2018: 315).

4.1.4. Musahiplikte Sorumluluk

Musahiplik, onun anlayışını, olgunluğunu taşıyan ikrar veren kimsedir. Uzun bir sınama ve bekleme zamanından sonra, tüm yönleriyle düşünülüp alınan bir karar olmasından ötürü, sonucu da sağlamdır. Musahiplerin kolay vermiş oldukları bir karar olmaması, bunun bilincinde olarak yaptıkları bu anlaşma onlara büyük sorumluluklar yüklemektedir. Bir yandan Kur 'anı Kerim de yer alan ayetlerin musahiplik konusundaki çizmiş olduğu sınır, diğer yandan Alevilik felsefesinde Aleviliğin özünde bulunan insana değer, insana bakış açısı bu sorumluluğu daha da kesinleştirmektedir (Kaya, 1989: 107-108).

Musahip olan canların hem kendi toplumlarına hem de birbirlerine karşı sorumlulukları mevcuttur. Musahiplik artık ahirete kadar devam edecek, dönüşü olmayan bir yoldur. Musahipler sadece kendilerine karşı değil aynı zamanda birbirlerinin ailelerine karşıda yükümlüdürler. Birbirlerinin günahlarından da sevaplarından da sorumludurlar. Birbirlerine kardeşirler. Musahipler birbirlerinin canını malını korurlar. Birbirleri hakkında kötü düşünceler düşünemezler (Ayaz, 2013:108).

Musahiplerin birbirlerinden gizlisi saklısı olmamalıdır. “Amma sūfimusahip olmak erkân-ı kadimdir. Amma, musahip olanın işleği hak pirdir. Hak pir olmakta muradhema budur ki her can musahip ola. Ne maldan ve ne candan ve ne halden birbirinden gizlisi olmaya ki iki cihanda yüzleri ak ve sözleri saf olalar. Yarın şefiülmüzennibiyn olduğu vakitte hayırları kabul ve hasanatları ağır gele.

Musahipler birbirinin derdine derman olmalıdırlar. Birbirlerini incitecek söz ya da sitemlerde bulunmamalıdırlar. Gönülden bağlı olmalıdırlar. Gizlileri, saklıları olmamalı birbirlerine karşı açık yürekli olmalıdırlar. Musahip olan çiftler musahiplik erkânına kabul edildikten sonra namus, mal ve mülklerinin dışında her şeyleri ortak olmalıdır. Birbirlerinin evlerine teklifsiz gidip gelebilmelidirler. Teklifsiz birbirlerinin sofralarına oturmalıdırlar (Arslan, 2012: 29-30).

Musahip olan canların ellerine, bellerine, dillerine sahip olmaları gerekir. Birbirlerine yalan, riya göstermemelidirler. Ahirete kadar birbirlerine yardım etmekle sorumludurlar (Kasımoğlu ve Onat, 2019: 560).

Musahipler temsil ettikleri zümreye karşı da sorumludurlar. Musahiplikte birinin yaptığı hata diğerini de ilgilendirir. Onun yanlışını engelleyemediği için musahibi de sorumlu tutulur. Musahibiyle ilişkisi bozulan kişi düşkün sayılır hiçbir camiaya giremez. Kimseden selam alamaz. Musahiplik yaşama dair tüm olguları içinde barındıran bir erkândır. İyiliği de kötülüğü de acıyı da mutluluğu da içinde barındıran bir kurumdur. Mesela, musahiplerin çocuklarından birisi utanılacak bir şey yaptığında çocuğun öz ailesiyle musahipleri de ceza almaktadır. Musahipler her konu da birbirlerine karşı sorumludurlar. Musahiplerden biri öldüğünde kalan musahip bir daha musahip tutamaz (Ayaz, 2013:109-110).

Musahiplerin çocukları arasında üç kuşak öncesine kadar evlilik olmamalıdır. Musahiplerin çocukları kardeş gibi oldukları için evlilik gibi bir düşünce çocuklar arasında kesinlikle oluşamaz. Musahiplerden birinin ölmesi durumunda, onun eşi musahibiyle asla evlenemez. Öyle ki onlar kardeş bacıdır. Musahibiyle evlilik düşünen biri kendi bacısıyla evlenmiş gibi sayılır. Bu yüzden bu şekilde bir evlilik katiyen düşünülemez. Musahipler birbirlerinin anne, babasını kıramaz, onlara karşı gelemeler. Saygısızlık yapamazlar.

Musahipliğin sorumluluklarına bakıldığında sevgi birlikteliği, gönül birlikteliği, mal birlikteliği, iman birlikteliği ve saygı birlikteliğinin ortaya çıktığı görülmektedir (Kaya, 1989: 107-108). Tüm bu sorumluluk bilincine varan talipler musahiplik yolunda en önemli adımı atmış sayılırlar.

4.2. Kentleşmenin İnanç Üzerine Etkisi

Globalleşen dünyanın ekonomik, siyasi, teknolojik, sosyo-kültürel alanlardaki durdurulamaz gelişimi neticesinde yok olmayan, her geçen gün oluşturduğu sorun ve gelişmeler karşısında önemini koruyan en önemli kavramlardan biri kentleşmedir. Kent yönetimleri, kentleri geliştirirken bir yandan da kentsel dokunun ve o kente ait kültüründe devam etmesi için idealist bir yaklaşımla kentleşme sorunlarının altından kalkmaya çalışmaktadır. Fakat insanların kırsaldan kente göç etmesine neden olan sebeplerin tespitinin doğru yapılması, göçlerle kentin ahenginin yitirilmesine sebep olan yığılmaların önüne geçmek, kırsaldan göç edenlerin kentlileşmesini sağlamak gibi pek çok yönden politikaların üretilmesi zorunluluğu, yöneticileri kimi zaman bir handikaba sokmaktadır.

Demografik, iletilici, çekici, tarımsal temeldeki değişimler, sosyo-psikolojik, siyasal-hukuksal sebepler kentleşmeyi meydana getiren iç etmenlerken, uluslararası ekonomik ve siyasi kararlar dış etmenler olarak gösterilmektedir. Yine başta eğitim ve sağlık, tarımda gerçekleştirilen teknolojik ilerlemeler gibi pek çok hizmetin kentlerde bulunması, istihdamın kentlerde daha çok olması, siyaset ve ulaşım alanındaki değişimler, uluslararası politikalar, medya, kentlerdeki özgür ortam göçü teşvik etmektedir. Elbette kentleşmeyi cazip kılan tüm etkenler her zaman olumlu etkiler yaratmamaktadır. Aile, inanç gibi toplumu bir arada tutan kurumlarda çözümlere sebep olabilmektedir (Çelebi Zengin, 2018: 85-87,88).

Bütün dünyada nüfusun büyük bir kısmını barındıran kentler, nüfusun her geçen gün artması ile beraber toplumsal yapıda, ekonomik, kültürel ve sosyal değişmelere sebep olmaktadır. Kontrolsüz göçler gerek kent gerekse kırdaki her iki yere de aidiyet hissetmeyen farklı kültürler, farklı yaşam sahaları meydana getirmekte, kültürel, sosyal, fiziksel, inançsal boyutta bir erozyon oluşturmaktadır (Erdoğan, 2016: 19-21).

19. yüzyılda batıda sanayileşmeyle başlayan göç dalgası, 1950' li yıllarda ülkemizde kırsaldan kentlere göç biçiminde olmuştur. Göçlerin meydana getirdiği bu değişim sosyal anlamda da birçok dönüşümü beraberinde getirmiştir. Kentlerin sosyal ve kültürel yapısına uyum sağlayamayan yeni kentliler, kendi sosyal ve kültürel yapılarını koruyamamış, kentin değerlerini de tam anlamıyla benimseyememişlerdir. Kendilerini yaşadıkları kentlere ait hissetmeyen yeni kentliler hemşeri dernekleri gibi oluşumlarda ilişki kurup bu ilişkileri geliştirerek yaşam alanlarına tutunma yolunu denemişlerdir.

Kentlerin gittikçe büyümesi, göçle beraber gelen değişik kültürlerin, inançların birbirlerinden etkilenmesine sebep olmuştur. Etkilenme doğal bir süreçtir. Kùltürler birbirlerinden etkilenerek genişler, süreklilik kazanır, kutsallarını devam ettirir. Bu etkileşim bir kültürün diğerini kopya etmesi biçimine dönüştüğünde yozlaşma meydana gelmektedir. Yozlaşmada kültürlerin birbirlerini etkileme devamlılığı ortadan kalkmaktadır. Tek bir kültür ve aynılaşma meydana gelmektedir. Bu durum zamanla inançların, ritüellerin, kültürlerin yok olma sürecini ortaya çıkarmaktadır. Yozlaşmayla beraber orijinallik ve özgünlükte yok olmaktadır. Kırsaldan kente göç eden insanlar beraberinde getirmiş oldukları değerlerini, kültürlerini kente uydurmaya çalışırlar. Uymayan bölümleri değiştirme yoluna giderler. Bu değişim zamanla kendisini inanç, değer yargıları, tutkuları gibi olgulardan, kırsal özelliklerinden arındırmaktadır (Erdoğan, 2016: 19-21).

4.3. Kentleşmenin Musahiplik Geleneği Üzerine Etkisi

İnançların kökenine bakıldığında kutsalla kurulan bağ görülmektedir. Dini inançlar bireyin içinde doğduğu, yaşadığı, siyasi, sosyal ve coğrafi şartlara uyumlu bir yapılanma seyretmektedir. Bu yapılanma sürecinde dini inançlar, ritüeller toplumu etkilerken toplumdan da etkilenmektedir. Toplum ve inanç arasındaki bu etkileşim hızlı olabildiği gibi değişen koşullara göre yavaşta olabilmektedir. Bu etkileşimi hızlandıran en önemli etmenlerden bir tanesi kentleşmedir (Halis, 2019: 41-42).

Alevi toplumunun kültür aktarımındaki en önemli yapı taşlarından biri olan Musahiplik kurumunun, oldukça katı kuralları olan bir oluşum olduğu görülmektedir.

Toplumu bir arada tutma, geleneği devam ettirme, topluluk içerisindeki adaleti, huzuru, dayanışma ve paylaşmayı diri kılmak için geçmişten bu yana bu gelenek devam ettirilmeye çalışılmaktadır.

Alman Sosyolog Weber, kentleşmenin etkisiyle kutsalın dışına sürüklenen Aleviliğin, “seküler bir kimlik taşımasına” zemin oluşturduğunu belirtmektedir. Günümüze baktığımızda Alevi gençlerinin kutsallara karşı ilgisizliği ve duyarsızlığından yola çıkarsak sekülerleşmeye doğru gidildiği görülmektedir.

Kentleşmeyle birlikte toplumun tüm kesimlerinde sürekli bir değişim gözlenmektedir. Kapalı bir toplum olan, daha çok kırsalda yaşamlarını sürdüren Alevi toplumunun diğerlerine göre daha çok etkilendiğinden bahsedilebilir. Kentlere göç eden Alevilerde geleneksel yapılarda zayıflama, toplumu temsil eden, geleneği ve inancı taşıyan liderlerin, babaların, dedelerin etkilerinin azaldığı görülmektedir. Kentleşmeyle birlikte Alevilerin dini inanç ve ritüellerden uzaklaştığını söyleyebiliriz (Halis, 2019: 41-42).

Musahiplik geleneği, talipler ve inancın liderleri tarafından, Aleviliğin asla bozulmaması gereken önemli bir unsuru olarak değerlendirilmektedir. Ne yazık ki Aleviler tarafından önemsenen ve yaşatılması gerektiği belirtilen musahiplik kurumunun göçlerle birlikte eski önemini yitirdiği görülmektedir. Kentleşmeyle beraber, yoğun çalışma temposu, ekonomik ve ailevi sıkıntılar, musahiplik ilişkilerinde zayıflık, kişilerin adreslerinin birbirlerine uzak mesafede olması, musahipliğin gereklerinin yerine getirilmesini engellemektedir. Musahipleri bulunan kişilerin kentteki iletişimi sağlayamamaları, birbirlerini takip etmelerini zor bir hale getirmiştir. Dolayısıyla kentleşmeyle, Aleviliğin en önemli kurumlarından olan Musahiplik, inanç ve ritüelleri devam ettirme noktasında zarar görmüştür (Taş, 2020: 76-77).

4.4. Musahipliğin Günümüzdeki İşlevi

Aynı tarihi yaşantılardan, ortak sosyal ve doğal süreçler içerisinde geçen bireylerin var ettiği algılar, bir arada olma, bir arada yaşamının bir gereği olarak, zaman içerisinde bireyleri aşan, onlara toplumsal olarak baskı uygulayan bir bilinci

meydana getirmektedir. Her toplum kendi kültürel ve toplumsal bilincini oluştururken öte taraftan da “en ideal” olma vurgusunda bulunur. Bundan ötürü her kültürün varlığı ve devamlılığı kendini diğer kültürlerden ayıran ve özgün kılan bir alt benliğinin olmasını gerektirmektedir.

İnsanın, içinde yaşadığı, var ettiği sosyal ve doğal ortamı, düşüncesini, inancını her seferinde yeniden kurduğu, yeniden anlamlandığı, ürettiği inanç ve düşüncelerini birbirlerinin karşısı olarak dizayn ettiği, bu dizayn üzerinden de yeniden yorumlayıp, tanımladığı görülmektedir. Bu genel yaklaşıma bakıldığında Alevilik inancını, toplumsal yapısını, bu yapının iç dinamiklerini anlamak ve yorumlamak mümkündür (Yazıcı, 2014: 730).

Musahiplik kurumunun oluşması esnasında dede, musahip olmak isteyen kişiler ve ocağa bağlı üyeler arasında gerçekleşen ritüellerin pratikleriyle reel bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu gerçeklik inanç, ritüel, değer gibi öğelerle bir sosyal örgütlenme şekli meydana getirmektedir. Bu sosyal örgütlülüğün varlığını koruyup devam ettirmesi, grup üyeleri kendini oraya ait hissetme, kimliğini kavrama, otorite ve üye arasındaki iletişimin gerçekliğe bürünmesi, geleneksel olan bilginin kültürel bellekte korunup aktarılmasına bağlıdır.

Türk inanç dinamikleri içerisinde kendine özgü bir yeri bulunan Alevi inanç ve gelenekleri, geçmişten günümüze gelen kültürel zenginliği sebebiyle sosyal yaşamla devamlı iç içe olmuş, sözlü kültürel aktarımı vasıtasıyla edebiyatımıza önemli katkılar sağlamayı başaramıştır.

Alevi toplulukları yazılı aktarımdan ziyade sözlü kültürle aktardıkları birikimleri neticesinde bölgeden bölgeye, yöreden yöreye değişim gösteren inanç pratikleriyle kültürlerini, geleneklerini devam ettirebilme imkânı bulmuşlardır. Bu özgün, esnek ve dinamik oluşum neticesinde Alevi kurumları varlığını devam ettirip güncel kalabilmişlerdir (Akın, 2018: 300).

İçinde bulunduğumuz yüzyıla baktığımızda ise Anadolu Aleviliğinde modern yaşamın getirdikleriyle beraber, geleneğin ruhundan uzaklaşma, kökeninden kopma gibi sebepler, Aleviliğin düşkünlük kurumunda görülen bozulmanın, musahiplikte de

yaşandığını göstermektedir. Günümüzde yapılan saha çalışmalarında yeni neslin, hatta ellili yaşlardaki kişilerin dahi musahiplik kurumunu bilmediği ya da unutmaya başladığı görülmüştür. Yetmişli yaşlardaki Alevi vatandaşları arasında yapılan araştırmalarda musahiplerinin olduğu ancak göç gibi sebeplerden dolayı musahiplik kurumunun gereklerini yapamadıklarını belirtmişlerdir. Göç olgusu, kent merkezlerinde görülen ekonomik kaygıların insanlarda yarattığı çıkar ilişkileri gibi sebeplerle, Alevi inancının en önemli kutsal ritüeli zayıflamaya, hatta yok olmaya yüz tutmuştur (Bulut, 2013:116).

Modern dünyada gelişen teknoloji, hız ve tüketimin devasa boyutu, ulaşım, değişimi her yönden kaçınılmaz kılmıştır. Bu değişim dünyada var olan tüm kültürleri, inançları etkilemektedir. Değişimin bu hızına rağmen halen alevi halkı geleneklerini devam etme çabasıdadırlar (Tanrıverdi, 2018:156-157).

4.5. Musahipliğin Geleceği Tartışması

Etnisite kuramları açısından sıkıntılı kategoriler olan farklı kimliklerin dinsel ve bölgesel boyutta “etnik varlık” şeklinde nitelendirilmesi hususundaki tartışmalar sık sık karşımıza çıkmaktadır. Bu tartışma sorunu, etnisite olarak adlandırdığımız kültürel ve sosyo-politik sınıflandırmanın tarihi ve durumsal karakterinden kaynaklanmaktadır.

“Alevilik” bir inanç sistemi ve biçimi olarak kendisini Türk, Yörük, Türkmen, Kürt veya Zaza olarak nitelendirmektedir. Tarihsel süreç içerisinde değişip gelişmiş, farklı diller kullanan toplulukların ortak inanç noktası konumuna gelmiştir. Geleneksel açıklama ve yorumların etkisinin zayıfladığı, bu durumu karşılayacak ve daha anlaşılır kılacak yeni ve özel bir bakışın geliştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Aleviliği bir kökene dayandırmaya ve o kökten itibaren tarihsel süreç içerisindeki devamlılığını incelemeye çalışan özcü yaklaşımlar Aleviliğin etno-dinsel karakterini çözümleme anlamında başarılı olamamaktadırlar. Kimine göre Orta Asya’dan Anadolu’ya yerleşen Türkmenlerin kendi inanç öğeleriyle İslami dünyanın dinsel motiflerini sentezledikleri bir yapı olan Alevilik, Türklere ait milli bir inanç düzeneğidir. Kimine göre ise, İran dinlerinin etkisinde biçimlenmiş bir heterodoksi,

kimine göre de Anadolu’da yer edinen Hristiyan heterodoksisinin İslami perspektiften yeniden yorum bulmasıdır. Öyle ki kimi yorumlar Aleviliği Sümerlere kadar götürmektedir. Alevilik “senkretik” bir oluşumdur. Aleviliğe bir köken ararken bu inancı biçimlendiren, onu etnik bir durum haline getiren tarihsel etkenler ve failer ihmal edilmektedir (Çakmak ve Gürtaş, 2015: 11-12).

Alevilik büyük oranda sözlü aktarıma dayanmaktadır. Alevilik unsurları da bulunduğu coğrafyanın kültürel, dini, sosyal yapısına uygun olarak bazı yeni özellikleri de özümseyerek değişime, dönüşüme uğramıştır. Anadolu’nun pek çok bölgesinde varlığını sürdüren Aleviliğin bu farklılıkları da göz önünde bulundurularak araştırılması gerekmektedir (İrmak ve Hamarat, 2018: 214).

Senkretik bir oluşum olan Alevilik sisteminin temel kurumları bulunmaktadır. Bu kurumlardan biri olan musahiplik geleneği bireyler arasındaki güvene, işbirliğine ve gönüllülük esasına dayanmaktadır. Alevi topluluklarında birlikteliği, dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinen, dağılmayı engellemeye çalışan, biz şuuru ve bu bilinçle güçlenmeyi hedefleyen musahiplik kurumu Alevilik anlayışının en etkili yapı taşlarından biri olarak görülmektedir.

Musahiplik bu yola ikrar veren, aralarında kan bağı bulunmayan evli, çok iyi anlaşılan iki arkadaşın eşleriyle beraber, dede ve cemaatin önünde, ölene kadar kardeş olarak kalacaklarına, en zor koşullarda dahi birbirlerini kollayacaklarına, birlik beraberlik içinde olacaklarına dair yemin ettikleri bir merasimle kurulan manevi kardeşliktir. Musahiplik Alevilerin yerine getirmesi gereken yedi farzdan biridir. Bu yükümlülüğü yerine getirmeyen yani musahibi olmayan bir Alevi, gerçekleştirilen dini ritüellere katılamaz. Ağır koşulları ve sorumlulukları bulunan musahiplik kurumu 1950’li yıllarda başlayan köyden kente göçlerle ciddi yapısal dönüşümler geçirmiştir. Bu süreçle beraber Aleviler gündelik yaşam ve inanç pratiklerini yerine getirme biçimlerinde bir değişim süreci yaşamışlardır. Kırsaldan kente göç, kent kültürü, farklı etnik ve dini kimliklerle temas, eğitim seviyelerinin yükselmesi gibi etkenler kentlere göç eden ve yaşayan Alevilik olgusu ve anlayışını etkilemiştir (Karakurt Tosun, 2018: 27-41).

Ekonominin ve teknolojinin her alandaki hız ve gelişimi, göçlerle beraber sürekli kentleşen dünyada bireylerin kendi kabuklarına çekilmelerine neden olmaktadır. Kentlerdeki insanlar, diğer bireylere yönelik geliştirmiş oldukları daha temkinli, güven duymayan bir yalnızlaşma içinde ait olduğu toplumla bir bağ oluşturma, o toplum içinde bir yer edinme ihtiyacı geliştirmektedir.

Sosyal yardımlaşma, dayanışma, güven ve gönüllülük ilkesinde biçimlenen sosyal sermaye anlayışı, kentleşmenin getirdiği yalnızlaşmayla, insanlara güvenini yitiren kişinin aidiyet hissettiği toplumsal yapıdan ayrılmaması, her geçen gün zorlaşan ekonomik ve sosyal şartlar karşısında ayakta kalabilesini sağlamaktadır. Kişi, toplumdaki diğer bireylerle yardımlaşmasıyla daha güvenilir ve istikrarlı yaşam alanlarının meydana gelmesini sağlamaktadır. Sosyal sermaye anlayışı bu şekilde hem kentlere hem de toplumlara yarar sağlayan bir olgu haline gelmektedir. Musahipliğin de özünde sosyal dayanışma, paylaşma, güven, yardımlaşma ve gönüllülük esası yer almaktadır. Aleviler de bu anlayış üzerinden ortak noktalarda buluşarak sosyal, kültürel ve inanç ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Aleviliğin en önemli kurumlarından biri olan ve hala yaşayan musahiplik geleneği kırsalda devam ederken, ne yazık ki kent hayatındaki etkisini yavaş yavaş yitirmektedir.

Kentsel yaşamın bireyleri yalnızlaştıran, güvensiz yaşam çevrelerinde kişinin ihtiyacı olan birlik, beraberlik, sosyal dayanışma ve yardımlaşma duygusunu bireylere verebilecek önemli yapılardan biri musahipliktir. Bu sebeple kırsal yaşamda devamlılığı görülen musahipliğin, belki de daha çok kentlerde yaşayan Alevilerin musahiplik geleneğinin yaşatılmasına ihtiyaçları vardır (Karakurt Tosun, 2018: 27-41).

5. SONUÇ

Bu çalışmada Çorum ili Gökçepınar ve Atçalı Köyü ile kent merkezine bağlı Bahçelievler Mahallesinde yaşayan Alevilerin musahiplik geleneğini tanıma, yaşama ve aktarma konusundaki eğilimleri gözlenmiştir. Yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik çeşitlilik gözetilerek yapılan anket çalışmasında odak noktamız, musahiplik geleneğinin köy ve kent bağlamında değerlendirilmesi olmuştur. Literatüre farklı bir bakış açısı ve referans olmasını hedeflediğimiz bu çalışmada kültür ve inancın köy-kent bağlamındaki değişimleri, musahiplik geleneği özelinde incelenmiştir.

Saha çalışmamızın ilk etabında Alevi toplumunun sosyal ve kültürel hassasiyetlerinin etkisi yoğun bir şekilde hissedildi. Alevi kültürünün heterodoks yapısı düşünüldüğünde katılımcıların küçük bir bölümünün yapılan ankete temkinli yaklaştıkları gözlemlendi. Fakat genel anlamda katılımcıların büyük bir çoğunluğunun, kültürün tanıtılması ve aktarılmasına katkı sağlayacağına olan inancı rahat yol almamızı sağladı.

Anket uygulamasında katılımcıların “Musahiplik nedir?” sorusuna verdikleri cevaplarda “kardeşlikten öte” kavramı üzerinde birleştikleri görüldü. Kardeşliğe atfedilen bu anlam bilinen kardeşliğin ötesinde, gönül bağına dayanan ve ölümden ötesine devam eden bir mana barındırır. Alevi kültür ve inancının derinliğini barındıran bu kardeşlik bağı yaşlı, genç, köylü, kentli, zengin, yoksul demeden tüm katılımcıların yol kardeşliğine vurgu yapması anketin ilgi çekici yönlerinden biri oldu.

Saha çalışması esnasında, musahipliğe bakış açısı ve uygulanış biçimlerinde farklılıklar gözlemlendi. Bu farklılık köy- kent bağlamı dışında temelde Alevi dedelerinin görüş ayrılıklarından kaynaklanmaktadır. Örneğin: Çorum Merkez Hacı Bektaşî Veli Cemevi dedeleri musahip olabilmek için kurban kesilmesinin şart olduğunu söylerken, Turgutlu Köyü Alevi dedesi elmayla bile musahip olunabileceğini söyler. Bu ve buna benzer farklılıklar tüm inançlarda olduğu gibi Alevi inancında da görülmektedir. Yaptığımız çalışmada bu farklılıkların dışında köy, kent merkezli yaşanan farklılıklar dikkate alınmıştır. Çalışmanın sonucunda göç olgusu, demografik, politik değişimler, sosyo-ekonomik koşullar, yaş, cinsiyet gibi

faktörlerin etkisinde musahipliğin yaşatılmasındaki değişimler saptanmıştır. Örneğin; köyde yaşayan nüfusun bu inancın yaşatılması noktasında, kentli bireylere oranla daha bağlı tutumlar sergiledikleri görülmüştür. Kent yaşamı bireyi kök ve inançlarını yaşama noktasında pasif bir hale sokarken Alevi toplumunun bu değişime köylerde nasıl direndiği gözlenmiştir. Kentleşmeyle birlikte değişen bireyin ihtiyaç ve öncelikleri, musahiplik geleneğinin değişimini de beraberinde getirmiştir. Tüm bu etkenlere rağmen Alevilerin musahiplik geleneğini yaşatma çabaları gözlemlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, S. , (2014). *Kent ve Kentleşme*, Erciyes Üniversitesi, s.2-4, 7. 11-14.
- Akın, E. , (2018). Kültürel Bellek Aktarımında Sosyal Örgütlenme ve Kontrol Mekanizması İlişkisi: Musahiplik Kurumu Örneği. *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*, 18, 110,300, 309-315,320.
- Arslan, Çiğdem. 2012, *Ahlak Felsefesi Açısından Musahiplik*, Fırat Üniversitesi, Elazığ, s.12. 16.17.29.30.
- Azar, B. , (2013). Sözlü Geleneğin Kurumsallaşması: Gelenekten Geleceğe Musahiplik Örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, 2(3), 79,81.
- Berna Ayaz, (2013). “Balıkesir Çepni ve Tahtacılarında Musahiplik Geleneğinin Toplum Yaşamındaki İşlevi”, *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 5, s. 106.108-110.
- Bulut, H. İ., (2013). Alevi-Bektaşî Türkmen Geleneğinde Sosyal Dayanışma Ve Kardeşlik Kurumu Olarak “Musahiplik”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, (65), 101-118.
- Cihangir, S., (2014). *Toplumsal Yapıda Bireysel İhtiyaçların Şekillenmesinde Musahipliğin Rolü*, Geçmişten Günümüze Alevilik 1. Uluslararası Sempozyumu, Bingöl Üniversitesi Yayınları 2014, s. 760,761.
- Çakmak Y. Gürtaş, İ., (2015). “*Kızılbaşlık, Alevilik, Bektaşilik*”, İstanbul, İletişim Yayınları, s.11,12.
- Çelebi Z. Esra, (2018). Kent ve Kentleşme Sarmalında Türkiye. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:20, Sayı:1, s.85-87,88.
- Çiçek, M., (2007). “*Gürgentepe (Ordu) Yöresinde Yaşayan Alevilerde Dini ve Sosyal Hayat*, (Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi, s. 18. 19.
- Çorum Belediyesi. (2019). *Çorum Adı ve Tarihçesi*. Çorum: Çorum Belediyesi.
- Coşkun, H., (2017). Tokatlı Alevi Dedelerinin Alevilik ve Bektaşilik Anlayışına Sosyolojik Bir Bakış. *Turkish Studies (Elektronik)*, 12(35): 89-104.
- Çorum İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (2017). *Çorum İl Gıda Tarım Ve Hayvancılık Müdürlüğü 2017 Yılı Brifing Raporu*. Çorum: Çorum İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.
- Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2020). *Neredeyim: Orta Bölüm-Kapsamlı Menü COĞRAFYA*. Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

- Çorum Valiliği. (2019). *Çorum Tarihçesi*. Çorum: Çorum Valiliği.
- Çörek, D., (2021). *Yerel Bir Demokrasi Örneği: Alevilerde Musahiplik Kurumu, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi*, 29. Kitap, s. 81, 82.
- Dedekargınoğlu, H., (2016). Dede Garkın Ocağı'nda Musahiplik Uygulaması Örneği, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, s.92.99.100.
- Dönmez, M. Balcı, S. Çelik, H., (2019). Alevilikte Musahiplik Erkânı ve bu Erkânın Uygulanmasındaki Yaş ile İlgili Genel Değerlendirmeler. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (1), 256, 258,261.
- Ertürk, H. A. Sivritepe, S., (2017). Kültürel Değişim Ve Nesiller: Kültürel Değişimin Nesiller Üzerindeki Rolü Üzerine Bir Saha Araştırması (Cultural Change And Generations: A Survey Researches About The Role Of Cultural Change On The Generations. *Www. Guvenplus. Com. Tr*, 246.
- Ersal, M., (2011). Alevi İnanç Sistemindeki Ritüelik Özel Terimler: Musahiplik. *International Periodical For The Languages, terature and History of Turkish or Turkic Volume. 6* (1), 1089-1098, 1102, 1106)
- Halis, E. E., (2019). *Kentleşme Sürecinin Alevi Kültür ve Değerlerine Etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, s. 41,42.
- Irmak, Y. , Hamarat, H. , (2018). *“Bingöl Aleviliğinde Dedelik Musahiplik Düşkünlük ve Cem”*, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl:8, Cilt: 8, Sayı:15, s.214.
- Karaman, G., Emine, N. A. S. , (2013). Çorum Yöresi Alevi Kültüründe Geleneksel Bir Gelin Başlığı: “Aleyçin”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (67), 149-164.
- Kasımoğlu, S., Onat, B., (2019). *Efsanelerle Desteklenen Musahiplik Geleneği*. Çankırı, Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. Uluslararası Toplum ve Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı. S. 560.
- Kaya, H., (1989). Musahiplik, *Engin Yayıncılık*, İstanbul, s. 9.10.67.68. 107.108.
- Kaygusuz, İ., (2004). *“Aleviliğin İnançsal ve Toplumsal Yol Kardeşliği Musahiplik”* Alev Yayınları, İstanbul, s.3.
- Kaygusuz, İ., (2004). *“Aleviliğin İnançsal ve Toplumsal Yol Kardeşliği Musahiplik”* Alev Yayınları, İstanbul, s.1.
- Kayan, A., Mardinli, İ., (2020). Kentleşme-Sosyal Değişme ve Ekonomik Gelişme İlişkisinin Değerlendirilmesi. *GÜ İslahiye İİBF Uluslararası E-Dergi*, 4(4), 256-271.

- Karakurt Tosun, E. ,(2018). “Kentleşme, Güven, Dayanışma Kavramları Bağlamında Sosyal Sermaye ve Musahiplik Geleneğinin Analizi”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt: 27, Sayı:3, s.27,35,36,39-41.
- Kineşçi, E. , (2017). Alevilik kimliği. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 7(1), 243-264.
- Şahin, M. , (2019). “Kültür Değişimleri ve Eğitim”, *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, Cilt 5, Sayı: 3, s. 460-461.
- Tanrıverdi, A. , (2018). Anadolu Alevi geleneğinde kutsalların bir derlemesi: Adıyaman örneği. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(5), 156,157.
- Taş, N. , (2020). *Kentleşme Sürecinde Alevi Ritüelleri ve İnanç Pratiklerindeki Değişmeler “İstanbul-Sivas Örneği”* (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, s. 76, 77.
- Tuğsuz, N. , (2021). ”Kentleşme ve Teknolojinin Değiştirdiği Alevi Kurumları: Musahiplik ve Dedelik” *Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:9, Sayı:18, s.14,15.
- Yazıcı, M. , (2014). “*Aleviliği Günümüze Taşıyan Ana Unsurlar: Musahiplik Geleneği*”, Geçmişten Günümüze Alevilik 1. Uluslararası Sempozyumu, s. 730.
- Yılmaz, E. , Çiftçi, S. , (2011). Kentlerin Ortaya çıkışı ve Sosyo-politik Açından Türkiye’de Kentleşme Dönemleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:35, s.252, 267
- Yüksel, E. , (2016). *Alevi-Bektaşî Kültüründe Yaratılış Anlatıları ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri* (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

Etnikce. https://www.etnikce.com/corum-merkezin-etnik-yapisi-ile-alevi-ve-sunni-koyleri_h381.html (E.T. 27/01/2023)

EKLER

EK-1: Anket Formu

1. Cinsiyetiniz

1 () Kadın 2 () Erkek

2. Yaşınız

1 () 20 yaş altı 2 () 21-30 arası

3 () 31-40 arası 4 () 41-50 arası

5 () 51-60 arası 6 () 61 ve üstü

3. Medeni durumunuz

1 () Evli 2 () Bekar 3 () Dul 4 () Boşanmış 5 () Diğer

4. Öğrenim Durumunuz

1 () Okur yazar değil 2 () Okur yazar 3 () İlkokul mezunu

4 () Ortaokul mezunu 5 () Lise ve dengi okul mezun 6 () Üniversite
(mezun veya hala öğrenci

5. Mesleğiniz

1 () Çiftçi 2 () İşçi 3 () Esnaf 4 () Serbest meslek
5 () Memur

6 () Emekli 7 () İşsiz 8 () Ev hanımı 9 () Öğrenci 10 ()
Diğer(belirtiniz)

6. Nerede yaşıyorsunuz?

1 () Kent 2 () Köy

7. Aylık geliriniz.

Musahiplik nedir? Kısaca yazınız.

8. Musahibiniz var mı?

1 () Var 2 () Yok

9. Musahibiniz yoksa neden olmadığını işaretleyiniz?

1 () Babamın annemin de musahibi yok 2 () Münasip musahip bulamadım

3 () Musahipliğe inanmıyorum

4 () Musahiplik geleneği kalmadı

5 () İşlevsel bulmuyorum
kaldı

6 () Musahiplik daha çok köylerde

7 () Musahipliğin gereklerini Őehirde yerine getirmek çok zor

10. Alevilerde herkesin mutlaka musahibi olmalıdır.

() Katılıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım

11. Musahip olmak için aynı ocaktan olmak Şarttır.

() Katılıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım

12. Musahiplikte yaş sınırı olmalıdır.

() Katılıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım

13. Musahip olmak için evli olmak gerekir.

() Katılıyorum () Katılmıyorum () Kararsızım

14. Kadınlar musahip tutabilir.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

15. Kadınlar musahip seçiminde etkilidir

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

16. Musahiplerin çocukları birbirleriyle evlenemezler.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

17. Musahipler birbirlerine karşı ölene kadar sorumludurlar.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

18. Musahiplerin çocukları birbirlerine karşı sorumludurlar.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

19. Musahip olabilmek için cemler düzenlenmelidir.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

20. Musahibi olmayanlar cemlere alınmaz

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

21. Musahip olmanın gereklerini yerine getirmeyenler düşkün sayılırlar.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

22. Musahip Kurbanı kesilmeden musahip olunabilir.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

23. Alevilikte musahiplik geleneği yaşatılmalıdır.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

24. Musahiplik geleneği gençlere öğretilmelidir.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

25. Musahiplik geleneğinin yaşatılmasında yaşlı nüfus etkilidir.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

26. Yaşlı nüfus , genç nüfusa musahiplik geleneğini tanıtmaktadır.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

27. Alevi gençleri musahiplik geleneğini yaşatmaktadır.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

28. Alevi gençliği musahiplik geleneğini tanımamaktadır.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

29. Çorum İlinde, bulunduğunuz köyde musahiplik geleneği devam etmektedir.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

30. Çorum il merkezinde, yaşadığınız mahalledeki Alevilerde musahiplik geleneği devam etmektedir.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

31. Eğitim seviyesi arttıkça musahiplik kurumu etkisini kaybetmektedir.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

32. Musahip olunurken musahip olacak kişilerin eğitim seviyesine bakılmalıdır.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Kararsızım

33. Sosyo ekonomik koşullar musahipliğin uygulanmasında etkindir.

☐ Katılıyorum

☐ Katılmıyorum

☐ Kararsızım

34. Musahip olacak kişilerin sosyal ve kültürel çevresi dikkate alınmalıdır.

☐ Katılıyorum

☐ Katılmıyorum

☐ Kararsızım

35. Kentleşmeyle birlikte musahiplik geleneği zayıflamıştır.

☐ Katılıyorum

☐ Katılmıyorum

☐ Kararsızım

36. Köylerde kentlere oranla musahiplik geleneği daha etkin yaşatılmaktadır.

☐ Katılıyorum

☐ Katılmıyorum

☐ Kararsızım

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : ERGİN Gülşah
Uyruğu : T.C
ORCID :

Eğitim	Durum	
Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Trakya Üniversitesi	2000

İş Deneyimi

2002-2023 Yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi okullarda öğretmenlik

Yıl	Yer	Görev
-----	-----	-------

Yabancı Dil	Kategori	Derece
-------------	----------	--------

Hobiler: Kitap Okumak Spor Yapmak Müzik dinlemek

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

12/06/2023

Tez Başlığı / Konusu: Alevilikte Musahiplik Geleneğinin Köy-Kent Bağlamında Değerlendirilmesi/ Alevilikte Musahiplik Geleneği

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam (99) sayfalık kısmına ilişkin, 23/05/2023 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %16 (Yüzde on altı) dır.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

12/06/2023
Gülşah ERGİN

Adı Soyadı: : Gülşah ERGİN
Öğrenci No : ...
Anabilim Dalı : ANTROPOLOJİ
Programı : ANTROPOLOJİ
Statüsü : Y. Lisans X Doktora ☐

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi M. Fuat LEVENDOĞLU
12/06/2023

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR
.../06/2023

Prof. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü